VÎSUL UNCHIULUI

Din cronica oraşului Mordasov

CAPITOLUL I

Măria Alexandrovna Moskaleva este, fără doar şi poate, prima printre cucoanele din Mordasov : în asta nu încape nici o îndoială. Se poartă aşa, parcă n-ar avea nevoie de nimeni, ci, dimpotrivă, toată lumea ar avea nevoie de dînsa. Ce-i drept, n-o iubeşte aproape nimeni, ba chiar foarte mulţi o urăsc din fundul sufletului, în schimb, toţi o privesc cu teamă — tocmai ceea ce doreşte şi ea. Asemenea cerinţă sufletească este o dovadă de înaltă politică. De ce, de pildă, Măria Alexandrovna, căreia straşnic îi plac clevetirile şi care e în stare să nu închidă ochii toată noaptea dacă în ajun n-a aflat vreo ştire proaspătă, •— de ce ea, cu toate acestea, ştie să se poarte astfel, încît, uitîndu-te la dînsa, nici prin cap nu-ţi trece că o cucoană aşa de distinsă ar putea fi cea mai mare bîrfitoare din lume sau cel puţin din Mordasov ? Dimpotrivă, ai impresia că clevetirile ar trebui să se risipească în prezenţa ei, iar calomniatorii să roşească şi să tremure ca nişte şcolari în faţa domnului profesor, convorbirea urmînd să se desfăşoare numai într-o înaltă atmosferă spirituală. Ea cunoaşte, de pildă, nişte lucruri atît de grave şi de scandaloase pe seama unor persoane din Mordasov, încît, dacă le-ar povesti cu un prilej potrivit şi le-ar dovedi aşa cum ştie numai ea să dovedească, în Mordasov s-ar dezlănţui un cutremur asemenea aceluia de la Lisabona. Totuşi Măria Alexandrovna e foarte discretă în privinţa acestor secrete şi nu le povesteşte, să zicem, la o adică, decît prietenelor celor mai apropiate. Se mulţumeşte numai să sperie, să

249

facă o aluzie precum că ar fi în cunoştinţă de cauză, dar preferă să-l ţină pe domnul sau doamna cutare într-o spaimă permanentă decît să le dea lovitura de graţie. Asta înseamnă într-adevăr să ai minte, să posezi tactică ! Măria Alexandrovna se distingea totdeauna în mijlocul nostru prin ireproşabilul ei *comme ii faut*,* pe care toţi îl iau drept exemplu. In privinţa acestui *comme ii faut,* ea n-are rival în Mordasov. Ştie, de pildă, să ucidă, să sfîşie şi să nimicească numai printr-un cuvînt pe o rivală — fapt pentru care sîntem gata să depunem mărturie. îşi ia în acelaşi timp o înfăţişare ca şi cum nici n-ar fi băgat de seamă cum i-a scăpat cuvîntul cu pricina. De altfel, se ştie că asemenea trăsătură este apanajul celei mai înalte societăţi. In figuri de soiul acesta ea îl întrece pînă şi pe faimosul Pinetti[2]. Are relaţii înalte. Mulţi dintre vizitatorii Mordasovului au plecat încîntaţi de felul cum au fost primiţi de dînsa, cu care au purtat ulterior chiar corespondenţă. Cineva îi dedicase şi nişte versuri, iar Măria Alexandrovna le arăta cu mîn-drie tuturor. Un literat, în trecere prin Mordasov, i-a închinat o povestire pe care a citit-o la serata ei — ceea ce a produs un efect extrem de plăcut. Un învăţat neamţ, sosit anume din Karls-ruhe ca să studieze o specie deosebită de viermişori cu corniţe prăsiţi în gubernia noastră şi care a scris despre viermişorii aceştia patru volume *in quarto**,* a rămas aşa de fermecat de primirea şi de amabilitatea Măriei Alexandrovna, că pînă astăzi poartă cu dînsa o corespondenţă respectuoasă şi de o înaltă ţinută morală tocmai din Karlsruhe. Măria Alexandrovna a fost comparată chiar, într-o anumită privinţă, cu Napoleon ; se înţelege că o cam luau la vale duşmanii săi, mai mult de dragul caricaturii decît al adevărului. Deşi recunosc întru totul ciudăţenia unei asemenea comparaţii, îndrăznesc să pun o întrebare nevinovată : spuneţi-mi, vă rog, de ce lui Napoleon începuse să i se învîrtească în cele din urmă capul, cînd se cocoţase, prea sus ? Apărătorii vechii dinastii [3] puneau acest lucru pe seama faptului că Napoleon nu numai că nu se trăgea dintr-o familie domnitoare, dar nici măcar nu era *gentilhomme**** de viţă. De aceea se speriase mai apoi de pro-pria-i înălţime şi-şi adusese aminte de adevăratul său loc. In pofida umorului vădit, stîrnit de această presupunere, care ne

* Expresie franţuzească folosită aici în sensul de comportare onorabilă în societate.

** De dimensiunile unui sfert de coală (lat.). *** Nobil (fr.).

290

face să ne gîndim la cele mai strălucite timpuri ale curţii franceze de altădată, îndrăznesc să adaug, la rîndul meu : de ce Măriei Alexandrovna, niciodată şi nici într-un caz, nu i se va învîrti capul şi va rămîne totdeauna prima printre cucoanele din Mordasov ? Au fost, de pildă, împrejurări cînd toată lumea spunea : „Ei, ce atitudine are să ia acum Măria Alexandrovna, în condiţii atît de grele ?" Dar împrejurările acestea dificile veneau, treceau şi — basta! Toate rămîneau bune, ca mai înainte, ba chiar aproape mai bune decît mai înainte. Aşa, toţi îşi amintesc cum soţul său, Afanasi Matveici, îşi pierduse postul datorită incompetenţei şi inteligenţei sale reduse, stîrnind mînia unui revizor care sosise în inspecţie. Toţi credeau că Măria Alexandrovna se va pierde cu firea, că va începe să se umilească, să se roage, să implore ; într-un cuvînt, să-şi plece grumazul. Nimic din toate acestea : Măria Alexandrovna înţelese că nu putea căpăta nimic prin rugăminţi şi îşi potrivi treburile în aşa fel, că nu-şi pierdu cîtuşi de puţin trecerea în societate şi casa ei a continuat să-şi păstreze primul rang în Mordasov. Anna Nikolaevna Antipova, nevasta procurorului, duşmanca înverşunată a Măriei Alexandrovna, deşi prietenă în aparenţă, începuse chiar să-şi trîmbiţeze izbînda. Dar cînd îşi dădură seama cu toţii că Măria Alexandrovna cu greu îşi poate pierde cumpătul, pricepură că poziţia ei în societate era

• înrădăcinată mult mai adînc decît crezuseră ei înşişi la început. Şi fiindcă veni vorba, pomenind şi de dînsul, hai să spunem cîteva cuvinte şi despre Afanasi Matveici, soţul Măriei Alexandrovna. Mai întîi el este un om cît se

poate de prezentabil ca înfăţişare şi chiar foarte cumsecade. Dar în momentele critice se pierde, nu ştiu cum, şi se uită ca un viţel la poarta nouă. Este nespus de distins, mai cu seamă la mesele festive, cu cravata lui albă. Dar toată distincţia asta şi înfăţişarea-i impunătoare durează numai pînă în clipa oînd deschide gura. Din momentul acela, rog să mă iertaţi, îţi vine să-ţi astupi urechile, nu alta. Hotărît — nu-i de Măria Alexandrovna, asta-i părerea unanimă. In postul lui se menţinea numai prin genialitatea soţiei sale. Eu cred că încă mai demult trebuia trimis ca momîie într-o grădină de zarzavat
; ca să sperie ciorile. Acolo şi numai acolo ar fi putut aduce un ade-vărat şi incontestabil serviciu compatrioţilor săi. De aceea Măria Alexandrovna a procedat înţelepţeşte trimiţîndu-l pe Afanasi Matveici la moşia ei din apropierea oraşului, la trei verste de Mordasov, într-un sat de o sută douăzeci de suflete — în treacăt fie zis, aceasta alcătuind întreaga ei avere, toate mijloacele prin care
susţine cu atîta demnitate bunul renume al casei sale. Toţi îşi dădeau seama că ea îl ţinea pe Afanasi Matveici în preajmă-î numai fiindcă avea slujbă, leafă şi... alte chicuşuri. Cînd însă el a încetat să mai capete leafă şi venituri, a fost de îndată înlăturat,, ca fiind incapabil şi cu totul nefolositor. Şi toţi au lăudat-o pe Măria Alexandrovna pentru judecata ei limpede şi pentru firea-ii hotărîtă. Afanasi Matveici trăieşte la ţară ca în sînul lui Avraam. L-am vizitat acolo şi am petrecut cu el un ceas întreg destul de agreabil. îşi încearcă mereu cravatele albe, îşi lustruieşte cizmele cu mîna lui şi nu de nevoie, ci numai de amorul artei, fiindcă îî place să-i lucească cizmele. Bea ceai de trei ori pe zi, îi face » deosebită plăcere să meargă la baie şi se simte întru totul mulţumit. Vă amintiţi ce poveste dezgustătoare s-a iscat la noi, acum un an şi jumătate, cu privire la Zinaida Afanasievna, unica fiică, a Măriei Alexandrovna şi a lui Afanasi Matveici ? Zinaida e fără îndoială o frumuseţe. Se bucură de o creştere aleasă ; dar are douăzeci şi trei de ani şi pînă acum nu s-a măritat. Una dintre cele mai importante pricini prin care lumea îşi explică de ce a rămas Zina nemăritată sînt zvonuri tenebroase cu privire la nişte relaţii ciudate ale ei, acum un an şi jumătate, cu un profesoraş din judeţ, zvonuri care nu s-au risipit nici pînă astăzi. Se mai vorbeşte şi acum despre un bileţel de dragoste, scris de Zina, care cică ar fi circulat din mînă în mînă prin Mordasov ; dar spuneţi-mi, vă rog : cine a văzut bileţelul acela ? Dacă a circulat din mînă în mînă, ce s-a făcut cu el ? Toată lumea a auzit de existenţa lui, dar nimeni nu l-a văzut. Eu, cel puţin, n-am întîlnit pe nimeni care să fi văzut cu ochii săi bileţelul acesta. Dacă i-aţi da a înţelege despre asta Măriei Alexandrovna, ea nici nu v-ar pricepe ce spuneţi. Să presupunem chiar că a fost cu adevărat ceva la mijloc şi că Zina a scris de fapt bileţelul (ba eu i^nul cred că aşa s-a şi întâmplat, fără doar şi poate). Cîtă abilitate şi cîtă isteţime i-a trebuit însă Măriei Alexandrovna ca să muşamalizeze şi să stingă o afacere regretabilă, scandaloasă ! Nici o urmă, nici o aluzie măcar ! Măria Alexandrovna nici nu dă acum atenţie acestei josnice clevetiri. Şi poate numai Dumnezeu ştie cît s-a străduit mama ca să salveze neatinsă cinstea unicei sale odrasle. Cît despre împrejurarea că Zina încă nu-i măritată, lucrul e uşor de înţeles : ce pretendenţi se pot găsi pe-aici ? Pentru Zina nu-i potrivit decît un prinţ latifundiar. Aţi mai văzut oare pe undeva asemenea zînă ? Ce-i drept, e mîndră, chiar prea fudulă. Se vorbeşte că o cere Mozglia-
kov [4], dar e îndoielnic să se facă nuntă. Căci ce-i de capul lui Moz-gliakov, la urma urmei ? într-adevăr, e tînăr, nu-i urît, e elegant, are un sat cu o sută cincizeci de suflete neamanetate, şi-i sosit din Petersburg. Dar mai întîi şi mai întîi, e cam sucit la cap. Fluştu-ratic, flecar, cu nu ştiu ce idei noi ! Şi-apoi, ce înseamnă o sută cincizeci de suflete, mai ales cînd ai idei noi ? Nu se face nunta asta !

Rîndurile de mai sus, care au trecut pe sub ochii cititorului îngăduitor, le-am scris acum cinci luni, numai şi numai dintr-un sentiment de afecţiune. Trebuie să recunosc de la început că am o oarecare slăbiciune pentru Măria Alexandrovna. Intenţionam chiar să scriu un fel de panegiric al acestei minunate doamne şi să înfăţişez toate întâmplările sub forma unei scrisori şăgalnice, adresate unui amic, după modelul scrisorilor ce se tipăreau cîndva în *Secernaia pcela* şi în alte publicaţii periodice în vremurile de aur de altădată[5], dar care, slavă Domnului, nu se mai pot întoarce. Intrucît nu am nici un amic şi, afară de asta, sufăr de o timiditate literară înnăscută, opera mea a rămas în sertarul mesei, sub forma unei încercări beletristice şi ca amintire a unei distracţii paşnice din ceasurile de răgaz şi desfătare.

Au trecut cinci luni şi deodată în Mordasov s-a petrecut o întâmplare uimitoare : în zorii zilei, şi-a făcut apariţia în oraş prinţul K. şi a poposit în casa Măriei Alexandrovna. Urmările acestei vizite au fost incalculabile. Prinţul n-a rămas în Mordasov decît trei zile, dar tustrele zilele au lăsat în urma lor amintiri fatale şi de neşters. Am să spun chiar mai mult : prinţul a produs, într-o oarecare măsură, o revoluţie în oraşul nostru. Povestirea acestei revoluţii formează, firește, una din cele mai de seamă pagini ale cronicii din Mordasov. Tocmai această pagină m-am hotărît, în cele din urmă, după unele şovăiri, s-o prelucrez în mod literar şi s-o prezint judecăţii onoratului public. Povestirea mea cuprinde minunata istorie despre înălţarea, slava şi triumfala cădere a Măriei Alexandrovna [6] şi a întregii sale case în Mordasov : subiect vrednic de luare-aminte şi ispititor pentru un scriitor. Se înţelege că, înainte de toate, trebuie lămurit ce anume e uimitor în faptul că în oraş a sosit prinţul K. şi a tras la Măria Alexandrovna — iar pentru asta trebuie spuse, firește, cîteva cuvinte şi despre însuşi prinţul K. Aşa am să şi fac. Pe deasupra, biografia acestui personaj este absolut necesară şi pentru desfăşurarea ulterioară a povestirii noastre. Deci încep.

CAPITOLUL 11

Voi începe prin a spune că prinţul K. nil era încă cine ştie ce" bătrîn ; cu toate acestea, cînd te uitai la dînsul, fără să vrei, te gîndeai că acuşi-acuşi are să se dărîme : într-atît era de vlăguit, sau, mai bine zis, consumat. In Mordasov se povesteau mereu despre prinţul acesta lucruri extrem de ciudate, cu sensul cel mai fantastic. Se vorbea chiar că bătrînul şi-ar fi pierdut minţile. Tuturor le părea deosebit de straniu faptul că un moşier, stăpîn pe patru mii de suflete, un om dintr-un neam de vază, care, dacă ar fi vrut, ar fi putut avea o mare influenţă în gubernie, trăia pe minunata lui moşie absolut singur, ca un sihastru. Mulţi îl cunoscuseră acum şase ori şapte ani, în timpul şederii sale în Mordasov şi susţineau cu tărie că pe atunci prinţul nu putea suferi singurătatea şi nu semăna de loc cu un schimnic.

Totuşi, iată ce am putut afla despre dînsul, dintr-o sursă demnă de încredere. Cîndva, în tinereţea lui, ceea ce, de altfel, a fost tare demult, prinţul intrase în chip strălucit în viaţă, petrecînd, făcînd curte, stabilindu-se de cîteva ori în străinătate. Cînta romanţe, făcea calambururi şi niciodată nu se distingea printr-o inteligenţă strălucită. Se înţelege că şi-a tocat toată averea şi la bătrîneţe s-a văzut deodată aproape fără o leţcaie. Cineva îl sfătui să plece în satul lui, pe care creditorii se şi apucaseră să-l vîndă la mezat. Prinţul plecă şi ajunse la Mordasov, unde rămase şase luni în cap. Viaţa de provincie îi plăcu nespus şi în aceste şase luni dădu pe gîrlă tot ce-i mai rămăsese, pînă la ultimele firimituri, continuînd să petreacă şi legînd tot soiul de relaţii intime cu cucoanele din gubernie. Cu toate acestea, era un om foarte bun la suflet, nelipsindu-i, firește, unele apucături de prinţ, care, de altfel, erau socotite în Mordasov ca un apanaj al celei mai înalte societăţi şi de aceea, în loc să stîrnească dezaprobare, erau chiar privite cu oarecare admiraţie. Mai cu seamă doamnele se aflau într-un permanent extaz în faţa musafirului lor atît de drăguţ. S-au păstrat multe amintiri interesante. Se povestea, printre altele, că prinţul îşi petrecea mai bine de-o jumătate de zi punîndu-şi la punct toaleta. El însuşi părea alcătuit tot numai din bucăţele. Nimeni nu ştia unde anume şi cînd apucase să se deschiotoreze în halul acesta. Purta perucă, mustăţi, favoriţi, barbişon —- totul însă, pînă la ultimul firicel de păr, era fals şi de o minunată culoare neagră. Se pudra şi se dădea cu roşu pe obraji, zilnic. Unii

susţineau cu certitudine că îşi întindea nu ştiu cum ridurile cu ajutorul unor arcuri, ascunse într-un mod special în perucă. Se mai afirma că poartă corset, fiindcă îşi pierduse o coastă pe undeva prin Italia, în urma unei sărituri stîngace pe fereastră în timpul unei aventuri galante. Şchiopăta de piciorul stîng. Se susţinea că piciorul e fals şi că cel adevărat îi fusese rupt tot cu prilejul unei aventuri galante, la Paris, şi că fusese înlocuit cu altul, special, din plută. Dar poţi opri gura lumii să vorbească vrute şi nevrute ? Totuşi, ochiul drept îl avea într-adevăr de sticlă, deşi imitat cu o remarcabilă iscusinţă. Dinţii erau şi ei făcuţi dintr-o substanţă Oarecare. Zile întregi se spăla cu tot felul de ape patentate, se parfuma, se pomăda... Unii îşi aminteau că încă de pe atunci prinţul începuse vădit să se ramolească şi că ajunsese nesuferit de vorbăreţ. Cariera lui părea să se apropie de sfîrşit. Toţi ştiau că nu mai avea para chioară. Şi, deodată, în perioada aceea, cu totul pe neaşteptate, una dintre rudele sale cele mai apropiate, o bătrînă foarte înaintată în vîrstă, care locuia în permanenţă la Paris şi de la care prinţul nu sperase vreodată să capete o moştenire, muri după ce îngropase exact cu o lună mai înainte pe moştenitorul ei legal. Şi, cu totul pe neaşteptate, prinţul se trezi moştenitorul legal. O minunată moşie cu patru mii de suflete, la şaizeci verste de Mordasov, îi reveni exclusiv lui, fără părtaş. Neîntîrziat, prinţul se pregăti să plece la Petersburg, pentru a-şi lichida treburile. La despărţire, doamnele noastre au dat în cinstea musafirului lor o masă bogată, cu contribuţii. Lumea îşi aminteşte că prinţul a fost fermecător de vesel la prînzul acela din urmă, a născocit calambururi, i-a făcut pe oaspeţi să rîdă, a istorisit cele mai năstruşnice anecdote şi a făgăduit să sosească cît mai curînd la Duhanovo (moşia pe care o căpătase), dîndu-şi cuvîntul de onoare că la întoarcere în casa lui au să se ţină lanţ petrecerile, picnicurile, balurile şi focurile de artificii... Un an întreg după plecarea lui cucoanele au tot vorbit despre petrecerile făgăduite, aş-teptînd pe drăguţul lor bătrînel cu straşnică nerăbdare. In timpul acestei aşteptări, s-au pus la cale chiar vizite la Duhanovo, unde se afla o casă veche boierească, o grădină cu salcîmi tunşi în chip de lei, cu movile artificiale, eleşteie pe care se plimbau bărci cu turci de lemn cîntînd din fluier, cu chioşcuri, pavilioane, monple-ziruri şi alte amuzamente.

In sfîrşit, prinţul se întoarse ; dar, spre mirarea şi deziluzia generală, nici nu trecu prin Mordasov, ci se instala în Duhanovul

său, într-o schinmicie desăvîrşită. Se răspîndiră tot soiul de zvonuri ciudate şi, îndeobşte, începînd cu această perioadă, povestea prinţului ajuns* nebuloasă şi fantastică. In primul rînd, se spunea că la Petersburg nu-i mersese chiar din plin, că unele dintre rudele sale, viitorii moştenitori, încercaseră, pe temeiul că prinţul e slab de minte, să instituie un soi de tutelă asupra lui, de teamă, pesemne, să nu risipească iarăşi totul. Mai mult : unii adăugau că se încercase a-l interna într-un ospiciu de nebuni; dar că una dintre rudele sale, un boier de seamă, i-ar fi luat apărarea, de-monstrînd pe şleau celorlalţi că bietul prinţ, pe jumătate mort, pe jumătate falsificat, va muri, probabil, curînd în întregime şi că atunci moşia le va reveni lor de la sine, fără casa de nebuni. Repet din nou : poţi opri gura lumii să vorbească vrute şi nevrute, mai ales la noi, la Mordasov ? Toate aceste lucruri, după cum se spunea, l-au speriat grozav pe prinţ, pînă într-atît, încît s-a schimbat cu desăvîrşire şi a devenit sihastru. Cîteva persoane din Mordasov care s-au dus la conacul lui din curiozitate, ca să-i prezinte felicitări, fie că n-au fost primite de loc, fie că au fost primite într-un chip nemaipomenit de curios. Prinţul nici nu-şi mai amintea de cunoscuţii de altădată. Se afirma chiar că nici nu vroia să-i recunoască. Veni la el în vizită şi guvernatorul.

Acesta se înapoie ou ştirea că, după părerea lui, prinţul e într-adevăr puț:in cam sărit şi după aceea îşi alcătuia în mod regulat o mină acră ori de cîte ori îşi aducea aminte de vizita lui la Duhanovo. Cucoanele îşi arătau zgomotos indignarea. în cele din urmă, s-a aflat un lucru capital, şi anume : că prinţul se afla în stăpînirea unei oarecare Stepanida Matveevna — o necunoscută, care sosise o dată cu dînsul de Ia Petersburg, Dumnezeu ştie ce soi de femeie, una grasă şi în vîrstă, care purta rochii de stambă şi umbla veşnic cu cheile în mînă ; că prinţul asculta de dînsa în toate cele, ca un copil, şi nu îndrăznea să facă un pas fără voia ei ; că ea îl şi spăla cu propriile sale mîini, îl răsfăţa, îl purta în braţe şi-l mîngîia ca pe un copil; că, în sfîrşit, Stepanida Matveevna era aceea ce-l îndepărta de toţi vizitatorii şi, în special, de rude, care începuseră pe nesimţite să facă pelerinaj la Duhanovo pentru edificare. In Mordasov, şi mai cu seamă printre cucoane, se vorbea mult despre această legătură de neînţeles. Se adăuga pe deasupra că Stepanida Matveevna conducea întreaga moşie a prinţuLui cu depline puteri, despotic : dădea afară administratorii, vechilii, slujitorii; strîngea veniturile ; dar gospodărea

bine, aşa încît ţăranii îşi binecuvîntează soarta. Cît despre prinţ, s-a aflat că el îşi petrecea zilele aproape numai cu toaleta, cu încercarea perucilor şi a fracurilor ; că restul timpului şi-l petrecea împreună cu Stepanida Matveevna, făcea cu ea jocurile lui preferate, ghicea în cărţi, ieşea rar la plimbare, călărind o iapă liniştită de rasă englezească, pe cînd Stepanida Matveevna îl însoţea neapărat într-o trăsură acoperită — pentru orice eventualitate, fiindcă prinţul umbla călare mai mult din cochetărie, deşi abia se ţinea în şa. A fost văzut uneori şi pe jos, în palton, pur-tînd o pălărie de pai cu borul lat, cu un fular de damă roz la gît, cu monoclu şi cu un coşuleţ de pai pe braţul stîng, ca să culeagă ciuperci, flori de cîmp, albăstrele... Stepanida Matveevna îl însoţea totdeauna, iar în urma lor păşeau doi lachei înalţi de un stîn-jen şi venea o trăsură, pentru orice întîmplare. Cînd îl întîlnea în cale un ţăran, se dădea la o parte, se descoperea şi, închmîn-du-i-se pînă la pămînt, rostea : „Bună ziua, tătucule cneaz, lumi-năţia-ta eşti soarele nostru strălucit" ; iar prinţul se uita numai-decît la el prin lornion, clătina prietenos din cap şi-i spunea blînd : *Bonjour, mon ami, bonfour*.*

Şi multe alte zvonuri de soiul acesta umblau prin Mordasov. Lumea nu-l putea uita pe prinţ, cu nici un chip : locuia doar într-o vecinătate atît de apropiată ! Cu atît mai mare a fost uimirea tuturora cînd, într-o bună dimineaţă, s-a răspîndit zvonul că prinţul, sihastrul acela cam sucit, a binevoit a pleca în persoană la Mordasov şi a tras la Măria Alexandrovna ! Toţi erau zăpăciţi şi tulburaţi. Aşteptau lămuriri şi se întrebau unul pe altul : ce înseamnă asta ? Unii se şi pregăteau să se ducă la Măria Alexandrovna. Tuturor sosirea prinţului le părea o ciudăţenie. Cucoanele îşi expediau bileţele, se pregăteau să-i facă vizită, îşi trimiteau servitoarele şi soţii în cercetare. Deosebit de straniu părea faptul că prinţul poposi anume la Măria Alexandrovna. De ce nu la altcineva ? Mai înciudată decît toţi era Anna Nikolaevna Antipova, fiindcă prinţul îi era oarecum rudă, foarte de departe. Pentru a lămuri însă aceste probleme e nevoie neapărat să trecem chiar pe la Măria Alexandrovna, la care rugăm să poftească şi binevoitorul cititor. E drept că nu-i decît ora zece dimineaţa, dar sînt sigur că ea nu va refuza să-şi primească cunoştinţele apropiate. Pe noi, în orice caz, ne va primi neapărat.

* Bună ziua, prietene, bună ziua (fr.). 17 — Dostoievski — Opere, voi. II

CAPITOLUL III

Ora zece dimineaţa. Ne aflăm în casa Măriei Alexandrovna, pe Strada Mare, chiar în odaia pe care gazda, în ocazii solemne, o numeşte salonul său. Măria Alexandrovna are şi un budoar. Duşumeaua din salon este vopsită acceptabil, şi tapetele sînt mai acătării, comandate din străinătate. Mobila, destul de greoaie, este aproape toată de culoare roşie. Există un cămin, deasupra lui o oglindă, iar în faţa oglinzii — un ornic de bronz, cu un soi de amoraş de un înspăimîntător prost-gust. Intre ferestre atîrnă pe pereţi două oglinzi, de pe care gazda nu apucase încă să scoată husele. în faţa oglinzilor, pe nişte mesuţe — iarăşi ceasuri... La peretele din fund se află un admirabil pian cu coadă, adus din străinătate pentru Zina, care e muziciană. Lîngă căminul în care arde focul, sînt aşezate fotolii, într-o neorînduială cît se poate de pitorească ; între ele —o mesuţă. într-un alt capăt al odăii — o altă masă, acoperită cu o faţă de o albeaţă orbitoare. Pe masă fierbe un samovar de argint şi e aşezat un serviciu de ceai destul de elegant. De samovar şi ceai are grijă Nastasia Pe-trovna Zeablova, o doamnă care locuieşte la Măria Alexandrovna în calitate de rudă îndepărtată. Cîteva cuvinte despre această persoană : e văduvă, în vîrstă de peste treizeci de ani, brunetă, cu tenul fraged şi cu ochi căprui-închis , plini de vioiciune. în genere, nu-i urîtă. înzestrată cu o fire veselă, îi place mult să rîdă, e destul de şireată, se înţelege de la sine că-i şi bîrfitoare, dar se pricepe să-şi pună la cale şi treburile sale. Are doi copii care învaţă pe undeva. Tare ar vrea să se mai mărite o dată. îşi păstrează o atitudine destul de independentă. Soţul ei fusese ofiţer.

Măria Alexandrovna sade lîngă cămin într-o excelentă stare sufletească. Poartă o rochie verde-deschis care o prinde bine. Este strașnic de bucuroasă de sosirea prinţului, care în clipa aceasta se află sus, îngrijindu-se de toaleta sa. E atît de bucuroasă, încît nici nu caută să-şi ascundă buna dispoziţie. în faţa ei, în picioare, un tînăr îşi dă aere, povestind ceva cu însufleţire. După ochii săi se vede că vrea să fie pe plac ascultătoarelor. Are douăzeci şi cinci de ani. Manierele lui n-ar fi rele, dacă n-ar cădea aşa de des în extaz şi, afară de asta, dacă n-ar avea atît de mari pretenţii la umor şi la spirit. E îmbrăcat fără greş, şi e blond, de loc urît. Dar am mai pomenit de dînsul : este vorba de domnul Mozgliakov, care îndreptăţeşte mari speranţe. Măria Alexandrovna îl socoate,

în sinea ei, cam sec, dar îl primeşte cu braţele deschise. E pretendentul la mîna fiicei sale Zina de care, după

spusele lui, e îndrăgostit la nebunie. în fiece clipă i se adresează Zinei, stră-duindu-se să-i smulgă un zîmbet prin spiritul şi veselia lui. Dar ea, în mod vădit, rămîne rece şi nepăsătoare faţă de dînsul. în momentul de faţă, ea stă mai deoparte, lîngă pian, şi frunzăreşte cu degetele-i delicate filele unui calendar. Este una din acele femei care stîrnesc uimirea şi încîntarea tuturor cînd se ivesc în societate. E neînchipuit de frumoasă : înaltă, brunetă, cu nişte ochi minunaţi, aproape negri, zveltă, cu un bust plin, superb. Umerii şi braţele sale sînt de o frumuseţe antică, picioruşul ispititor, mersul de regină... Astăzi e puţin cam palidă ; în schimb, buzele ei roşii, plinuţe, cu un contur uimitor, printre care lucesc, ca un şirag de mărgăritare, dinţii regulaţi şi mărunţi, au să vă urmărească în vis trei nopţi în şir, dacă-i priviţi măcar o dată. Chipul său are o expresie serioasă şi severă. Musiu Mozgliakov pare că se teme de privirea-i stăruitoare. în orice caz, nu prea se simte la înde-mînă ori de cîte ori îndrăzneşte să se uite la dînsa. în mişcările ei se vădesc nepăsarea şi mîndria. Poartă o rochie simplă de muselină albă. Culoarea albă o prinde de minune ; de altfel, i se potriveşte orice. Are în deget un inel împletit din părul cuiva — judecind după culoare, nu al mămichii. Mozgliakov n-a îndrăznit niciodată s-o întrebe : ial cui e părul ? în dimineaţa aceasta, Zina pare deosebit de tăcută, chiar tristă şi îngrijorată de ceva. în schimb, Măria Alexandrovna e gata să vorbească fără întrerupere — deşi, din cînd în cînd, se~ uită la fiică-sa cu o anumită privire, cam bănuitoare, dar numai pe furiş, ca şi cum şi ea s-ar teme de dînsa.

— Sînt aşa de bucuroasă, aşa de bucuroasă, Pavel Alexandro-viei, ciripeşte gazda, încît sînt gata să strig din fereastră, ca să audă cu toţii. Nu mai vorbesc de surpriza amabilă pe care ne-ai făcut-o, mie şi Zinei, sosind cu două săptămâni mai devreme decît ai făgăduit, asta se înţelege de la sine ! îmi pare nespus de bine că l-aţi adus aici pe prinţul acesta aşa de drăguţ. Dumneata ştii cît ţin la bătrînelul nostru fermecător ! Dar nu, nu ! N-ai să mă pricepi ! Voi, tinerii, nu-mi puteţi înţelege încîntarea, oricît v-aş asigura ! Ştii dumneata ce-a însemnat prinţul pentru mine în trecut, acum vreo şase ani, ţii minte, Zina ? De altfel, am uitat : pe vremea aceea erai în vizită la mătuşa ta... N-ai să mă crezi, Pavel Alexandrovici : am fost pentru dînsul o îndrumătoare, o soră, o mamă ! Asculta de mine ca un copil ! Era ceva naiv, de-

licat şi nobil în legătura noastră, ceva, s-ar zice, pastoral... Nici eu nu ştiu cum s-o numesc ! Iată de ce acum îşi aminteşte cu recunoştinţă numai de casa mea, *ce pauvre prince !** Ştii dumneata, Pavel Alexandrovici, poate l-ai salvat aducîndu-l la mine ! în aceşti şase ani m-am gîndit tot timpul la dînsul cu inima adînc întristată. N-ai să mă crezi: îl şi visam. Se spune că femeia aceea monstruoasă l-a vrăjit, l-a nenorocit. Dar dumneata l-ai smuls, în sfîrşit, din ghearele ei! Nu, trebuie să folosim acest prilej şi să-l salvăm definitiv ! Dar mai povesteşte-mi o dată cum ai izbutit să potriveşti aşa de bine lucrurile ? Descrie-mi cît mai amănunţit în-tîlnirea voastră. Deunăzi, în grabă, am dat atenţie numai chestiei principale, cînd tocmai amănuntele, toate amănuntele alcătuiesc, ca să zic aşa, adevăratul miez al lucrurilor. Ador amănuntele; chiar în împrejurările cele mai importante dau atenţie în primul rînd amănuntelor... şi... pînă ce el îşi face toaleta...

— Toate s-au petrecut aşa cum vi le-am mai povestit, Măria Alexandrovna ! reluă cu plăcere vorba Mozgliakov, gata să le istorisească şi a zecea oară, aceasta fiind pentru dînsul o desfătare. Am călătorit toată noaptea, se înţelege că n-am închis ochii nici un pic. Vă puteţi închipui cum mă grăbeam ! adăugă el, adre-sîndu-se Zinei ; cu un cuvînt, m-am certat, am ţipat, am cerut cai, ba chiar am făcut scandal în staţii din pricina cailor. Dacă ar fi să se tipărească, ar ieşi un adevărat poem, după gusturile de ultimă modă ! Dar să lăsăm asta ! La orele şase fix sosesc în ultima staţie, Ighişevo. înfrigurat tot, nu mai vreau nici să mă încălzesc şi strig : aduceţi cai ! Am speriat-o pe nevasta căpitanului de poştă care avea un copil mic. Mi se pare chiar că i-a pierit laptele... Un răsărit de soare încîntător. Ştiţi, pulberea de zăpadă se împurpurează şi luceşte ca argintul! Nu mă uit la nimic. Cu un cuvînt, mă grăbesc ca un nebun ! Caii i-am luat cu asalt; i-am smuls unui consilier de colegiu. Era cît pe ce să-l provoc la duel. Mi se spune că acum un sfert de ceas a plecat din staţie un prinţ, călătoreşte cu caii săi proprii şi că măsese acolo. Aproape nu mai ascult ce mi se spune, urc în trăsură şi o întind la drum puşcă. Are Fet ceva în genul acesta, într-o elegie[7]. Taman la nouă verste de oraş, chiar la cotitura spre pustiul Svetoziorski, îmi dau seama că se întîm-plase o pătăranie uimitoare. O uriaşă caleaşca zace răsturnată într-o rînă. Vizitiul şi doi lachei stau în faţa ei nedumeriţi, iar din

Acest sărman prinţ I (Fr.).

trăsura prăvălită pe-o parte ies nişte ţipete şi plînsete sfîşietoare. Mă gîndeam să trec mai departe : n-ai decît să stai într-o rînă, doar nu-mi eşti consătean ! Dar a biruit omenia din mine care, după cum se exprimă Heine, îşi vîră nasul peste tot. Mă opresc. Eu, împreună cu Semion al meu şi cu vizitiul, şi el suflet de rus, îi venim repede într-ajutor şi în felul acesta, tussşase laolaltă, ridicăm în sfîrşit caleaşca, o punem pe roate — adică, drept vorbind, pe tălpici. Ne-au mai ajutat şi nişte ţărani ce cărau lemne la oraş, şi le-am dat un bacşiş. Mă gîndesc : trebuie să fie chiar prinţul acela ! Mă uit: Dumnezeule, chiar el e, prinţul Gavrila ! Ce în-tîlnire! îi strig: „Prinţe! Unchiule!" El, se înţelege, aproape nici nu m-a recunoscut de la prima vedere ; numaidecît parcă aproape m-a recunoscut... la această a doua vedere. Vă mărturisesc însă că chiar acum abia dacă îşi dă seama : cine sînt... şi-mi închipui că mă ia drept altul şi nu ca ruda lui. L-am văzut acum şapte ani la Petersburg ; şi, se înţelege, pe atunci eram un băie-ţandru. Mi-a rămas însă în minte ; prinţul mă impresionase ; dar el pe mine cum să mă mai ţină minte ! Mă recomand ; e încîntat, mă îmbrăţişează şi între timp tremură tot de spaimă şi plînge, zău că plînge : am văzut asta cu ochii mei! Pînă una-alta, l-am convins la urmă să treacă în trăsurica mea şi măcar pentru o zi

să poposească la Mordasov, pentru a-şi mai veni în fire şi a se mai odihni. Primeşte fără murmur... Mi se destăinuieşte că se duce în pustiul Svetoziorski, la ieromonahul Misail, pe care-l cinsteşte şi-l respectă ; că Stepanida Matveevna (toate rudele noastre au auzit de dînsa, care pe mine, anul trecut, m-a gonit cu mătura din Duhanovo) va să zică Stepanida Matveevna asta a primit o scrisoare din cuprinsul căreia reiese că are la Moscova pe cineva pe patul de moarte : Tatăl sau fiica, nu ştiu bine oare anume, şi nici nu mă interesează, poate că tatăl şi fiica împreună, ori vreun nepot pe deasupra, ocupat în domeniul băuturilor spirtoase... într-un cuvînt, într-atît s-a zăpăcit ea, că a hotărît să-şi ia rămas bun pentru vreo zece zile de la prinţul ei şi a zburat în capitală ca s-o împodobească cu prezenţa sa. Prinţul stătu o zi-două, îşi încercă perucile, se pomădă, îşi căni părul, ba se apucă să-şi dea în cărţi (poate chiar şi în bobi) ; dar nu mai putu îndura lipsa Stepanidei Matveevna şi porunci să se înhame caii şi o luă spre pustiul Svetoziorski. Careva dintre ai casei, de teama absentei Stepanida Matveevna, îndrăzni să se împotrivească ; dar prinţul stărui. Plecă ieri după-amiază, mase la Ighişevo, plecă din staţie în zori şi, chiar la cotitura spre ieromonahul Misail, era cît pe ce să se răs-

261

toarne cu trăsura drept în rîpă. 11 salvez, caut să-I conving a trece pe la prietena noastră comună, preastimata Măria Alexan-drovna. El spune despre dumneata că eşti cea mai fermecătoare dintre toate doamnele pe care le-a cunoscut vreodată, şi iată-ne aici ; iar prinţul îşi reface acum, sus, toaleta, cu ajutorul cameristului său pe care n-a uitat să-l ia cu dînsul şi pe care nu-l va uita niciodată şi în nici un caz, fiindcă ar prefera mai curînd să moară decît să se înfăţişeze înaintea unor doamne fără anumite pregătiri sau, mai bine zis — retuşări... Asta-i toată pătărania ! *Eine allerliebste Geschichte !**

— Ce spiritual e, Zina! exclamă Măria Alexandrovna după ce-l ascultă, ce nostim povesteşte ! Dar ascultă, Paul, o întrebare : ia lămureşte-mă cum îţi vine rudă prinţul ? Doar îi spui „unchiule", nu-i aşa ?

— Zău că nu ştiu, Măria Alexandrovna, cum şi în ce fel îi sînt cimotie : mi se pare că-s a şaptea spiţă sau poate chiar una mai mult. N-am nici o vină în asta, vinovată de toate e numai mătuşica Aglaia Mihailovna. De altfel, mătuşica Aglaia Mihailovna nici n-are altceva de făcut decît să numere pe degete neamurile. Ea m-a şi mînat să mă duc la dînsul vara trecută, la Duhanovo. Mai bine se ducea singură ! Ii spun „unchiule" numai aşa, într-o doară ; iar el îmi răspunde. Asta-i toată rudenia noastră, pe ziua de azi, în orice caz...

— Dar eu adeveresc că numai unul Dumnezeu a putut să-ţi dea gîndul a-l aduce drept la mine ! Tremur cînd mă gîndesc ce s-ar fi ales de bietul om, dacă ar fi nimerit la altcineva şi nu la mine. Păi, aici, în oraş, ar fi fost tras în toate părţile, rupt în bucăţi, devorat! S-ar fi azvîrlit cu toţii pe el ca asupra unei mine de aur, ca asupra unui teren aurifer, ba te pomeneşti că l-ar fi şi jefuit ! Nici nu-ţi închipui, Pavel Alexandrovici, ce oameni lacomi, meschini, josnici şi perfizi sînt aici...

— Ah, Doamne, dar la cine putea să-l aducă, dacă nu la dumneata ? Ce om eşti dumneata, Măria Alexandrovna ! se amestecă Nastasia Petrovna, văduva, care tocmai turna ceaiul în ceşti. Doar nu era să-l ducă la Anna Nikolaevna ! Ce zici ?

— Dar de ce-o fi zăbovind atît ? E chiar ciudat, spuse Măria Alexandrovna, sculîndu-se nerăbdătoare.

♦ O poveste dintre cele mai drăguţe ! (Germ.).

262

— Unchiul ? Păi cred că are să se îmbrace acolo încă vreo cinci ceasuri ! Afară de asta, cum îi lipseşte cu desăvîrşire memoria, se prea poate să fi uitat că a sosit în vizită la dumneata. E un om uimitor, Măria Alexandrovna.

— Dar isprăveşte odată, te rog, ce tot îndrugi ?

— Ba de loc, Măria Alexandrovna, nu spun decît adevărul gol-goluţ ! Nici măcar nu e om ca toţi oamenii, ci-i pe jumătate plăsmuit! Dumneata nu l-ai văzut de şase ani, iar eu — de o oră. E pe jumătate cadavru ! Nu e decît amintirea unui om ; au uitat să-l înmormînteze ! Are ochii puşi, picioare de plută, tot trupul i-i pe arcuri şi vorbeşte tot cu ajutorul arcurilor.

— Doamne, ce uşuratic eşti, cum poţi să vorbeşti aşa ? izbucneşte Măria Alexandrovna, luîndu-şi o înfăţişare severă. Şi cum de nu ţi-e ruşine, om tînăr, rudă, să te pronunţi astfel despre bătrînelul acesta stimabil! Ce să zic de bunătatea lui neasemuită ? Şi glasul ei căpătă o intonaţie impresionantă. Aminteşte-ţi numai că el e o rămăşiţă, ca să zic aşa, o părticică din aristocraţia noastră. Prietene, *mon ami!* înţeleg că eşti fluşturatic din pricina nu ştiu căror idei noi, despre care trăncăneşti fără încetare. Dar, Dumnezeule ! Nu sînt nici eu străină de ideile astea noi 1 Pricep că temelia tuturor acestor tendinţe este nobilă şi cinstită. Simt că în ideile acestea noi există chiar ceva înălţător ; dar toate acestea nu mă împiedică să văd şi aspectul direct, practic, ca să zic aşa, al problemei. Am trăit pe lumea asta, am văzut mai multe decît dumneata şi, în sfîrşit, sînt mamă, în timp ce dumneata eşti încă tînăr ! El e un bătrînel şi de aceea pare caraghios în ochii noştri ! Mai mult : data trecută spuneai chiar că ai de gînd să dai libertate ţăranilor dumitale, pentru că trebuie, cică, totuşi, să se facă ceva şi pentru veacul nostru. Dar toate astea se datorează faptului că prea ţi-ai îmbîcsit capul tot citindu-l pe Shakespeare al dumitale ![8] Crede-mă, Pavel Alexandrovioi, Shakespeare al vostru şi-a trăit de mult traiul şi, dacă ar învia, cu toată deşteptăciunea lui, n-ar pricepe nici o iotă din viaţa noastră ! Dacă mai avem ceva într-adevăr cavaleresc şi măreţ în societatea contemporană, apoi numai în păturile înalte. Un prinţ rămîne prinţ chiar dacă-l îmbraci într-un sac ; chiar şi într-o cocioabă, va arăta ca într-un palat ! In schimb, bărbatul Nataliei Dmitrievna, chit că şi-a ridicat ditai palatul, oricum, nu-i decît soţul Nataliei Dmitrievna, şi nimic mai mult! Chiar şi Natalia

Dmitrievna, dacă s-ar împodobi cu cincizeci de crinoline, rămîne tot vechea Natalia Dmitrievna, şi nu va creşte în ochii nimănui! Şi dumneata eşti într-o măsură un
263
reprezentant al păturilor de sus, fiindcă te tragi din ele. Eu de asemenea mă socot înrudită cu ele şi netrebnic e puiul care-şi mîn-jeşte cuibul! Odată şi odată ai să ajungi a înţelege toate astea mai bine decît mine, *mon cher Paul *,* şi atunci o să-l dai uitării pe Shakespeare al dumitale. Ţi-o prezic eu. Sînt convinsă că nici acum nu eşti sincer, şi cochetezi numai cu moda. Dar m-am luat cu vorba. Rămîi aici, *mon cher Paul*; iar eu mă duc pînă sus să aflu ce-i cu prinţul. Poate că are nevoie de ceva, şi cu slugile astea ale mele...
Şi Măria Alexandrovna ieşi grabnic din odaie, amintindu-şi de slugile sale.
— Am impresia că Măria Alexandrovna e foarte bucuroasă că prinţul n-a încăput pe mîna filfizoanei aceleia de Anna Nikolaevna. Şi doar susţinea mereu că-i e rudă ! Ce-o mai fi plesnind acum de necaz ! remarcă Nastasia Petrovna. Văzînd însă că nu-i răspunde nimeni, doamna Zeablova se uită la Zina şi la Pavel Alexan-drovici, îşi dădu numaidecît seama şi ieşi din odaie, ca şi cum ar fi avut treabă. De altfel, se revanşă pe loc, oprindu-se lîngă uşă ca să tragă cu urechea.
în aceeaşi clipă, Pavel Alexandrovici se întoarse spre Zina. Era grozav de tulburat; vocea îi tremura.
— Zinaida Afanasievna, nu eşti supărată pe mine ? rosti el cu un aer sfios şi rugător.
— Pe dumneata ? De ce ? spuse Zina, ridicînd spre dînsul ochii săi minunaţi, şi roşind uşor.
— Pentru că am sosit prea devreme, Zinaida Afanasievna ? N-am mai putut răbda, n-am fost în stare să aştept încă două săptămîni... Mi-ai apărut chiar şi în vis. Am venit în zbor, ca să-mi aflu soarta... Dar eşti încruntată, te-am supărat! Oare nici acum n-o să aflu ceva hotărîtor ?
într-adevăr, Zinaida se încruntase.
—- Mă aşteptam să-mi vorbeşti despre asta, îi răspunse ea, lăsînd din nou ochii în pămînt, cu glas ferm şi sever, în care însă se ghicea ciuda. Dar fiindcă aşteptarea asta a fost pentru mine un chin, cu cît s-a isprăvit mai repede, cu atît mai bine. Iarăşi pretinzi, adică îmi ceri un răspuns. Dă-mi voie să ţi-l repet, fiindcă răspunsul meu e acelaşi ca şi cel de mai înainte : aşteaptă ! îţi repet, nu m-am hotărît încă şi nu-ţi pot făgădui ceva cu anasîna,
* Dragul meu Paul (fr.).
264
Pavel Alexandrovici. Dar ca sa te liniştesc, adaug că refuzul nu e încă definitiv. Dar bagă de seamă : dîndu-ţi acum unele nădejdi în vederea unei hotărîri favorabile, o fac numai fiindcă sînt îngăduitoare faţă de neliniştea şi de nerăbdarea dumitale. îţi repet, vreau să rămîn cu desăvîrşire liberă pe decizia mea ; şi dacă pînă la urmă am să-ţi spun că nu-s de acord, să nu mă învinuieşti de a-ţi fi dat speranţe. Deci ţine minte asta !
— Dar ce-i asta, ce-i asta ! exclamă Mozgliakov cu glas jalnic. Asta înseamnă oare speranţă ? Pot trage vreo nădejde cît de mică după cuvintele dumitale, Zinaida Afanasievna ?
— Nu uita tot ce ţi-am spus şi înţelege ce doreşti. Treaba dumitale ! Eu însă nu mai adaug nimic. Nu te refuz încă, îţi spun numai : aşteaptă ! Dar, îţi repet, îmi rezerv în întregime dreptul de a te refuza, dacă o să-mi vină cheful. îţi mai atrag atenţia asupra unui lucru, Pavel Alexandrovici : dacă ai sosit înainte de termenul stabilit pentru răspuns ca să acţionezi pe căi ocolite, bi-zuindu-te pe un sprijin dinafară, de pildă, chiar şi pe influenţa mămăicăi, ţi-ai greşit foarte tare socotelile. în cazul acesta, am să te refuz de-a dreptul, m-auzi ? Dar deocamdată, destul! Şi te rog să nu-mi mai pomeneşti nici o vorbă pînă la termenul hotărît.
Tot discursul acesta fu rostit sec, ferm, fără şovăială : parcă fusese învăţat dinainte. Musiu Paul îşi dădu seama că pierduse partida. în clipa aceea se întoarse Măria Alexandrovna ; iar după ea, aproape numaidecît, şi doamna Zeablova.
— Mi se pare că acuşi coboară şi el, Zina ! Nastasia Petrovna, opăreşte repede ceai proaspăt! Măria Alexandrovna. era uşor tulburată.
— Anna Nikolaevna a şi trimis să afle veşti. Aniutka ei a alergat pînă aici, la bucătărie, şi a întrebat: ce şi cum ? Ce furioasă o fi acuma ! anunţă Nastasia Petrovna repezindu-se la samovar.
— Ce mă priveşte pe mine ! îi răspunse peste umăr Măria Alexandrovna. Parcă mă interesează să aflu ce gîndeşte Anna Nikolaevna ! Crede-mă că n-am să trimit pe nimeni la dînsa la bucătărie. Mă mir, zău că mă şi mir de ce mă socoti duşmanca bietei Anna Nikolaevna, şi nu numai dumneata, ci toţi ceilalţi din oraş ? Am să te iau martor pe dumneata, Pavel Alexandrovici I Ne cunoşti pe amîndouă, de ce să-i fiu eu duşmancă ? Pentru în-tâietate ? Dar mă lasă rece întîietatea asta. Las' să fie ea în frunte ! Sînt gata să mă duc cea dintîi la dînsa, ca s-o felicit pen-' tru întîietatea ei. Şi, la urma urmei, toate acestea-s nedrepte. Eu
265
îi iau apărarea, sînt datoare să-i iau apărarea ! Lumea o bîrfeşte ! De ce tăbărîţi toţi asupra ei ? E tînără, îi plac gătelile •— oare pentru asta ? Dar după mine, e mai bine să-ţi placă gătelile decît altceva, ca Nataliei Dmitrievna, căreia îi plac nişte lucruri pe care nici nu le poţi numi. Oare pentru că Anna Nikolaevna umblă mereu în vizite şi nu poate sta acasă ? Dar, Dumnezeule ! Ea n-are nici un fel de cultură şi, desigur, îi vine greu să deschidă, de pildă, o carte, sau să se ocupe de altceva două minute în şir. Cochetează şi aruncă ocheade de la fereastră tuturor trecătorilor de pe stradă. Dar de ce o asigură toată lumea că-i drăguţă, cînd — afară de culoarea albă a feţei — n-are nimic altceva ? Te face să rîzi cînd dansează — sînt de acord ! Dar de ce i se dau asigurări că dansează minunat polca ? Poartă nişte pălării şi găteli imposibile ; dar ce vină are ea că Dumnezeu n-a înzestrat-o cu gust,

ci, dimpotrivă, a făcut-o atît de credulă ? E de ajuns s-o asiguri că-i frumos a-ţi prinde în păr o hîrtie de bomboane, ca ea să şi-o pună. E bîrfitoare, dar aşa-s obiceiurile pe la noi; cine nu cleveteşte aici ? O vizitează Suşilov, cel cu favoriţi, şi dimineaţa, şi seara, aproape şi noaptea. Ah, Dumnezeule ! Ba bine că nu, dacă bărbatu-său a jucat cărţi pînă la cinci dimineaţa ! Şi apoi, găseşti aici atîtea exemple proaste ! Dar, la urma urmei, asta *poate* fi şi o calomnie. Intr-un cuvînt, totdeauna, chiar totdeauna, sînt gata să-i iau apărarea !... Dar, Doamne ! Iată-l pe prinţ ! El e, el! îl recunosc! îl recunosc dintr-o rnie! în sfîrşit, vă văd, *mon prince!* exclamă Măria Alexandrovna şi se repezi în întîmpinarea prinţului care intra.

CAPITOLUL IV

De la cea dintîi privire fugară n-aţi spune de loc că prinţul acesta e bătrîn şi numai după ce vă uitaţi la dînsul de aproape, şi mai cu atenţie, vă daţi seama că-i un soi de cadavru pe arcuri. S-au folosit toate mijloacele artistice ca să se travestească această mumie într-un tînăr. Peruca, favoriţii, mustaţa şi bărbuţa — toate uimitoare şi de cea mai minunată culoare neagră — îi acoperă jumătate din obraz. Faţa i-i dată cu alb şi cu roşu, cu o deosebită iscusinţă, şi aproape n-are zbîrcituri. Unde au dispărut ? Nu se ştie. E îmbrăcat după ultima modă : parcă ar fi ieşit dintr-un jur-

206

nai de mode. Poartă un soi de veston sau ceva asemănător, zău că nu ştiu bine ce anume, dar ceva extrem de modern şi la zi, lansat pentru vizitele de dimineaţă. Mănuşile, cravata, vesta, cămaşa şi toate celelalte sînt de o prospeţime sclipitoare şi de un gust ales. Prinţul şchioapătă niţeluş, dar o face cu atîta abilitate, ca şi cum asta ar intra în cerinţele modei. Poartă monoclu, exact la ochiul care şi aşa e de sticlă. Prinţul e îmbibat tot de parfum, în timp ce vorbeşte, tărăgănează într-un anumit fel unele cuvinte — poate din slăbiciune bătrînească sau fiindcă are dantura falsă, ori ca să-şi dea mai multă importanţă. Unele silabe le pronunţă deosebit de dulceag, accentuînd mai mult litera *e. Da* iese la dînsul ca un *dde,* însă ceva mai lînced. în manierele lui are un aer de nepăsare, însuşit în decursul întregii sale vieţi ca om de lume. Dar îndeobşte, dacă s-a şi păstrat ceva în el din viaţa de odinioară a omului de lume, a rămas sub o formă inconştientă, ca un fel de vagă amintire, sub înfăţişarea unui trecut trăit şi apus, pe care, vai! nu-l mai pot învia nici un fel de produse cosmetice, nici corsetele, nici parfumurile şi nici coaforii. De aceea, am face mai bine dacă am recunoaşte din capul locului că bătrînelul, chiar dacă nu s-a ramolit de tot, şi-a pierdut însă demult memoria şi mereu se poticneşte, se repetă, ba chiar deraiază. îţi trebuie chiar o anumită îndemînare ca să poţi sta de vorbă cu dînsul. Dar Măria Alexandrovna se bizuie pe sine şi, la vederea prinţului, cade într-un desăvîrşit extaz.

— Dar nu te-ai schimbat de loc, absolut de loc ! exclamă ea şi, apucînd musafirul de amîndouă mîinile, îl aşează într-un fotoliu comod. Ia loc, ia loc, prinţe ! Şase ani, şase ani în şir nu ne-am văzut şi în tot răstimpul acesta nu mi-ai trimis o scrisoare, nici un rînd măcar ! O, cît de vinovat eşti faţă de mine, prinţe ! Cît de supărată eram pe dumneata, *mon cher prince!* Dar să se aducă ceaiul! Ceaiul! Doamne ! Nastasia Petrovna, adă ceaiul!

— Mulţumesc, mul-ţu-mesc, scu-za-ţi-mă, rosti peltic prinţul (am uitat să spun că prinţul e puţin peltic ; dar ai zice că şi asta o face conform modei). Scuzaţi-mă şi, închipuţi-vă, încă de anul trecut vroiam ne^a-pă-rat să trec pe aici, adăugă el, cercetînd cu lornionul odaia. Dar m-au speriat unii ; se spunea că pe-aici a fost ho-le-ră...

— Nu, prinţe, n-a fost holeră pe la noi, spuse Măria Alexandrovna.

— Aici a bîntuit o epizootie, unchiule ! adăugă Mozgliakov,

267

vrînd să iasă în evidenţă. Măria Alexandrovna îl măsură cu o privire severă.

■— Ei da, epizootie sau ceva în felul acesta... De aceea am şi rămas acasă. Ei, dar ce mai face soţul dumitale, draga mea Anna Nikolaevna ? Tot cu procu-ratura lui ?

— N-nu, prinţe, răspunse Măria Alexandrovna, bîlbîindu-se niţeluş. Soţul meu nu-i pro-cu-ror...

— Pariez că unchiul s-a încurcat şi vă ia drept Anna Nikolaevna ! exclamă abil Mozgliakov, dar se opri numaidecît, băgînd de seamă că şi fără aceste lămuriri Măria Alexandrovna era destul de enervată.

— Ei da, da, Anna Nikolaevna şi... şi... (uit mereu !). Ei da, Antipovna, exact, Antipovna, adeveri prinţul.

— N-nu prinţe, eşti foarte greşit, spuse Măria Alexandrovna cu un zîmbet amar. Nu-s de loc Anna Nikolaevna şi, mărturisesc, nu mă aşteptam de fel că n-o să mă recunoşti! Mă faci să mă mir, prinţe ! Sînt fosta dumitale amică, Măria Alexandrovna Moskaleva. Iţi aminteşti, prinţe, de Măria Alexandrovna...

•— Măria A-le-xan-drovna ! închipuieşte-ţi ! Şi eu credeam că dumneata eşti (cum îi zice) — ei da ! Anna Vasilievna... *Cest de-licieux! ** înseamnă că am nimerit în altă parte. Iar eu credeam, prietene, că mă duci chiar la Anna Matveevna de care spuneam. *Cest charmant !*** De altfel, mi se întâmplă des... Nimeresc adesea în altă parte. In genere, sînt mulţumit, sînt totdeauna mulţumit, orice s-ar întîmpla. Va să zică dumneata nu eşti Nastasia Va-si-lievna ? Interesant...

— Măria Alexandrovna, prinţe, Măria Alexandrovna ! O, cît eşti de vinovat faţă de mine ! Să uiţi prietena cea mai bună, cea mai bună !

— Ei, da, cea mai bună prietenă... pardon, pardon ! rosti peltic prinţul, cu ochii la Zina.

— Iar asta e fiica mea, Zina. Nu vă cunoaşteţi încă, prinţe. Nu era aici pe vremea cînd ai fost la noi, îţi aminteşti în ce an ?

— E fiica dumitale! *Charmante, charmante* /*** bolborosi prinţul, uitîndu-se avid prin lomion la Zina. *Mais quelle beaute* /**** şopti el, vădit uluit.

* E delicios ! (Fr.) ** E fermecător 1 (Fr.) +** Fermecătoare, fermecătoare 1 (Fr.) +♦** Dar ce frumuseţe ! (Fr.)

— Serveşte ceaiul, prinţe, îl îndemnă Măria Alexandrovna, atrăgînd atenţia prinţului asupra feciorului în casă, un băiat care stătea în faţa lui cu tava în mîini. Prinţul luă o ceaşcă şi rămase cu ochii ţintă la băiat, care avea obrăjori bucălaţi şi rumeni.

— A-a-a, e băiatul dumitale ? spuse el. Ce băieţaş dră-guţ !... Şi-i-i, probabil, se poar-tă... frumos ?

— Dar, prinţe, se grăbi să-l întrerupă Măria Alexandrovna, am auzit de groaznica întîmplare ! Mărturisesc, nu-mi puteam veni în fire de spaimă... Nu te-ai lovit ? Ai grijă ! Nu se pot neglija asemenea lucruri...

— M-a răsturnat ! m-a răsturnat ! vizitiul ! izbucni prinţul cu deosebită însufleţire. Credeam că a sosit sfîrşitul lumii sau ceva în genul acesta şi, recunosc, m-am speriat atît de tare, încît, Doamne iartă-mă, m-am pierdut de tot cu firea ! Nu mă aşteptam, nu mă aş-teptam ! De loc nu mă aş-teptam ! Şi de toate e vinovat numai Te-o-fil, vizitiul meu ! Mă bizui în totul pe tine, prietene : dă poruncă şi cercetează bine. Sînt con-vins că a încercat să a-ten-teze la viaţa mea.

— Bine, bine, unchiule ! răspunse Pavel Alexandrovici, am să cercetez totul! Numai ascultă, unchiule! Iartă-l de data asta! Ce zici ?

— Pentru nimic în lume nu-l iert ! Sînt sigur că a atentat la viaţa mea ! El şi Lavrenti, pe care l-am lăsat acasă. închipuieşte-ţi : a prins, vezi dumneata, nu ştiu ce idei noi ! S-a iscat la dînsul un soi de împotrivire... Cu un cuvînt: comunist în toată regula ! Mi-e şi frică să mai dau ochii cu el!

— Ah, ce adevăr ai rostit, prinţe! exclamă Măria Alexandrovna. Nu m-ai crede dacă ţi-aş spune cît sufăr eu însămi din pricina slugilor ăstora josnice şi netrebnice ! Imaginează-ţi, am schimbat doi dintre servitorii mei şi, mărturisesc, sînt atît de proşti, încît nici mai mult, nici mai puţin, mă lupt cu dînşii de dimineaţă pînă seara. Nici nu-ţi închipui cît sînt de proşti, prinţe !

— Ei da, ei da ! Dar, vă mărturisesc, îmi place chiar cînd un lacheu este oarecum prost, observă prinţul, care, ca toţi bătrînii, e bucuros cînd flecăreala lui e ascultată cu oarecare umilinţă ; unui lacheu asta îi stă oarecum bine şi se socoteşte chiar ca o calitate a lui — să fie sincer şi prost. Se înţelege, numai în anumite ca-zuri. Asta îi dă parcă mai multă ţi-nută, obrazul îi capătă o anumită so-lemnitate ; cu un cuvînt, e mai cuviincios, iar eu pretind înainte de toate unui *servitor* să fie cu-vi-in-cios. Iată, îl am pe Te-

renti. îl ţii minte, prietene, pe Te-renti ? Cum m-am uitat la el, i-am şi prezis de la început : ţi-e dat să fii lacheu ! E fe-no-me-nal de prost ! Se uită ca viţelul la poarta nouă ! Dar cîtă ţi-nu-tă, cîtă solem-nitate ! Are mărul lui Adam, aşa, roz-deschis ! Ei, dar cravata albă şi uniforma de gală fac efect. M-am legat de el din tot sufletul. Uneori mă uit la dînsul şi nu-mi pot lua ochii : are un aer important, de parcă ar scrie o disertaţie ! Intr-un cuvînt, juri că-i filozoful german Kant sau, mai precis, un curcan gras, bine hrănit. Cu adevărat *comune ii faut* pentru un slujitor !

Măria Alexandrovna hohoti de rîs încîntată la culme, ba chiar bătu din palme. Pavel Alexandrovici îi ţinu isonul, din toată inima : unchiul îl amuza nespus. Nastasia Petrovna izbucni şi ea în rîs. Pînă şi Zina zîmbi.

— Dar ce umor, cîtă voioşie, cît spirit ai, prinţe ! exclamă Măria Alexandrovna. Ce însuşire preţioasă, să observi trăsătura cea mai fină, cea mai amuzantă !... Şi să dispari din societate, să te închizi cinci ani în şir ! Cu asemenea talent! Dar ai fi putut să scrii, prinţe ! Ai fi putut fi un al doilea Fonvizin, Griboedov, Gogol...

— Ei da, ei da ! spuse prinţul foarte mulţumit, aş putea fi... şi, ştiţi, înainte vreme eram deosebit de spiritual. Am scris chiar un vo-de-vil pentru scenă... Erau acolo cîteva cuplete încîn-tă-toare ! De altfel, n-a fost jucat niciodată...

— Ah, cît ar fi de drăguţ să-l putem citi ! Şi ştii, Zina, tocmai acum ar fi cît se poate de nimerit ! La noi se pregăteşte o piesă pentru o donaţie patriotică, prinţe, în folosul răniţilor... ce bun ar fi vodevilul dumitale !

— Sigur ! Sînt gata să-l scriu din nou... de altfel, l-am ui-tat cu desăvîrşire. Dar, îmi amintesc, erau acolo două-trei calambururi aşa de bune, că... (şi prinţul îşi sărută vîrful degetelor). Şi, în general, pe vremea cînd eram în străinătate, produceam o a-de-vă-rată fu-roa-re. îl ţin minte pe lordul Byron. Eram prieteni. Dansa încîntător cracoveacul la congresul de la Viena.

— Lordul Byron, unchiule ! Iartă-mă, unchiule, ce spui ?

— Ei da, lordul Byron. Sau poate că nu era lordul Byron, ci altcineva. Chiar aşa, nu lordul Byron, ci un polonez ! Acum îmi amintesc perfect. Şi era straşnic de o-ri-gi-nal polonezul ăsta ; s-a dat drept conte şi pe urmă s-a dovedit că era un birtaş. Dar dansa

în-cîn-tă-tor cracoveacul şi pînă la urmă şi-a rupt un picior. Cu prilejul acela am compus şi nişte versuri :

Cracoveacul a dansat Polonezul avîntat...

Insă mai departe... mai departe uite că nu-mi mai amintesc...

Dar cînd i-a făcut piciorul pac,

S-a lăsat de cracoveac.

— Aşa o fi, unchiule ? izbucni Mozgliakov, din ce în ce mai însufleţit.

— Mi se pare că-i aşa, prietene, răspunse prinţul, sau ceva a-se-mănător. De altfel, poate nici nu-i aşa, ştiu doar că au fost nişte versuri foarte reuşite... în general, am mai uitat unele întîm-plări. Asta fiindcă sînt foarte ocupat.

— Dar spune, prinţe, cu ce te-ai ocupat în tot timpul izolării dumitale ? se interesă Măria Alexandrovna. M-am gîndit atît de des la dumneata, *mon cher prince*, încît, mărturisesc, de data asta ard de nerăbdare să aflu toate acestea mai în amănunt...

— Cu ce m-am ocupat ? Ei, în general, ştiţi, am multe preocupări. Uneori, mă odihnesc, alteori, ştiţi, mă plimb, îmi imaginez

tot soiul de lucruri...
— Dumneata, unchiule, ai pesemne o imaginaţie bogată ?
— Extrem de bogată, dragul meu ! Uneori îmi închipui asemenea lucruri, că pe urmă mă mir eu însumi de mine. Cînd eram la Kaduev... Apropo ! Mi se pare că tu ai fost viceguvernator la Kaduev ?
— Eu, unchiule ? Iartă-mă, ce tot spui! exclamă Pavel Alexandrovici.
— închipuieşte-ţi, prietene ! Eu te-am luat tot timpul drept viceguvernator şi mă tot gîndesc : de ce oare s-o fi schimbat parcă la fa-a-ţă, aşa, deodată ?... Acela, ştii, era chi-peş, inteligent. De-o-sebit de inteligent era şi com-pu-nea mereu versuri pentru diverse ocazia. Semăna puţin, aşa dintr-o parte cu un rigă de caro...
— Nu, prinţe, îl întrerupse Măria Alexandrovna, îţi jur, te distrugi cu asemenea viaţă ! Să te izolezi cinci ani de zile în singurătate, să nu vezi pe nimeni, să nu auzi nimic ! Eşti un om pierdut, prinţe ! întreabă pe oricine dintre devotaţi şi fiecare are să-ţi spună că eşti un om pierdut!
271
— Oare ? se miră părinţul.
— Te asigur; ţi-o spun ca prietenă, ca soră! Ţi-o spun fiindcă-mi eşti drag, fiindcă amintirea trecutului e sfîntă pentru mine ! Ce-aş cîştiga să fiu făţarnică ? Nu, dumneata trebuie să-ţi schimbi viaţa cu totul, altminteri o să cazi la pat, o să te secătu-isşti, o să mori...
— Ah, Doamne ! Oare am să mor aşa de curînd ? izbucni prinţul speriat, şi, imaginează-ţi, ai ghicit : amarnic mă mai chinuiesc hemoroizii, mai ales în ultima vreme... Şi, îndeobşte, crizele sînt însoţite de nişte simptome ui-mi-toare... (o să vi le descriu foarte amănunţit). In primul rînd...
-— Unchiule, ai să povesteşti altă dată, se amestecă Pavel Ale-xandrovici, iar deocamdată... oare nu-i timpul să plecăm ?
— Ei da ! poate altă dată. Poate nu-i atît de interesant să asculţi, înţeleg acum... Totuşi, e o boală extrem de curioasă. Există diverse episoade... Să-mi aminteşti, prietene, am să-ţi povestesc diseară un caz în a-mă-nunt...
— Dar ascultă, prinţe, ar trebui să încerci a te trata în străinătate, îl întrerupse a doua oară Măria Alexandrovna.
— In străinătate ! Ei da, ei da ! Am să plec neapărat în străinătate, îmi amintesc, cînd am fost peste graniţă prin anii douăzeci, era acolo te-ri-bil de vesel. Cît pe ce să mă însor cu o vi-contesă, o franţuzoaică. Eram pe atunci îndrăgostit lulea şi vroiam să-i închin ei întreaga mea viaţă. Dar nu m-am însurat eu, ci altul. Şi ce întîmplare curioasă ! Am lipsit numai două ceasuri şi a triumfat altul, un baron neamţ ; mai tîrziu, el a stat cîtăva vreme la casa de nebuni.
— Dar, *cher prince,* tocmai spuneam că trebuie să te gîndeşti serios la sănătatea dumitale. In străinătate sînt nişte medici grozavi... afară de asta, contează mult însăşi schimbarea felului de viaţă ! Hotărît, trebuie să părăseşti, măcar pentru o bucată de vreme, Duhanovo-ul dumitale.
— Ne-a-părat ! M-am hotărît de mult şi, ştiţi, am de gînd să mă tratez cu hi-dro-patie.
— Hidropatie ?
— Hidropatie. M-am mai tratat odată cu hi-dro-patie. Eram într-o staţiune balneară. Se afla acolo şi o cucoană din Moscova, i-am uitat numele, o femeie extrem de poetică, de vreo şaptezeci de ani. Cu ea se mai găsea şi fiică-sa, de vreo cincizeci de ani, văduvă, cu albeaţă pe un ochi. Şi ea mai că nu vorbea în versuri.
272
Apoi s-a mai petrecut cu dînsa şi o întîmplare ne-fe-ri-ci-tă, s-a înfuriat pe o slujnică şi a ucis-o : pentru asta a fost judecată. Ei, s-au gîndit ele să mă vindece cu apă. Mărturisesc că nu sufeream de nimic, dar ele s-au legat de mine : „Tratează-te şi tratează-te !" Eu, din delicateţe, am început să beau apă ; îmi zic : poate are să-mi fie într-adevăr mai bine. Beau-beau, beau-beau... am băut o cascadă întreagă şi, ştiţi, hidropatia asta e un lucru folositor şi mi-a făcut grozav de bine, aşa că, dacă pînă la urmă nu m-aş fi îmbolnăvit, vă asigur că aş fi fost perfect sănătos...
— Iată o concluzie perfect justă, unchiule ! Spune, unchiule, ai studiat logica ?
— Doamne ! Ce întrebări pui 1 îi tăie vorba cu severitate Măria Alexandrovna, scandalizată foc.
— Am studiat, prietene, dar foarte demult. Am studiat şi filozofia în Germania, am urmat cursul complet, numai că am uitat totul cu desăvîrşire, chiar atunci, pe loc[9]. Dar... vă mărturisesc... m-aţi speriat aşa de rău cu bolile astea, că... tare m-am indispus. Ei, mă întorc îndată...
— Unde te duci, prinţe ? izbucni mirată Măria Alexandrovna.
— îndată, îndată... Numai să-mi notez un gînd nou... *au re-voir* *...
— Ce ziceţi de el ? exclamă Pavel Alexandrovici şi rîse în hohote.
Măria Alexandrovna îşi ieşi din sărite.
— Nu înţeleg, zău că nu înţeleg de ce rîzi! începu ea cu aprindere. Să rîzi de un bătrînel onorabil, şi încă rudă, să-ţi baţi joc de fiecare cuvînt al lui, profitînd de bunătatea sa îngerească. Am roşit pentru dumneata, Pavel Alexandrovici ! Dar spune, de ce-i caraghios, după părerea dumitale ? Eu n-am găsit nimic caraghios într-însul.
— Că nu recunoaşte oamenii, că vorbeşte uneori vrute şi nevrute !
— Dar acestea-s consecinţele vieţii sale îngrozitoare, ale înfiorătoarei întemniţări timp de cinci ani, sub supravegherea femeii aceleia infernale. Trebuie să-l compătimeşti, nu să-ţi rîzi de dînsul. Nu m-a recunoscut nici pe mine ; singur ai fost martor. Asta, ca să zic aşa, e strigător la cer ! Hotărît, trebuie salvat! I-am propus
* La revedere (fr.).

să plecăm în străinătate, numai în nădejdea că poate o va părăsi pe... precupeaţa aceea !
— Ştii ceva, Măria Alexandrovna ? Trebuie însurat! exclamă Pavel Alexandrovici.
— Iar ! Pe deasupra eşti şi incorigibil, musiu Mozgliakov.
— Nu, Măria Alexandrovna, nu ! De data asta vorbesc absolut serios ! De ce să nu-l însurăm ? E şi asta o idee ! *Cest une idee comme une autre !** Cu ce-i poate dăuna, spune, mă rog ? Dimpotrivă, se află în asemenea situaţie, încît o măsură ca asta nu-l poate decît salva ! După lege, se mai poate însura. In primul rînd, va fi scăpat de pezevenchea ceea (scuză-mi expresia). In al doilea rînd, şi cel mai important, închipuieşte-ţi că are să-şi aleagă o fată sau, şi mai bine, o văduvă, drăguţă, bună, deşteaptă, delicată şi mai ales săracă, care o să-l îngrijească ca o fiică şi are să înţeleagă că bătrînul a săvîrşit un act de binefacere, numind-o soţia sa. Şi ce-i trebuie lui mai mult decît o fiinţă apropiată, sinceră, un suflet nobil care să fie în permanenţă pe lîngă dînsul în locul acestei... muieri ? Se înţelege că trebuie să fie frumuşică, fiindcă unchiului îi plac femeile frumuşele. Aţi băgat de seamă cum o fixa pe Zi-naida Afanasievna ?
— Şi unde să-şi găsească asemenea mireasă ? întrebă Nastasia Petrovna, care asculta toată numai ochi şi urechi.
— Ai spus-o chiar dumneata ! Păi şi dumneata ai fi bună, dacă ai dori ! Dă-mi voie să te întreb : de ce n-ai fi potrivită ca mireasă pentru prinţ ? în primul rînd, eşti frumuşică ; în al doilea
— văduvă ; în al treilea — ai suflet nobil ; în al patrulea — eşti săracă (pentru că într-adevăr nu eşti avută) ; şi, în al cincilea rînd, eşti o doamnă foarte înţeleaptă, prin urmare ai să-l iubeşti, îl vei ţine în puf, ai s-o dai afară în pumni pe cucoana ceea, ai să-l duci în străinătate, ai să-l hrăneşti cu gris cu lapte şi bomboane
— şi toate acestea pînă în clipa cînd va părăsi lumea noastră trecătoare, ceea ce se poate întîmpla exact peste un an sau peste două luni şi jumătate. Şi atunci dumneata rămîi prinţesă, văduvă, bogătaşă şi, drept recompensă pentru curajul dumitale, te măriţi cu un marchiz sau cu un general intendent! *Cest joii***, nu-i aşa ?
— Tii, Doamne ! Dar eu cred că chiar m-aş fi îndrăgostit de dînsul, drăguţul, dacă mi-ar cere mîna ! izbucni doamna Zeablova
* Tdeea asta nu e mai rea decît altele ! (Fr.) ++ E frumos (fr.).

» \
şi îi scăpărară ochii negri, expresivi... Numai că toate astea-s prostii!
— Prostii ? Vrei să nu fie prostii ? Roagă-mă frumos şi după aceea să-mi tai capul dacă n-ai să ajungi chiar azi logodnica lui ! Păi nu-i nimic mai uşor decît să-l înduplecl ori să-l ademeneşti pe unchiul să facă ceva ! La toate răspunde : „Ei da, ei da !" Ai auzit şi dumneata. O să-l însurăm aşa, că nici n-are să-şi dea seama. S-ar putea să-l păcălim şi să-l însurăm ; dar, mă rog, o facem doar pentru binele lui !... Dumneata, Nastasia Petrovna, mai bine te-ai găti niţel, pentru orice eventualitate.
Entuziasmul lui musiu Mozgliakov se prefăcu în frenezie. Doamnei Zeablova, oricît ar fi de cumpănită, îi lăsa totuşi gura apă.
— Ştiu şi fără dumneata că azi arăt ca o cenuşăreasă, răspunse ea. M-am delăsat cu totul; de mult nu-mi mai fac iluzii. De aceea am şi ajuns ca *madame* Gribousier... Dar ce, arăt într-adevăr ca o bucătăreasă ?
Intre timp, Măria Alexandrovna stătea cu o expresie stranie pe figură. Nu greşesc afirmînd că ea ascultase ciudata propunere a lui Pavel Alexandrovici cu un soi de spaimă, perplexă parcă... In cele din urmă îşi veni în fire.
— Toate acestea, să zicem, ar fi foarte bune ; dar în fond sînt absurde şi ridicole şi, mai ales, cu totul nelalocul lor, îl întrerupse ea tăios pe Mozgliakov.
— Dar de ce, buna mea Măria Alexandrovna, de ce toate acestea sînt absurde şi nelalocul lor ?
— Din mai multe motive, şi mai ales pentru că vă aflaţi în casa mea, pentru că prinţul e oaspetele meu şi n-am să permit nimănui să uite respectul ce-l datorează casei mele. Iau vorbele dumitale drept o glumă, nu altfel, Pavel Alexandrovici. Dar, slavă Domnului ! Uite şi prinţul!
— Iată-mă-s ! făcu prinţul intrînd în odaie. E uimitor, *cher ami,* cîte idei de tot felul am azi. In alte daţi, poate n-ai să ină crezi, parcă n-aş avea nici una. Stau aşa cîte o zi întreagă, degeaba.
— Asta, unchiule, pesemne-i din pricina căzăturii de azi. Ţi-a zdruncinat nervii şi iată...
— Şi eu, prietene, o atribui aceleiaşi pricini şi găsesc că întîm-plarea asta e chiar fo-lo-«itoare... aşa că am hotărît să-l iert pe Te-o-fil al meu. Ştii ceva ? Am impresia că nici n-a atentat la viaţa mea. Nu crezi ? Şi apoi, el a mai fost şi fără asta pedepsit de curînd, cînd i-au ras barba.

— I-au râs barba, unchiule ? Dar are o barbă de-un pogon f
— Ei da, de-un pogon. îndeobşte, prietene, ai absolută dreptate în toate de-duc-ţiile dumitale. Dar este vorba de o barbă falsă. Imaginează-ţi, ce întîmplare ! Mi se trimite o dată o listă de preţuri. S-au primit din nou din străinătate superbe bărbi pentru vizitii şi domni, la fel şi favoriţi, ciocuri, mustăţi şi altele — toate acestea de ca-li-tate superioară şi la preţurile cele mai moderate. Hai, îmi zic eu, să comand o bar-bă, să văd măcar cum arată. Şi comand o barbă de vizitiu, într-adevăr, o minunăţie de barbă ! Dar ne-am trezit că Teofil o avea pe a lui

proprie, aproape de două ori mai mare. Se înţelege că am rămas în cumpănă : s-o radem pe a lui sau s-o trimitem înapoi pe cea comandată şi s-o poarte pe cea naturală ? M-am gîndit eu cît m-am gîndit, şi am hotărît că e mai bine s-o poarte pe cea falsă.
— Probabil fiindcă arta e mai presus de natură, unchiule !
— Tocmai de aceea. Şi cît a mai suferit cînd i-au ras barba ! Parcă se despărţea de întreaga lui carieră o dată cu barba... Dar nu e timpul să plecăm, dragul meu ?
— Sînt gata, unchiule !
— Dar nădăjduiesc, prinţe, că nu te duci decît la guvernator, exclamă tulburată Măria Alexandrovna. Acum eşti prinţul meu şi aparţii familiei mele pentru întreaga zi. Eu, firește, n-am să-ţi spun nimic despre societatea de aici. Poate că ai să dorești a trece pe la Anna Nikolaevna şi n-am dreptul să te dezamăgesc. De altfel, sînt absolut sigură că adevărul are să iasă la suprafaţă. Dar ţine minte un lucru : că eu sînt stăpîna, sora şi dădaca dumitale pentru toată ziua de azi ; dar, recunosc, tremur pentru dumneata, prinţe ! Căci dumneata nu cunoşti, nu, nu-i cunoşti pînă-n măduva oaselor pe oamenii aceştia, cel puţin deocamdată !...
— Bizuie-te pe mine, Măria Alexandrovna. Toate vor fi aşa cum ţi-am făgăduit, spuse Mozgliakov.
— Dumneata eşti un fluşturatic ! Să mă bizui pe dumneata ! Te aştept la masă, prinţe ! Luăm masa devreme. Cît de mult regret că tocmai acum soţul meu se află la ţară ! Ce bucuros ar fi să te vadă ! El te respectă aşa de mult. Ţine atît de sincer la dumneata !
— Soţul dumitale ? Ai şi un soţ ? întrebă prinţul.
— Ah, Doamne 1 Ce memorie slabă ai, prinţe ! Dar ai uitat cu desăvîrşire, absolut cu desăvîrşire tot ce-a fost în trecut! Soţul meu, Afanasi Matveici, oare nu-ţi aminteşti de el ? Acum e la

ţară. Pe vremuri l-ai văzut de o mie de ori. Ţii minte, prinţe : Afanasi Matveici ?...
— Afanasi Matveici ! La ţară, închipuiţi-vă, *mais cest deli-cieux !* Va să zică ai şi un soţ ? Ce întîmplare curioasă, totuşi ! Exact ca într-un vodevil : soţul e-n trăsura asta, iar ea... i-i nevasta... mă rog, am uitat unde ! Că şi nevasta pleca undeva, mi se pare la Tuia sau la Iaroslavl, într-un cuvînt — iese de aici ceva foarte hazliu.
— Soţul e-n trăsura asta, iar la Tuia i-i nevasta, aşa-i, unchiule ! îi suflă Mozgliakov.
— Ei, ei! da — da ! îţi mulţumesc, prietene, chiar aşa, la Tuia, *charmant, charmant!* aşa se şi potriveşte. întotdeauna nimereşti rimele, dragul meu ! Chiar aşa, îmi amintesc : la Iaroslavl sau la Kostroma, numai că şi nevasta a plecat undeva ! *Charmant, charmant!* Dar am cam uitat ce vorbeam la început... Da ! Şi aşa, plecăm, prietene ! *Au revoir, madame, adieu, ma charmante de-moiselle *,* adăugă prinţul, adresîndu-se Zinei şi sărutîndu-şi vîrful degetelor.
— La prînz, la prînz, prinţe 1 Nu uita să te întorci mai repede ! îi strigă din urmă Măria Alexandrovna.

CAPITOLUL V

— Nastasia Petrovna, ar fi bine să arunci o privire prin bucătărie, spuse ea, după ce-l conduse pe prinţ. Am o presimţire că monstrul acela de Nikita are să strice neapărat mîncarea ! Sînt sigură că s-a şi îmbătat...
Nastasia Petrovna se supuse. Ieşind din cameră, se uită bănuitoare la Măria Alexandrovna şi observă la ea o tulburare neobişnuită, în loc de a se duce să-l controleze pe monstrul de Nikita, Nastasia Petrovna trecu în salon, de acolo, printr-un coridor — în odaia ei, apoi într-o odăiţă întunecoasă, ca un fel de cămară, unde se aflau lăzi, nişte haine atârnate şi boccele cu rufele murdare din toată casa. Se apropie în vîrful degetelor de o uşă încuiată, îşi ţinu răsuflarea, se aplecă, se uită pe gaura cheii şi trase cu urechea.
* La revedere, doamnă, adio, fermecătoare domnişoară (fr.).

Aceasta-i una dintre cele trei uşi ale odăii, unde rămăsese Zina cu mămăioa ei, şi care era totdeauna ferecată şi zăvorită.
Măria Alexandrovna o socoteşte pe Nastasia Petrovna cam şi-reată, dar negrăit de uşuratică. îi trecu, firește, prin minte şi gîn-dul că Nastasia Petrovna nu s-ar da în lături de a trage cu urechea. Dar în clipa de faţă doamna Moskaleva era aşa de preocupată şi tulburată, că uită cu desăvîrşire să-şi ia unele măsuri de prevedere. Se aşează în fotoliu şi se uită semnificativ la Zina. Zina simţi privirea asta aţintită asupră-i şi o presimţire neplăcută îi strînse inima.
— Zina !
Zina îşi îndreptă încet către ea obrazul palid şi-şi ridică ochii negri, îngînduraţi.
— Zina, am de gînd să stau de vorbă cu tine într-o chestiune extrem de importantă.
Zina se întoarse cu totul spre mămăică ei, îşi încrucişa mîinile şi rămase în aşteptare. Chipul său exprima ciudă şi batjocură pe care, de altfel, încercă să le ascundă.
— Vreau să te întreb, Zina, cum ţi s-a părut astăzi *acest* Moz-gliakov ?
— Cunoşti de mult ce gîndesc despre dînsul, răspunse în silă Zina.
— Da, *mon enfant *,* dar am impresia că a ajuns cam prea inoportun cu... insistenţele sale.
— El spune că-i îndrăgostit de mine, aşa că insistenţele lui sînt scuzabile.
— Ciudat ! înainte nu-l scuzai atît de... uşor. Dimpotrivă, totdeauna îl acuzai, ori de cîte ori aduceam vorba despre el.
— E ciudat că şi dumneata îl apărai totdeauna şi vroiai neapărat să mă mărit cu dînsul ; iar acum eşti cea dintîi

care taberi asupra lui.
— Cam aşa-i. Nu neg, Zina : vroiam să te văd măritată cu Mozgliakov. Mi-era greu să fiu martora tristeţii tale nesfîrşite şi a suferinţelor pe care sînt în stare să ţi le pricep (orice ai crede despre mine !) şi care-mi otrăvesc somnul. M-am încredinţat însă că numai o schimbare importantă în viaţa ta te-ar putea salva ! Şi schimbarea asta trebuie să fie căsătoria. Nu sîntem bogate şi nu ne putem îngădui, de pildă, să plecăm în străinătate. Măgarii
* Copila mea (fr.).

de aici se miră că ai douăzeci şi trei de ani şi nu eşti încă măritată ; de aceea, născocesc tot soiul de poveşti pe seama asta. Dar te-aş mărita eu oare cu consilierul de aici sau cu Ivan Ivanovici, avocatul nostru ? Există pe la noi un soţ pentru tine ? Mozgliakov, firește, e un uşuratic, totuşi e mai bun decît toţi ceilalţi. E de familie bună, are rude sus-puse, stăpîneşte o sută cincizeci de suflete. Oricum, mai bine-i decît să trăieşti din mită, din procese sau Dumnezeu ştie din ce alte mijloace aventuroase. Iată de ce mi-am şi aruncat ochii asupra lui. Dar, îţi jur, n-am nutrit niciodată o simpatie adevărată pentru dînsul. Sînt sigură că Cel de sus mă prevenea împotriva lui. Şi dacă Dumnezeu mi-ar trimite măcar acum ceva mai bun — o ! ce bine ar fi dacă nu ţi-ai fi dat încă consimţămîntul ! Sper că azi nu i-ai spus nimic precis, Zina ?
— De ce atîta sclifoseală, mămăică ? Toată istoria se rezumă doar la două cuvinte ! rosti iritată Zina.
— Sclifoseală, Zina, sclifoseală ? Cum ai fost în stare să rosteşti asemenea vorbă mamei tale ? Dar ce însemn eu ! Tu de mult nu mai ai- încredere în maică-ta ! De mult mă socoti ca o duşmancă, nu ca o mamă.
— Ei, ajunge, mămăică ! Face să ne certăm pentru o vorbă ! Parcă nu ne cunoaştem una pe alta ? Mi se pare că am avut destul timp ca să ne cunoaştem !
— Dar tu mă jigneşti, copila mea ! Tu nu mă crezi capabilă de orice, absolut de orice, numai ca să-ţi rostuiesc viaţa !
Zina o privi pe maică-sa cu ironie şi cu ciudă.
— Sper că n-ai de gînd să mă măriţi cu prinţul acesta, ca să-mi *rostuieşti* soarta ? o întrebă ea cu un zîmbet straniu.
— N-am spus nici un cuvînt despre aşa ceva; dar fiindcă veni vorba, dacă s-ar întîmpla să-l iei pe prinţ, ar fi o fericire pentru tine şi nu o nebunie...
— Iar eu găsesc că e pur şi simplu absurd ! exclamă cu aprindere Zina. Absurd ! Absurd ! Şi mai cred, mămăică, că ai prea multe elanuri poetice, eşti o femeie-poetă în întreg înţelesul cu-vîntului, aici toţi te şi poreclesc aşa. Mereu faci proiecte. Imposibilitatea şi absurditatea lor nu te pot opri. Am şi simţit, cînd se afla încă la noi prinţul, ca ţi-a trecut aşa ceva prin minte. Cînd Mozgliakov glumea, asigurîndu-ne că bătrînul trebuie însurat, ţi-am citit toate gîndurile pe faţă. Sînt gata să pun rămăşag că la asta te gîndeşti şi acum ; cu intenţia asta ai şi venit la mine. Dar cum neîncetatele dumitale proiecte în ceea ce mă priveşte au început să mă plictisească de moarte, să mă şi chinuiască, te rog să nu-mi

pomeneşti de asta nici un cuvînt, auzi, mămăică, nici un cuvînt! Aş dori să nu uiţi asta ! Ziria se înăbuşea de mînie.
— Eşti un copil, Zina, un copil nervos şi bolnav 1 răspunse Măria Alexandrovna mişcată, cu lacrimi în glas. Vorbeşti necuviincios cu mine, mă jigneşti. Nici o mamă n-ar suporta cele ce îndur eu zilnic din partea ta ! Dar tu eşti nervoasă, bolnavă, suferi ; iar eu sînt mamă, ,şi, înainte de toate, creştină. Trebuie să rabd şi să iert. Dar numai un cuvînt, Zina : dacă într-adevăr aş visa asemenea unire, de ce, aş socoti-o ca o absurditate ? După mine, Mozgliakov n-a vorbit niciodată mai inteligent decît adi-
. neauri, cînd a arătat că prinţul are nevoie să se însoare ; dar, firește, nu cu ciuma ceea de Nastasia. Aici l-a luat gura pe dinainte.
— Ascultă, mămăică ! spune-mi deschis : întrebi numai aşa, din curiozitate, sau cu vreo intenţie ?
— Te întreb numai atît : de ce ţi se pare o absurditate ?
— Ah, ce pacoste-i să ai parte de asemenea soartă ! exclamă Zina, bătînd din picior cu nerăbdare. Iată de ce, dacă n-ai ştiut pînă acum : fără să mai vorbim de toate celelalte absurdităţi, să profiţi de faptul că bătrînelul s-a ramolit, să-l înşeli, să te măriţi cu el, un schilod, ca să-i smulgi banii şi apoi, zi de zi, ceas de ceas, să-i doreşti moartea —• după mine, asta nu-i numai o prostie, ci este, pe deasupra, ceva atît de josnic, atît de mîrşav, încît nu te felicit pentru asemenea gînduri, mămăică !
Tăcerea dură cam un minut.
— Zina ! îţi mai aminteşti ce-a fost acum doi ani ? o întrebă deodată Măria Alexandrovna.
Zina tresări.
— Mămăică ! rosti ea cu glas sever, mi-ai făgăduit solemn să nu-mi mai aminteşti niciodată despre asta.
— Iar acum te rog tot aşa de solemn, copila mea, să-mi îngădui a călca numai o singură dată făgăduiala asta, pe care n-am călcat-o niciodată pînă acum. Zina ! a sosit timpul să avem o explicaţie deplină între patru ochi. Aceşti doi ani de tăcere au fost îngrozitori! Aşa nu mai poate dura ! Sînt gata să te rog în genunchi : lasă-mă să-ţi vorbesc ! Auzi, Zina : te imploră mama ta, în genunchi! Totodată îţi dau solemn cuvîntul — cuvîntul unei mame nefericite, care-şi adoră copilul — că niciodată, sub nici un motiv, în nici o împrejurare, chiar dacă ar fi vorba de salvarea vieţii mele, n-am să mai pomenesc despre aşa ceva. Va fi pentru ultima oară, dar acum e necesar !

Măria Alexandrovna se aştepta la un efect deplin.
— Vorbeşte, spuse Zina, pălind.
— îţi mulţumesc, Zina. Acum doi ani, la răposatul Mitea, fratele tău mai mic, venea un preparator...
— Dar la ce bun introducerea asta pompoasă, mămăică ? De ce-i nevoie de elocinţa matale şi de nişte amănunte inutile, care-s atît de dureroase şi pe care amîndouă le cunoaştem prea bine ? o întrerupse Zina cu dezgust şi mînie.
— De aceea, fata mea, fiindcă eu, mama ta, sînt nevoită acum să mă justific faţă de tine ! Fiindcă vreau să-ţi prezint aceeaşi istorie din cu totul alt punct de vedere, şi nu prin prisma aceea greşită, prin care te-ai obişnuit s-o priveşti. în sfîrşit, fiindcă aş vrea să înţelegi mai bine concluzia pe care am de gînd s-o trag din toate acestea. Nu crede, copila mea, că vreau să mă joc cu inima ta ! Nu, Zina, ai să găseşti în mine o mamă adevărată şi poate că, vărsînd lacrimi amare, ai să te arunci la picioarele mele, la picioarele unei *femei josnice,* cum m-ai numit adineauri, şi să-mi ceri tu însăţi împăcarea pe care atîta timp şi cu atîta trufie ai respins-o pînă acum. Iată de ce vreau să spun tot, Zina, tot de la început; altminteri tac !
•— Vorbeşte, repetă Zina, blestemînd din toată inima nevoia de elocinţa a măicuţei sale.
— Urmez, Zina : învăţătorul acesta de la şcoala complementară, aproape un băieţandru, face asupră-ţi o impresie cu totul neînţeleasă pentru mine. M-am bizuit prea mult pe chibzuinţă ta, pe nobila ta mîndrie, şi, mai ales, pe faptul că el nu reprezenta nimic (fiindcă trebuie să spunem tot) ca să bănuiesc măcar că ar fi
• putut să existe ceva între voi. Şi deodată vii la mine şi-mi declari hotărît că ai de gînd să te măriţi cu dînsul! Zina ! Am simţit ca un pumnal în inimă ! Am scos un ţipăt şi mi-am pierdut cunoştinţa. Dar... tu ţii minte toate acestea! Se înţelege că am
■ găsit cu cale -să folosesc întreaga-mi autoritate pe care tu ai numit-o tiranie. Gîndeşte-te numai : un băieţandru, fiu de dascăl, cu douăsprezece ruble leafă pe lună, mîzgălitor de versuri proaste pe care, din milă, i le tipăresc în *Biblioteka dlia citenia*[10] şi care nu
< ştie decît să trăncănească despre blestematul de Shakespeare... bă-ieţandrul acesta să fie soţul tău, soţul Zinaidei Moskaleva ! Dar aşa ceva se potriveşte cu Florian şi cu păstoraşii lui ! [11] Iartă-mă, Zina,
"dar numai amintirea acestor lucruri mă scoate din sărite ! L-am refuzat, dar nici o putere nu te poate opri pe tine. Tatăl tău, se înţelege, nu făcea decît să holbeze ochii şi nici n-a înţeles ce eram

pe cale să-i explic. Tu continui să ai relaţii cu acest băieţandru, ba chiar te întîlneşti cu el ; dar, ceea ce-i mai îngrozitor, ai curajul să porţi corespondenţă cu dînsul. Prin oraş prind să umble zvonuri. Pe mine, unii încep să mă înţepe cu tot soiul de aluzii, se şi bucură, trîmbiţează pretutindeni şi, deodată, toate prezicerile mele se adeveresc în modul cel mai solemn. Amîndoi vă certaţi nu ştiu de la ce ; el se dovedeşte un... băieţandru cu totul nevrednic de tine (nu pot de loc să-l numesc om !) şi te ameninţă că are să umple oraşul cu scrisorile tale. La ameninţarea asta, plină de indignare, îţi pierzi cumpătul şi-i tragi o palmă. Da, Zina, cunosc şi amănuntul acesta. Eu ştiu tot, tot ! Nefericitul, arată, în aceeaşi zi, o scrisoare de-a ta şi nemerniculuide Zauşin şi peste o oră documentul ăsta se şi află la Natalia Dmitrievna, duşmanca mea de moarte. In aceeaşi seară, descreieratul tău, ros de remuşcări, face o încercare prostească de a se otrăvi cu ceva. Cu un cuvînt, iese un scandal înfiorător ! Ciuma asta de Nastasia aleargă la mine speriată, aducîndu-mi îngrozitoarea veste : de o oră întreagă scrisoarea se găseşte în mîinile Nataliei Dmitrievna ; peste două ore tot oraşul va afla ruşinea ta ! Am făcut o sforţare să mă stăpînesc, să nu leşin ; dar ce lovituri ai dat inimii mele, Zina ! Neruşinata asta, monstrul de Nastasia îmi pretinde două sute de ruble în argint, făgăduindu-mi cu jură-mînt să capete în schimb scrisoarea. Eu însămi, numai în pantofi, alerg prin zăpadă la evreul Bumstein şi-mi amanetez colierul — o amintire de la cuvioasa mea mamă ! Peste două ceasuri scrisoarea era în mîinile mele. Nastasia a furat-o. A forţat încuietoarea besactelei şi — cinstea ta a fost salvată : nu mai erau dovezi împotriva ta ! Dar în ce nelinişte m-ai făcut să trăiesc ziua aceea îngrozitoare ! Chiar a doua zi am zărit, pentru întîia oară în viaţă, cîteva fire albe în părul meu. Zina ! După aceea tu însăţi ai judecat cum trebuie fapta băieţandrului aceluia. Tu însăţi recunoşti acum, poate cu un zîmbet amar, că ar fi fost culmea nechibzuin-ţei a-i încredinţa soarta ta. Dar de atunci te chinuieşti, suferi, copila mea ; nu-l poţi uita sau, mai bine zis, nu pe dînsul ■— el n-a fost niciodată vrednic de tine — ci umbra fericirii tale trecute. Nenorocitul acesta se află acum pe patul de moarte ; se spune că are oftică, iar tu — înger al bunătăţii ! — nu vrei să te măriţi atîta timp cît trăieşte el, ca să nu-i sfîşii inima, fiind pînă azi chinuit de gelozie, deşi sînt sigură că nu te-a iubit niciodată cu o adevărată dragoste superioară. Ştiu că, auzind de insistenţele lui Moz-gliakov, el a spionat, a trimis iscoade, a descusut pe unul şi pe

altul. Tu îl cruţi, copila mea, ţi-am ghicit gîndurile şi numai unul Dumnezeu vede cu cîte lacrimi amare mi-am udat perna !...
— Lasă toate acestea, mămăică ! o întrerupse Zina, doborîtă de o adîncă tristeţe. N-are nici un rost aici perna dumitale, adăugă ea ironic. Nu poţi fără declamaţii şi înfloriturl.
— Nu mă crezi, Zina ! Nu te uita duşmănos la mine, copila mea. Ochii mei nu s-au uscat în aceşti doi ani, dar m-am schimbat mult eu însămi ***ítf*** acest răstimp ! Ţi-am înţeles de mult sentimentele şi mă căiesc că abia acum am aflat toată profunzimea durerii tale. Pot fi oare învinuită, draga mea, că am privit această înclinare ca o

pornire romantică, pe care ţi-a insuflat-o blestematul acela de Shakespeare... cel ce, parcă dinadins, îşi vîră nasul pretutindeni, unde nu-i fierbe oala ? Care mamă m-ar putea învinovăţi pentru spaima de atunci, pentru măsurile luate de mine, pentru severitatea judecăţii mele ? Astăzi, însă, acuma, văzîndu-ţi suferinţele de doi ani încoace, îţi înţeleg sentimentele şi ţi le preţuiesc. Crede-mă că te-am priceput, poate, mult mai bine decît te lămureşti tu însăţi. Sînt sigură că nu-l iubeşti pe dînsul, băieţandrul acela prefăcut, ci visurile tale de aur, fericirea-ţi pierdută, idealurile avîntate... Şi eu am iubit şi, poate, mai puternic decît tine. Şi eu am suferit; şi eu am avut idealuri avîntate. De aceea, cine mă poate învinui azi, şi, înainte de toate, mă poţi oare învinui tu, că socot unirea cu prinţul drept mijlocul salvator şi mai trebuitor pentru tine în actuala situaţie ?
Zina ascultă cu mirare tirada asta lungă, ştiind prea bine că mămăică ei nu cădea în asemenea exaltare fără o anumită pricină. Dar ultima concluzie, atît de neaşteptată, o ului cu desăvîrşire.
— Te-ai gîndit serios să mă măriţi cu prinţul ? explodă ea cu mirare, privindu-şi aproape înspăimîntată mama. Va să zică-i vorba nu de visuri, proiecte, ci de hotărîrea dumitale fermă ? Va să zică am ghicit ? Şi... şi... în ce fel, mă rog, căsătoria asta mă va salva şi-i necesară în situaţia mea actuală ? Şi... şi... în ce fel se leagă asta de toate cîte mi-ai spus pînă acum, de toată istoria aceea ?... Hotărît, nu te înţeleg, mămăică !
— Iar eu mă mir, *mon ange* *, cum se poate să nu înţelegi toate acestea ? izbucni Măria Alexandrovna, însufleţindu-se la rîn-dul său. Mai întîi, ţine măcar socoteală de faptul că treci în altă societate, în altă lume ! Părăseşti pentru totdeauna orăşelul nostru

* îngerul meu (fr.).

dezgustător, plin de amintiri îngrozitoare pentru tine, unde n-ai avut parte de o vorbă bună, de un prieten, în care ai fost calomniată, unde toate gaiţele te urăsc pentru frumuseţea ta. Poţi pleca chiar în primăvara asta în străinătate, în Italia, în Elveţia, în Spania. Zina — în Spania, unde se află Alhambra, Guadalquivirul şi nu rîuleţul netrebnic de aici, cu nume indecent...
— Dar dă-mi voie, mămăică, vorbeşti aşa, de parcă aş fi gata măritată sau prinţul rni-ar fi cerut măcar mîna !
— Nu te nelinişti din partea asta, îngeraşul meu, ştiu eu ce spun. Dar dă-mi voie să urmez. Ţi-am spus *primul lucru;* acum vine *al doilea :* îmi dau seama, fata mea, cu cît dezgust ţi-ai fi dat mîna acestui Mozgliakov...
— Şi fără să mi-o spui, ştiu că nu' voi fi niciodată soţia lui! răspunse cu aprindere Zina şi ochii îi scînteiară.
— Dacă ai şti cum îţi înţeleg dezgustul, draga mea ! E îngrozitor ca, în faţa sfîntului altar, să juri dragoste unui om pe care nu-l poţi iubi! E îngrozitor să aparţii cuiva pe care nici măcar nu-l respecţi. Iar el îţi va cere insistent dragoste : de aceea se şi însoară... o ştiu după privirile pe care ţi le aruncă, de cîte ori te întorci cu spatele spre dînsul. E atît de greu să te prefaci ! Eu îndur asta de douăzeci şi cinci de ani. Tatăl tău m-a nenorocit, mira stors toată tinereţea ; şi de cîte ori mi-ai văzut lacrimile !...
— Tăticul e la ţară, te' rog, nu te atinge de dînsul, răspunse Zina.
•—• Ştiu că totdeauna l-ai apărat. Ah, Zina ! îmi îngheţa inima cînd, din calcul, doream căsătoria ta cu Mozgliakov. Dar cu prinţul n-ai nevoie să te prefaci. Se înţelege de la sine că nu-l poţi iubi... cu amor adevărat şi apoi nici el *nu-i capabil* să pretindă asemenea amor...
— Doamne, ce prostie ! Dar te asigur că ai greşit, chiar de la început, în primul lucru, care-i şi cel mai important! Află că nu vreau să mă jertfesc cine ştie pentru ce ! Află că îndeobşte nu vreau să mă mărit cu nimeni! O să rămîn fată bătrînă ! Doi ani mi-ai mîncat sufletul că nu mă mărit. Ce să-i faci ? Vei fi nevoită să te împaci cu gîndul ăsta. Nu vreau — şi gata ! Aşa va fi!
—■ Dar, Zinocika, sufleţelule, nu te aprinde, pentru numele lui Dumnezeu, fără să asculţi! Ce fire repezită ai, zău aşa ! Dă-mi voie să-ţi arăt lucrurile din punctul meu de vedere şi numaidecît ai să fii de aceeaşi părere cu mine. Prinţul are să mai trăiască un an, cel mult doi şi, după mine, e mai bine să fii văduvă tînără, decît fecioară coaptă, fără să mai vorbim de faptul că, după moar-

tea lui, tu rămîi prinţesă, liberă, bogată, independentă! Draga mea, poate că priveşti cu dispreţ aceste calcule — bazate pe moartea lui! Dar eu sînt mamă şi ce mamă m-ar judeca pentru isteţimea mea ? în sfîrşit, dacă ţie, un înger al bunătăţii, ţi-i milă pînă azi de băieţelul acela, ţi-i milă pînă acolo, că nici nu vrei măcar să te măriţi atîta timp cît va trăi el (din cîte am priceput eu), gîndeşte-te atunci că, măritîndu-te cu prinţul, îl vei face să renască sufleteşte, îl vei ferici ! Dacă are într-însul măcar un dram de bun-simţ, are să înţeleagă, fireşte, că gelozia lui faţă de prinţ ar fi caraghioasă, nelalocul ei; o să priceapă că te-ai măritat din interes, de nevoie. In sfîrşit, are să înţeleagă... adică vroiam să spun numai "că după moartea prinţului te poţi mărita din nou, cu cine vrei...
— Drept vorbind, reiese cam aşa : să mă căsătoresc cu prinţul, să-l jefuiesc, şi pe urmă să aştept moartea lui, ca să mă pot mărita cu amantul. Cît de isteţ ţi-ai făcut socotelile ! Vrei să mă ispiteşti, făcîndu-mi propunerea asta... Te-am înţeles, mămăică, te-am înţeles pe deplin ! Nu te poţi stăpîni cu nici un chip de-a face paradă de sentimente nobile, chiar şi într-o afacere murdară. Mai bine mi-ai fi spus direct şi limpede : „Zina, e o mîrşăvie, însă e rentabilă, şi, de aceea, consimte s-o faci!" Ar fi fost, în orice caz, mai sincer.
— Dar de ce, copila mea, să priveşti neapărat lucrurile din acest punct de vedere, prin prisma înşelătoriei, a perfidiei şi a cupidităţii ? Consideri socotelile mele drept o mîrşăvie, o înşelătorie ? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, ce înşelătorie vezi în asta ? Ce mîrşăvie e aici ? Uită-te în oglindă. Eşti aşa de frumoasă, că meriţi un regat ! Şi deodată tu, o mîndreţe de fată, îţi jertfeşti unui bătrîn cei mai frumoşi ani ai tăi! întocmai ca o stea

minunată îi vei lumina amurgul vieţii. Aidoma unei iedere verzi, te vei încolăci în jurul bătrîneţii sale, tu, şi nu urzica asta, femeia dezgustătoare şi lacomă care l-a vrăjit şi-i suge toată vlaga ! Oare banii lui, blazonul lui sînt mai presus decît tine ? Unde vezi aici minciună şi josnicie ? Nu ştii ce vorbeşti, Zina 1
— Pesemne că sînt mai presus decît mine, dacă trebuie să iau un schilod pentru ele ! Minciuna rămîne totdeauna minciună, mămăică, oricare ar fi scopurile sale.
— Dimpotrivă, dragă, dimpotrivă ! Acestea pot fi privite chiai de pe un plan superior, din punct de vedere creştinesc, fata mea ! Tu însăţi mi-ai spus o dată, într-un fel de extaz, că vrei să te faci
285
soră de caritate. Inima ta era îndîrjită, f'rîntă de suferinţă. Spuneai (ştiu asta), că nu mai poţi iubi. Dacă nu mai crezi în dragoste, în-dreaptă-ţi sentimentele asupra unui alt obiect, mai nobil, îndreap-tă-ţi-le cu sinceritate, ca un copil, cu toată credinţa şi cu gînd pios, iar Domnul te va blagoslovi. Bătrînul acesta a suferit şi el. E nefericit, alungat de pretutindeni; îl cunosc de câţiva ani şi totdeauna i-am nutrit o neînţeleasă simpatie, un soi de dragoste, parcă presimţeam ceva. Fii deci pentru dînsul o prietenă, o fiică, o jucărie chiar — dacă trebuie să spunem totul ! Dar încălzeşte-i inima şi vei face asta pentru Dumnezeu, de dragul binefacerii ! E caraghios — nu băgă asta de seamă ! E un om numai pe jumătate — milostiveşte-te de el ! Doar eşti creştină ! Impune-ţi această atitudine ! Asemenea acte eroice se fac prin constrîngere. Nouă ni se pare insuportabil să pansezi răni într-un spital. E dezgustător să respiri aerul infectat dintr-un lazaret de campanie. Dar se află îngeri ai lui Dumnezeu care fac asemenea treburi şi care binecuvîntează numele Domnului pentru menirea lor. Iată un leac pentru inima ta sîngerată, o ocupaţie, un act eroic, şi-ţi vei vindeca rănile. Unde vezi egoism şi mîrşăvie în toate acestea ? Dar tu, pesemne, n-ai încredere în mine ! Iţi închipui, poate, că mă prefac, cînd îţi vorbesc de datorie şi de fapte eroice. Nu poţi pricepe că eu, o femeie de lume, o femeie plină de ambiţii deşarte pot avea inimă, sentimente, norme de conduită ? Ce să-i faci ? Nu mă crede, jigneşte-ţi mama, dar recunoaşte că vorbele mele sînt înţelepte, salvatoare. N-ai decît să-ţi închipui că nu vorbesc eu, ci altcineva, închide ochii, întoarce-te cu faţa într-un colţ şi zi că-ţi vorbeşte un glas nevăzut... Ceea ce te supără, mai ales, este faptul că toate acestea se vor face pentru bani — parcă ar fi o vînzare sau o cumpărare. La urma urmei, poţi renunţa la bani, dacă îi urăşti atîta ! Opreşte-ţi strictul necesar şi împarte restul săracilor. Aju-tă-l, de pildă, chiar şi pe nefericitul acela, care se află pe patul de moarte.
— N-are să primească nici un fel de ajutor, rosti Zina încet, ca pentru sine.
— El nu, dar mama lui are să primească, răspunse triumfătoare Măria Alexandrovna. Va primi pe ascuns de dînsul. Doar ţi-ai vîndut cerceii, darul mătuşii tale, şi ai ajutat-o acum şase luni, ştiu şi asta. Am aflat că bătrîna spală rufe cu ziua, ca să-şi hrănească fiul nenorocit.
— In curînd nu va mai avea nevoie de nici un ajutor !
286
— Ştiu şi asta, ştiu la ce te gîndeşti, prinse ideea din zbor Măria Alexandrovna ; şi o inspiraţie, o adevărată inspiraţie îi lumină mintea : ştiu ce vrei să spui. Se zice că are oftică şi că peste puţin timp o să moară. Dar cine spune una ca asta ? Deunăzi, am întrebat într-adins de el pe Kallist Stanislavici. M-am interesat de dînsul, fiindcă am inimă, Zina. Kallist Stanislavici mi-a răspuns că boala lui e periculoasă, fireşte ; dar că pînă azi e încredinţat că sărmanul n-are oftică, ci numai aşa, o boală de piept, destul de gravă. Poţi să-l întrebi şi tu. El mi-a spus precis că în alte împrejurări, mai cu seamă prin schimbarea climei şi a stării de spirit, bolnavul s-ar putea vindeca. Mi-a spus că în Spania — asta am auzit-o şi eu mai demult, ba chiar am şi citit undeva — în Spania se află o insulă minunată, Malaga pare-mi-se — într-un cuvînt, parcă-i vorba şi despre un soi de vin. Acolo nu numai cei bolnavi de piept, dar şi adevăraţii oficoşi se vindecă de tot, datorită doar climei şi lumea se duce anume în părţile acelea ca să se trateze, bineînţeles numai oamenii de vază sau, poate, chiar şi negustorii, însă numai cei foarte bogaţi. Dar îi de-ajuns să vezi numai Alhambra cea plină de vrajă, mirţii, lămîii, spaniolii aceia cu catîrii lor ! — numai acestea pot face o deosebită impresie asupra unei firi poetice. Crezi că el n-ar primi ajutorul tău, banii tăi pentru această călătorie ? Minte-l atunci, dacă ţi-e milă de dînsul ! O minciună e scuzabilă dacă 0 spui pentru salvarea unei vieţi omeneşti. Dă-i speranţe, făgăduieşte-i, în sfîrşit, şi dragostea ta. Spune-i că o să-l iei de soţ după ce vei rămînea văduvă. Orice pe lumea asta se poate spune în chip nobil. Mama ta nu te poate învăţa să săvîrşeşti o faptă nedemnă, Zina. Fă asta, ca să-i salvezi viaţa ! De aceea, totu-i îngăduit! Ai să-l reînvii, dîndu-i speranţe. El însuşi va începe să aibă grijă de sănătatea lui, să se trateze, să asculte de medici... Se va strădui să reînvie pentru fericirea lui. Dacă se va vindeca, chiar dacă n-ai să te măriţi cu dînsul — el se va fi vindecat, înseamnă că tu l-ai salvat, tu l-ai înviat ! La urma urmei, îl putem privi cu mai multă înţelegere ! Poate că soarta l-a învăţat şi l-a schimbat în bine şi, dacă va fi vrednic de tine, te-ai putea mărita cu dînsul, după ce vei rămînea văduvă. Vei fi bogată, independentă... Vei avea posibilitatea, după ce l-ai vindecat, să-i dai o situaţie în societate, o carieră... Atunci căsătoria ta cu el va fi mai scuzabilă decît acum, cînd e imposibilă. Ce v-ar aştepta pe amîndoi, dacă v-aţi hotărî să faceţi acum nebunia asta ? Dispreţ general, mizerie, şcolari ca să-i tra-
287
geţi de urechi (trebuşoară legată de funcţia sa), lectura în doi din Shakespeare, înfundarea pe veci în Mordasov şi, la urma urmei, moartea lui apropiată, inevitabilă... Pe cînd dacă l-ai salva, l-ai reînvia pentru o viaţă folositoare, pentru facere de bine. Iertîndu-l, îl vei sili să te adore. El e chinuit de fapta-i mîrşavă ; iar tu, deschizîndu-i o cale nouă, prin iertare, îi dai speranţă şi-l împaci cu sine însuşi. El poate intra în slujbă, poate înainta. în sfîrşit, chiar dacă nu se va mai vindeca, va muri fericit, împăcat, în braţele tale, fiindcă ai putea fi lîngă

dînsul în clipele acelea, încredinţat de dragostea ta, iertat de tine, la umbra mirţilor şi a lămîilor, sub cerul azuriu, exotic ! O, Zina ! Totul este în mîinile tale ! Toate foloasele sînt de partea ta — şi asta prin căsătoria ta cu prinţul.

Măria Alexandrovna isprăvi ce avea de spus. Se lăsă o tăcere destul de lungă. Zina rămase într-o adîncă tulburare.

Nu ne vom apuca să zugrăvim simţămintele Zinei; nici nu le-am putea ghici. Dar Măria Alexandrovna parcă găsise adevăratul drum spre inima ei. Neştiind starea în care se afla în clipa aceea inima fiicei sale, mama enumera toate cazurile în care s-ar fi putut găsi şi, pînă la urmă, pricepu că nimerise calea cea justă. Atinsese grosolan cele mai dureroase puncte din inima Zinei şi, firește, după obicei, nu putu renunţa să facă paradă de sentimente înalte — lucru care, bineînţeles, n-o orbise pe Zina. „Şi ce-mi pasă că nu mă crede ? se gîndea Măria Alexandrovna ; e de ajuns c-o silesc să chibzuiască ! E destul că-i fac aluzie la lucruri pe care nu le pot numi deschis !" Aşa gîndea ea, şi, într-adevăr, îşi atinse scopul. Izbuti pe deplin. Zina asculta cu aviditate. Obrajii îi ardeau ; pieptul îi tresaltă.

— Ascultă, mămăică, rosti hotărît în cele din urmă, deşi paloarea ivită brusc pe obrazul său arăta limpede cît de mult o costase hotărîrea asta. Ascultă, mămăică...

Dar în aceeaşi clipă un zgomot neaşteptat se auzi din antreu şi răsună un glas tăios, ţipător, care întreba de Măria Alexandrovna, făcînd-o pe Zina să-şi întrerupă deodată vorba. Măria Alexandrovna sări de la locul ei.

— Ah, Doamne ! strigă ea, dracul a trimis-o aici pe gaiţa asta de coloneleasă ! Mai-mai am dat-o afară acum două săptămîni! adăugă ea aproape desperată. Dar... e peste putinţă să n-o primesc ! Imposibil! Probabil că aduce veşti, altminteri n-ar fi îndrăznit să se înfăţişeze. Se petrece ceva important, Zina ! Trebuie să aflu... Acum nu trebuie să scap din vedere nimic ! Vai, cît

îji sînt de recunoscătoare pentru vizita asta 1 izbucni ea, repezin-du-se în întîmpinarea oaspetei care intra. Cum de ţi-ai amintit de mine, nepreţuită Sofia Petrovna ? Ce surpriză în-cîn-tă-toare ! Zina ieşi în fugă din odaie.

CAPITOLUL VI

Sofia Petrovna Farpuhina, coloneleasă, semăna cu o gaiţă numai din punct de vedere psihic. Fizicește, aducea mai curînd cu o vrabie. Era o cucoană mărunţică, de cincizeci de ani, cu nişte ochi mici, sfredelitori, cu faţa pistruiată şi plină de pete gălbui. Trupul ei firav, usoat, plantat pe două picioruşe subţiri şi puternice ca de vrabie, era îmbrăcat într-o rochie de mătase, de culoare închisă, care foşnea într-una, fiindcă coloneleasă nu stătea nici o clipă locului. Era o bîrfitoare sinistră, răzbunătoare. O înnebunea faptul că era coloneleasă. Cu soţul său, colonel în rezervă, se bătea des şi-l zgîria pe faţă. Pe deasupra, bea cîte patru păhăruţe de votcă dimineaţa şi tot atîtea seara şi o ura la nebunie pe Anna Nikolaevna Antipova, care o alungase săptămîna trecută din casa ei, ca şi pe Natalia Dmitrievna Poskudina, pentru colaborarea ei la aceeaşi operaţie.

— Am trecut numai pentru o clipă, *mon ange,* ciripi ea. Degeaba m-am aşezat. Am venit numai să-ţi povestesc ce minuni se petrec pe la noi. Nici mai mult, nici mai puţin, s-a scrîntit tot oraşul din pricina acestui prinţ ! Escroacele noastre, *vous compre-nez*,* îl prind, îl caută, trag de dînsul, îl îmbată cu şampanie, n-ai să mă crezi! N-ai să mă crezi! Dar cum ai avut curajul să-l laşi să plece de la dumneata ? Ştii că acum se află la Natalia Dmitrievna ?

—• La Natalia Dmitrievna ! strigă Măria Alexandrovna sărind în sus. Dar s-a dus numai la guvernator, iar de acolo, poate, la Anna Nikolaevna, pentru puţin timp !

— Ei da, pentru puţin timp ; dar prinde-l acum, dacă poţi! Nu l-a găsit acasă pe guvernator şi s-a dus la Anna Nikolaevna, căreia i-a făgăduit să ia masa la dînsa ; iar Nataşka — acum îşi

. înţelegi (fr.). — Dostoievski — Opere, voi. II

face veacul în casa Annei Nikolaevna — l-a tîrît şi ea la dînsa, pînă la prînz, pentru prînzişor. Halal prinţ !

— Dar ce face... Mozgliakov ? Doar a făgăduit...

— Mare lucru ai mai găsit şi la Mozgliakov ăsta ! îl tot lauzi... Păi, s-a dus şi el cu toţi ceilalţi! Ai să vezi dacă n-au să-l aşeze acolo la cărţi, de-o să piardă tot, cum a pierdut şi anul trecut! Şi pe prinţ au să-l atragă ; au să-i stoarcă pînă şi ultimul ban. Şi ce zvonuri împrăştie Nataşka ! Strigă cît o ţine gura că vreţi să-l ademeniţi pe prinţ, ei... pentru anumite scopuri — *vous compre-nez ?* îi spune şi lui toate astea. El, firește, nu pricepe nimic, sade ca o curcă plouată şi, la fiecare vorbă de-a ei, face : „hm, da... hm, da..." Dar ce să mai vorbim de dînsa ! A scos-o în lume pe Sonka ei. închipuieşte-ţi, fata are cincisprezece ani şi o poartă încă cu rochie scurtă ! Numai pînă la genunchi, dacă-ţi place... Au trimis după orfana aceea, Maşka, şi ea cu rochie scurtă, dar mai sus de genunchi — m-am uitat prin lornion... Le-au pus pe cap nişte tichiuţe roşii cu pene — nu ştiu ce vrea să însemne asta ! Şi le-a silit pe amîndouă muieruştile să joace cazacioc, în sunetele pianului ! Ei, dumneata nu cunoşti slăbiciunea prinţului ? S-a muiat de tot: „Ce forme !" zice, „ce forme !" Se uită la ele prin lornion, iar gaiţele — şi una, şi alta — nu mai ştiau cum sa-i sară în ochi. Cu obrajii îmbujoraţi ele îşi răsuceau picioarele în fel şi chip ; şi s-a pornit un monplezir de-a mai mare dragul! Ptiu ! Ăsta-i dans ! Am jucat şi eu cu şalul pe umăr, la absolvirea pensionului de domnişoare din aristocraţie, ţinut de *madame* Gerny; dar am produs un efect strașnic ! M-au aplaudat senatorii! Acolo erau educate fiice de prinţi şi de conţi! Pe cînd ăsta e un adevărat cancan ! Muream de ruşine, muream, şi mai multe nu ! Zău că nici n-am fost în stare să le privesc !...

— Bine, dar... ai fost şi dumneata la Natalia Dmitrievna ? Doar...
■— Da, m-a jignit săptămîna trecută. Asta o spun deschis tuturor. *Mais, ma chere*,* ardeam de dorinţa să-l zăresc măcar printr-o crăpătură a uşii pe prinţul acesta şi m-am dus. Unde aş mai fi avut prilejul să-l văd ? Parcă i-aş fi călcat în casă dacă nu era la mijloc prinţul ăsta nesuferit ! Imaginează-ţi: tuturor li s-a servit ciocolată, dar mie nu, şi tot timpul gazda nu mi-a adresat nici o vorbuliţă. A făcut-o dinadins... Grăsana ceea ! Las'
* Dar, draga mea (fr.).

Gă-i arăt eu ! Dar rămîi cu bine, *mon ang6,* mă grăbesc, mă grăbesc... Trebuie neapărat s-o prind şi pe Akulina Panfilovna, ca să-i povestesc... Numai că acum poţi să-ţi iei rămas bun de la prinţ ! N-o să mai vină la dumneata. Ştii că n-are de loc ţinere de minte şi Anna Nikolaevna o să-l tragă neapărat la dînsa ! Ele se tem, cu toatele, că dumneata... mă-nţelegi ? în privinţa Zinei...
— *Quelle horreur !**
— Poţi să mă crezi dacă-ţi spun. Tot oraşul vuieşte. Anna Nikolaevna vrea neapărat să-l oprească la masă, iar pe urmă — de tot! Asta ţi-o face în ciudă, *mon ange.* M-am uitat printr-o crăpătură în curtea ei. E acolo o vînzoleală straşnică : se prepară masa, zăngănesc cuţitele. Grăbeşte-te, grăbeşte-te şi smulge-i-l pe drum, cînd are să pornească spre dînsa. Doar dumitale ţi-a făgăduit întîi că o să vină la masă ! E musafirul dumitale, nu al ei! Să-şi rîdă de dumneata şarlatanca ceea, o intrigantă, o mucoasă ! Dar nu merită nici să stea sluj înaintea mea, deşi-i nevastă de procuror ! Eu sînt colonelească ! Am fost crescută la pensionul de domnişoare din aristocraţie, condus de *madame* Gerny... Ptiu! *Mais adieu, mon ange* /** Mă aşteaptă sania mea, altminteri plecam împreună cu dumneata...
Gazeta volantă se făcu nevăzută. Măria Alexandrovna fremăta, tulburată, din cap pînă în picioare ; dar sfatul colonelesei era cît se poate de limpede şi de practic. N-avea de ce să mai zăbovească, şi nici n-avea cînd. Dar îi mai rămînea de înlăturat piedica cea mai importantă. Măria Alexandrovna se repezi în odaia fetei.
Zina umbla prin cameră încoace şi încolo, cu mîinile încrucişate pe piept, cu capul plecat, palidă, abătută... Avea lacrimi în ochi. Dar privirea-i, aţintită asupra mamei sale, sclipea plină de hotărîre. Se grăbi să-şi ascundă lacrimile şi un zîmbet sarcastic i se ivi pe buze.
— Mămăică, rosti ea, luînd-o înaintea Măriei Alexandrovna, adineauri ţi-ai cheltuit cu mine multă elocinţă, cam prea multă. Dar nu m^ai sedus cu asta. Doar nu-s copil. Să mă conving pe mine însămi că aş face un act eroic ca soră de caritate, cînd de fapt nu am nici o chemare pentru aşa ceva şi să-mi justific prin scopuri nobile mîrşăviile, săvîrşite numai şi numai de dragul egoismului — toate acestea înseamnă cel mai ordinar iezuitism...
♦ Ce oroare ! (Fr.) ** Ei, rămîi cu bine, îngerul meu I (Fr.)

âşa că nu m-âm putut înşeîa. Auzi : nu m-am putut înşela şi vreau s-o înţelegi neapărat!
— Dar, *mon ange!...* făcu intimidată Măria Alexandrovna.
— Taci, mămăică ! Ai răbdare să mă asculţi pînă la capăt. Deşi sînt pe deplin conştientă că toate aceste manevre sînt iezui-tism curat, deşi-s ferm convinsă că asemenea faptă este cu totul şi cu totul josnică — primesc propunerea dumitale în întregime ! Auzi : în întregime ! Şi-ţi declar că sînt gata să mă căsătoresc cu prinţul... ba, mai mult, sînt dispusă să contribui la eforturile dumitale pentru a-l sili pe prinţ să se căsătorească cu mine. De ce o fac ? N-ai nevoie să ştii. E de ajuns faptul că m-am hotărît. Sînt gata de orice : am să-i aduc cizmele la pat, o să-i fiu slugă, voi juca pentru plăcerea sa, ca să-mi răscumpăr în faţa lui josnicia. Am să folosesc totul pe lume ca el să nu regrete că s-a însurat cu mine ! Dar în schimbul hotărîrii mele, îţi cer să-mi spui, dar să-mi spui sincer, cum ai să pui la cale toate lucrurile. Dacă ai început să vorbeşti cu atîta stăruinţă despre istoria asta, înseamnă — doar te cunosc prea bine — că nu puteai porni la lucru fără a avea în cap un plan anumit. Fii sinceră măcar o dată în viaţă. Sinceritatea e o condiţie obligatorie ! Nu mă pot hotărî fără a şti precis cum ai să faci totul, de-a fir a păr.
Măria Alexandrovna era atît de buimăcită de neaşteptata hotărîre a Zinei, încît rămase o vreme nemişcată şi mută de uimire înaintea ei, privind-o cu ochi holbaţi. Pregătită să lupte cu romantismul încăpăţînat al Zinei, a cărei noblеţe severă îi inspira totdeauna teamă, mama află deodată că fiică-sa era întru totul de aceeaşi părere cu ea, gata de orice, chiar împotriva convingerilor sale ! Prin urmare, chestiunea căpăta o trăinicie deosebită — şi ochii îi luciră de bucurie.
— Zinocika ! exclamă ea în extaz ! Zinocika! Tu, carne din carnea mea, sînge din sîngele meu !
Mai mult nu fu în stare să rostească şi se repezi să-şi îmbrăţişeze fiica.
— Ah, Doamne ! nu ţi-am cerut îmbrăţişări, mămăică, izbucni Zina cu nerăbdare şi cu dezgust. Să lăsăm entuziasmele dumitale ! Iţi cer răspuns la întrebarea mea, şi nimic mai mult.
— Dar, Zina, eu te iubesc ! Te ador, şi tu mă respingi... doar pentru fericirea ta mă zbat...
Şi lacrimi neprefăcute luciră în ochii ei. Măria Alexandrovna o iubea într-adevăr pe Zina *în felul său* şi de astă dată emoţia şi succesul combinaţiei sale o zguduiră profund. Cu tot felul ei

oarecum mărginit de a vedea lucrurile, Zina îşi dădea seama că maică-sa o iubeşte şi dragostea asta o stingherea.

S-ar fi simţit mai la largul ei dacă Măria Alexandrovna ar fi urît-o...
— Ei, nu te supăra, mămăică, mi-i sufletul aşa de frămîntat, spuse Zina ca s-o liniştească.
— Nu mă supăr, nu mă supăr, îngeraşul meu! ciripi Măria Alexandrovna însufleţindu-se într-o clipită. îmi dau seama şi singură că ţi-i sufletul frămîntat. Vezi, draga mea, îmi ceri să fiu sinceră... Poftim, voi fi sinceră, pînă-n fundul inimii, te asigur! Numai să ai încredere în mine ! Şi, în primul rînd, ţin să-ţi spun că un plan absolut precis, adică în toate amănuntele, încă n-am, Zinocika, şi nici nu pot avea ; tu, ca un copil înţelept ce eşti, ai să pricepi de ce. Ba chiar prevăd unele dificultăţi... Iată, chiar acum gaiţa asta mi-a trăncănit tot soiul de chestii... (Ah, Doamne ! ar trebui să mă grăbesc !) Vezi, sînt absolut sinceră ! Dar, îţi jur, îmi voi atinge scopul! adăugă ea în extaz ; siguranţa mea nu-i de fel poezie, cum spuneai adineauri, îngeraşul meu ; e întemeiată pe un fapt real. E bazată pe totala slăbiciune de minte a prinţului şi asta-i o canava pe care poţi să brodezi tot ce pofteşti. Numai să nu mi se pună piedici! Dar n-au să izbutească proastele astea care caută să mă păcălească ! răcni Măria Alexandrovna, plesnind cu palma în masă şi scăpărînd din ochi scîntei. Trebuşoara asta mă priveşte pe mine ! Dar pentru aşa ceva trebuie mai mult decît orice să începem cît se poate de repede, în aşa fel, ca chiar astăzi să isprăvim tot ce-i mai important, dacă-i posibil.
— Bine, mămăică, dar ascultă încă o... *sinceră destăinuire*. Ştii de ce mă interesez atît de mult de planul dumitale şi n-am încredere în el ? Fiindcă nu mă bizui pe mine. Ţi-am mai spus că m-am hotărît să fac mîrşăvia asta, dar dacă amănuntele planului dumitale vor fi prea dezgustătoare, prea murdare, îţi declar că n-am să pot rezista şi o să părăsesc totul. Ştiu că asta înseamnă o nouă mîrşăvie : să primeşti a face o ticăloşie şi să te temi de mocirla în care trebuie să te bălăceşti —• dar ce să-i faoi ? Aşa se va în-tîmpla, fără doar şi poate...
— Dar, Zinocika, ce ticăloşie deosebită vezi tu aici, *mon ange* ? se împotrivi Măria Alexandrovna. E vorba doar de o căsnicie convenabilă, cum face toată lumea ! E destul să priveşti lucrurile din punctul acesta de vedere, şi totul ţi se va părea cît se poate de onorabil...
— Ah, mămăică, pentru numele lui Dumnezeu, nu încerca să mă duci cu vorba! Vezi şi dumneata, am primit totul, totul! Ce
293
mai vrei ? Te rog, nu te speria dacă spun lucrurilor pe adevăratul lor nume. Poate acum asta-i unica mea consolare ! Şi un zîmbet amar i se ivi pe buze.
— Bine, bine, lasă, îngeraşul mamei, putem să nu fim de acord în gîndire şi totuşi să ne stimăm reciproc. Dacă te nelinişteşte însă chestia amănuntelor şi ţi-e teamă că ele au să fie murdare ■—■ lasă grija asta pe seama mea. Iţi jur că n-are să te atingă nici o stropitură de noroi. Oare aş putea eu dori să te compromit în ochii tuturor ? Numai să te bizui pe mine şi toate se vor pune minunat la cale şi cît se poate de onorabil ■— mai ales cît se poate de onorabil! N-o să fie nici un scandal şi chiar dacă va izbucni vreunul mititel, însă necesar — aşa... cine ştie cum ! — dar pînă la izbucnirea lui noi o să fim departe ! Doar n-o să rămî-nem aici ! N-au decît să strige gaiţele pînă au să răguşească, nu-mi pasă de ele ! Chiar acestea au să ne invidieze. Şi-apoi, merită să-ţi faci inimă rea din pricina lor ? Chiar mă mir de tine, Zinocika, numai nu te supăra pe mine — cum se face că tu, cu toată mîn-dria ta, te temi de ele ?
— Ah, mămăică, nu de ele mă tem ! Nu mă înţelegi de loc ! răspunse nervos Zina.
•— Bine, bine, sufleţelule, nu te supăra ! Am spus-o numai fiindcă nu-i zî lăsată de Dumnezeu, ca ele însele să nu facă vreo mîrşăvie ; iar tu o singură dată în viaţă... oare ce vorbesc, proasta de mine ! Nu-i de loc mîrşăvie ! Ce este mîrşav aici ? Dimpotrivă, totul este cît se poate de onorabil. Am să ţi-o dovedesc cu toată fermitatea, Zinocika. In primul rînd, repet, totul depinde din ce punct de vedere priveşti lucrurile...
— Mai scuteşte-ne, mămăică, cu dovezile dumitale ! izbucni mînios Zina şi bătu din picior nerăbdătoare.
— Bine, sufleţelule, nu mai fac, nu mai fac ! Iar m-a luat gura pe dinainte...
Se lăsă o scurtă tăcere. Măria Alexandrovna umbla smerită în urma Zinei şi se uita cu nelinişte în ochii săi, cum se uită un căţeluş în ochii stăpînei, după ce-a făcut o şotie.
— Nici nu-mi dau seama cum ai să începi trebuşoara asta, urmă Zina cu dezgust. Sînt sigură că o să dai cinstea pe ruşine. Dispreţuiesc părerea ţaţelor, dar pentru noi istoria asta va fi o ruşine.
— O, dacă asta-i tot ce te nelinişteşte, îngeraşul meu, te rog să nu-ţî faci griji ! Te rog, te implor! Să ne înţelegem amîndouă, să nu te gîndeşti la mine ! O, dacă ai şti din cîte istorii neplăcute
294
am ieşit basma curată ! Am învîrtit eu afaceri mai încurcate decît asta ! Dar dă-mi voie măcar să încerc 1 în orice caz, înainte de toate trebuie să ajungem, cît mai curînd cu putinţă, între patru ochi cu prinţul. Asta — în primul rînd ! Iar toate urmările au să depindă de asta ! Dar eu presimt şi restul evenimentelor. Toate gaiţele se vor răscula, dar... nu-i nimic ! Le pun eu la punct singură 1 Mă mai sperie Mozgliakov...
— Mozgliakov ? rosti cu dispreţ Zina.
— Ei da, Mozgliakov; numai nu te teme, Zinocika! Iţi jur că am să-l duc cu vorba pînă acolo, încît chiar el are să ne ajute ! încă nu mă cunoşti, Zinocika! Nu mă ştii pînă azi cum sînt eu cînd intru în acţiune ! Ah, Zinocika, sufleţelule ! Adineauri, cînd am auzit de prinţul acesta, mi-a şi izbucnit o idee în minte! Parcă m-ar fi străfulgerat o lumină. Şi cine, cine se putea aştepta că prinţul are să vină la noi ? Păi, într-o mie de ani nu mai întîl-nim un prilej ca ăsta ! Zinocika ! Ingeraşule ! Nu-i o necinste să-ţi iei drept soţ un bătrîn şi un olog, ci să te

măriţi cu un bărbat pe care nu-l poţi suferi, urmînd să fii, în acelaşi timp, nevasta lui *cu adevărat!* Căci prinţului n-ai să-i fii nevastă adevărată. Asta nici nu e o căsătorie ! E nurnai, un contract casnic ! Doar tot el, prostul, are să iasă în cîştig — căci tot lui, netotului, i se dăruieşte asemenea fericire nepreţuită ! Vai, ce frumoasă eşti azi, Zinocika ! Şi nu oricum, ci crăiasă între frumoase ! Păi eu, dac-aş fi fost bărbat, aş fi dat pentru tine şi un regat, dacă mi-ai fi cerut! Sînt dobitoci cu toţii! Ei, cum să nu săruţi mînuţa asta ? Şi Măria Alexandrovna sărută cu foc mîna fiicei sale. Doar ăsta e trup din trupul meu, carne din carnea mea, sînge din sîngele meu ! Să-l însurăm pe neghiob chiar cu de-a sila ! Şi ce trai o să ducem după aceea amîndouă, Zinocika! Fiindcă tu n-ai să te desparţi de mine, Zinocika, nu-i aşa ? N-ai s-o alungi pe mama ta după ce vei da de noroc ! Chiar dacă ne certăm, îngeraşul meu, totuşi n-ai avut un prieten mai bun decît mine, totuşi...
— Mămăică ! Dacă te-ai hotărît, po'ate că ar fi timpul... să treci la fapte. Aici nu faci decît să-ţi pierzi. vremea — spuse cu nerăbdare Zina.
— E timpul, Zinocika, într-adevăr ! Ah ! m-am luat cu vorba! îşi aminti Măria Alexandrovna. Gaiţele vor să-l ademenească de-a binelea pe prinţ. îndată mă urc în trăsură şi plec ! Ajung acolo, îl chem pe Mozgliakov şi pe urmă... Ba îl iau chiar cu forţa, dacă o fi nevoie. Rămîi cu bine, Zinocika, rămîi cu bine, porumbiţo, nu tînji, nu te îndoi, nu fi tristă, lucrul de căpetenie este să nu
205
fii tristă ! Toate se vor pune la cale de minune, cît se poate de onorabil! Totu-i din ce punct de vedere priveşti lucrurile... ei, rămîi cu bine, rămîi cu bine !...
Măria Alexandrovna o binecuvîntă pe Zina cu semnul crucii, se repezi afară din odaie, se învîrti cam un minut în camera ei înaintea oglinzii, iar după două minute gonea pe străzile Morda-sovului, în trăsura ei, la care zilnic se înhămau caii în jurul acestei ore, pentru orice eventualitate. Măria Alexandrovna ducea un trai *en grand*.*
„Nu, n-o să fiţi voi mai şirete decît mine ! gîndea ea, şezînd în trăsură. Zina primeşte : înseamnă că jumătate din treabă e ca şi făcută. Tocmai acum să dau greş ? Prostii! Bravo, Zina ! Ai consimţit, în cele din urmă ! Se vede că şi asupra căpşorului tău au trecere anumite interese ! I-am trecut pe dinainte o perspecţwă ispititoare ! Am mişcat-o ! Dar e straşnic de frumoasă azi! Cu frumuseţea ei, eu una aş fi întors pe dos jumătate din Europa, după placul meu ! Ei, dar să mai aşteptăm... Shakespeare o să-i zboare din cap cînd va ajunge prinţesă şi va gusta din unele bunătăţi. Căci ce-a cunoscut ea pînă acum ? Mordasovul şi pe învăţătorul acela al ei! Hm... Şi ce prinţesă are să mai fie ! îmi place mîndria asta a ei, curajul, ce inaccesibilă e ! Cînd se uită la tine, zici că s-a uitat o regină. Ei, atunci, cum să nu-şi înţeleagă interesul ? Totuşi, l-a priceput, în cele din urmă ! Are să înţeleagă şi restul... Apoi, am să fiu şi eu în preajma ei! Are să cadă pînă în cele din urmă la înţelegere cu mine, în toate privinţele! De mine n-o să se poată lipsi! Eu însămi voi fi prinţesă ; am să ajung cunoscută în tot Petersburgul. Adio, orăşel amărît! O să moară prinţul, are să moară şi băieţandrul acela şi atunci am s-o mărit cu un prinţ influent! De un lucru mă tem : oare nu mi-am deschis prea mult sufletul faţă de dînsa ? Nu cumva am fost prea sinceră, nu m-am lăsat prea mult tîrîtă de emoţie ? Mă sperie fata asta, ah, mă sperie!"
Şi Măria Alexandrovna se cufundă în cugetările sale, pline însă, ce-i drept, de îngrijorare. Nu degeaba se spune că elanul te pune mai mult pe gînduri decît silnicia.
Rămasă singură, Zina se plimbă îndelung, încolo şi încoace, prin odaie, îngîndurată, cu braţele încrucişate pe piept. Se gîndea la multe. Repeta des, aproape în neştire : „Era şi timpul, de mult

Pe picior mare (fr.).

era timpul I" Ce însemna exclamaţia asta trunchiată ? Nu o dată luciră lacrimi în genele sale lungi, mătăsoase. Nici prin gînd nu-i trecea să le şteargă, să le oprească. Mămăica ei se neliniştea fără temei, căutînd să-i pătrundă gîndurile : Zina era foarte hotărîtă şi se pregătea să înfrunte toate consecinţele...
„Lasă, lasă ! se gîndea Nastasia Petrovna, ieşind din cămăruţă, după plecarea colonelesei; şi eu oare mă pregăteam să mă gătesc cu o fundiţă roz pentru prinţul ăsta netrebnic. Am şi crezut, proasta de mine, că are să mă ia de nevastă ! Poftim funduliţă ! Va să zică aşa, Măria Alexandrovna ! Pentru dumneata sînt o ciumă, o cerşetoare ; iau mită două sute de ruble. Asta ar mai lipsi, să scap prilejul să nu iau de la dumneata, filfizoană ce eşti! Le-am luat în chipul cel mai corect, mi le-am însuşit pentru cheltuielile prilejuite de afacerea respectivă... Poate că eu însămi ar fi trebuit să dau mită ! Ce te priveşte dacă nu m-am dat în lături să forţez broasca cu propriile mele mîini ? Pentru tine am făcut-o, cuconiţă ! Tu ai vrea să stai numai la brodat pe canava ! Ei bine, las' că-ţi arăt eu canava. Am să vă arăt la amîndouă dacă sînt ori nu ciumă. O să aflaţi voi cine-i Nastasia Petrovna şi o să gustaţi din moarea ei!"

CAPITOLUL VII

Dar Măria Alexandrovna era mînată înainte de geniul ei. Alcătuise un plan măreţ şi curajos. Să-ţi măriţi fata cu un bogătaş, un prinţ, un olog, s-o măriţi pe ascuns de toţi, profitînd de mintea slabă şi lipsa de apărare a oaspetelui tău... s-o măriţi hoţeşte, cum ar fi spus duşmanii Măriei Alexandrovna — era nu numai un act îndrăzneţ, ci chiar temerar. Planul era, firesţe, convenabil; dar, în caz de nereuşită, autoarea lui se vedea în primejdie de a fi acoperită de o foarte mare ruşine. Măria Alexandrovna ştia acest lucru, dar nu s-a descurajat: „Am ieşit eu basma curată din afaceri mai neplăcute !" îi spusese ea Zinei şi grăise numai adevărul. Altminteri, ce fel de eroină ar mai fi fost ?
Fără îndoială, aceste manevre semănau oarecum cu o tîlhărie la drumul mare, dar Măria Alexandrovna nu prea lua în seamă nici faptul acesta. în privinţa asta, ea avea o părere uimitor de justă : „Căsătoria, o dată încheiată, n-

o mai poţi desface" — o idee
296
297
simplă, dar care-ţi putea ispiti imaginaţia cu profituri atît de extrâ» ordinare, încît Măria Alexandrovna, numai închipuindu-şi aceste profituri, se simţea scuturată de frisoane care o furnicau prin tot corpul. în genere, era straşnic de emoţionată şi şedea în trăsură ca pe ace. Ca femeie inspirată, dăruită cu o incontestabilă forţă creatoare, apucase chiar să-şi facă un plan de acţiune. Dar planul acesta era schiţat în mare, în ciornă, şi nu se întrezărea încă desluşit înaintea ochilor săi. O aştepta un noian de amănunte şi tot soiul^ de întîmplări neprevăzute. Dar Măria Alexandrovna avea încredere în sine : era frămîntată nu de teama unei neizbînzi — nu! ar fi vrut numai să înceapă cit mai repede, să intre cît mai repede în luptă. Nerăbdarea, o nerăbdare nobilă, o mistuia la gîn-dul piedicilor şi al opoziţiilor. Vorbind însă de piedici, cerem îngăduinţa de a da unele lămuriri. Măria Alexandrovna presimţea că răul cel mai mare la care se putea aştepta nu-i putea veni decît din partea stimabililor săi concetăţeni, locuitori ai Mordasovului şi, în special, de la.nobila societate a doamnelor din Mordasov. Cunoştea din experienţă ura lor neîmpăcată faţă de dînsa. Ştia, de pildă, foarte bine că, îri clipa aceea, poate, se cunoşteau în oraş toate intenţiile sale, deşi nimeni nu spusese încă nimănui nimic despre ele. Ştia din nenumăratele sale experienţe, atît de triste, că nu avusese loc nici o întîmplaje, cît de secretă, din cauza ei, care — petreCîndu-se dimineaţa — să nu ajungă pînă seara la cunoştinţa celei din urmă precupeţe din tîrg şi a ultimului vînzător de prăvălie. Se înţelege că deocamdată Măria Alexandrovna presimţea numai năpasta, dar asemenea presimţiri n-o înşelaseră niciodată. Nu se înşela nici de data asta. într^adevăr, iată ce se întâmplase, de fapt, şi anume un lucru pe care ea încă nu-l aflase cu siguranţă. In jurul prînzului, adică tocmai la trei ceasuri după sosirea prinţului în Mordasov, se răspîndiră prin oraş nişte zvonuri ciudate. De unde porniseră, nu se ştie, dar se împrăştiaseră aproape într-o clipă. Fiecare începu să-l asigure pe celălalt că Măria Alexandrovna o şi peţise prinţului pe Zina, Zina ei cea de douăzeci şi trei ani, fără zestre ; că Mozgliakov se retrăsese şi că totul era hotărît şi parafat. Cum se stîrniseră zvonurile acestea ? Oare toţi o cunoşteau atît de bine pe Măria Alexandrovna, încît nimeriseră dintr-o dată drept în miezul celor mai secrete gînduri şi idealuri ale sale ? Nici nepotrivirea absurdă a unui asemenea zvon cu ordinea obişnuită a lucrurilor, fiindcă foarte rar astfel de lucruri pot fi ticluite într-o oră... nici vădita netemeinicie a acestei veşti, deoa-
298
rece nimeni nu putuse afla de unde pornise, n-au fost în stare să-i facă pe cei din Mordasov a-şi schimba părerea. Zvonul creştea şi prindea rădăcini cu o nemaipomenită stăruinţă. Cel mai uimitor e faptul că zvonul prinsese să se răspîndească chiar în timpul cînd Măria Alexandrovna începuse discuţia de adineauri cu Zina, în legătură cu aceeaşi problemă.'Ce fler au provincialii ! Instinctul mesagerilor provinciali ajunge uneori pînă în domeniul fantasticului şi, bineînţeles, asta îşi are pricinile sale. E înteiheiat pe cea mai apropiată, interesată şi îndelungată studiere reciprocă. Fiecare provincial trăieşte- ca sub, un clopot de sticlă.' Nu există absolut nici o posibilitate să ascunzi un lucru cît de rnic faţă de onorabilii tăi concetăţeni'. Eşfa cunoscut ca un cal breaz. Oamenii ştiu chiar tainele, pe care n-ai ajuns să le cunoşti tu însuţi despre propria-ţi persoană. Provincialul, parcă prin însăşi natura lui, trebuie să fie un psiholog şi un cunoscător de inimi. Iată de ce, uneori, mă miram sincer, întîlnind adesea în provincie, în loc de psihologi şi cunoscători de inimi, nenumăraţi dobitoci. Dar să lăsăm asta, e o idee de prisos. Vestea avu proporţiile unui trăsnet. Căsătoria cu prinţul părea fiecăruia atît de profitabilă, atît de strălucită, încît nici măcar latura stranie a acestei afaceri nu sărea nimănui în ochi. Să mai notăm un fapt : Zina era detestată aproape mai mult decît Măria Alexandrovna — de ce ? Nu se ştie. Poate frumuseţea ei să fi fost, în parte, de vină. Poate că şi din pricină că Măria Alexandrovna era, totuşi, mai apropiată de cei din Mordasov, ca una de-a lor. Dacă ar fi dispărut din oraş — cine ştie ? — poate ar fi fost regretată. Ea însufleţea societatea localnică cu veşnicele sale poveşti. Fără ea, ar fi domnit în tîrg plictiseala. Zina însă, dimpotrivă, se ţinea aşa, de parcă ar fi trăit în nori şi nu în tîrgul Mordasov. Era oarecum nepotrivită cu oamenii aceştia, mai presus decît ei şi, poate, fără să-şi dea seama nici ea, se purta cu ei neînchipuit de trufaş. Şi deodată, acum, aceeaşi Zina, pe seama căreia circulau istorii scandaloase, semeaţă, mîndra Zina va deveni milionară, prinţesă şi va intra în rîndurile oamenilor cu vază. Peste vreo doi ani, după ce va rămîne văduvă, are să se mărite cu vreun duce sau chiar cu un general... mai ştii, poate chiar cu guvernatorul (iar guvernatorul din Mordasov, parcă dinadins, era văduv şi cît se poate de sensibil faţă de sexul slab). Atunci ea urma să fie prima cucoană din gubernie şi, bineînţeles, numai gîndul acesta era insuportabil şi niciodată vreo veste nu trezise atîta indignare în Mordasov, ca vestea căsătoriei Zinei cu prinţul. Intr-o clipită, strigăte mînioase se ridicară din toate păr-
299
ţile. Unii ţipau că e un păcat, ba chiar o ticăloşie, întrucît bătrînul nu-i în toate minţile ; îl înşelaseră, îl păcăliseră, îl jefuiseră, profi-tînd de mintea lui slabă ; că bătrînul trebuia salvat din ghearele lor setoase de sînge ; că, în sfîrşit, asta era o tîlhărie şi o imoralitate ; că, la urma urmei, cu ce sînt altele mai prejos de Zina ? Şi altele ar fi putut, la fel, să se mărite cu prinţul. Aceste vorbe şi strigăte Măria Alexandrovna deocamdată le presupunea numai, dar pentru ea era de ajuns şi atît. Ştia bine că toţi, dar absolut toţi, vor fi dispuşi să-i zădărnicească intenţiile. Chiar acum alţii vroiau să-l confişte pe prinţ, încît ea era nevoită să-l readucă aproape prin luptă. La urma urmei, chiar dacă are să izbutească a-l prinde pe prinţ şi a-l ademeni să vină înapoi, nu-l va putea ţine mereu priponit. Şi, în sfîrşit, cine îi garantează că chiar azi, peste două ceasuri, întregul cor solemn al cucoanelor din Mordasov nu se va afla în salonul ei, şi încă sub un astfel de pretext, încît va fi cu neputinţă să nu le primeşti ? Refuză să le primeşti pe uşă şi ele au să intre pe fereastră : caz aproape imposibil, dar petrecut în Mordasov. Cu un cuvînt, nu puteai pierde nici un ceas, nici o clipă, iar între timp treaba încă nici nu era pusă pe roate. Deodată, o idee genială străfulgera în capul Măriei Alexandrovna şi pe loc se coapse. Despre această nouă idee nu vom uita să vorbim la vremea sa. Ne vom mulţumi doar să spunem că, în momentul acela, eroina noastră zbura pe străzile Mordasovului, ameninţătoare şi exaltată, hotărîtă să dea chiar o luptă adevărată, dacă va fi nevoie, ca să-l recucerească pe prinţ. Nu ştia încă în ce fel îşi va înfăptui hotărîrea, şi nici unde anume îl va întîlni ; în schimb, ştia una şi bună : că mai degrabă se va răsturna cu capul în jos tot Mordasovul decît să nu se îndeplinească, iotă

cu iotă, planurile sale de acum.
Primul pas îi ieşi cum nu se poate mai bine. Avu norocul să-l surprindă pe prinţ în stradă şi-l aduse acasă la masă. Dacă ar întreba cineva : prin ce mijloc, în ciuda tuturor uneltirilor duşmane, a izbutit ea ca lucrurile să rămînă pe-a ei, lăsînd-o pe Anna Nikolaevna cu buzele umflate ? mă simt dator să declar că asemenea întrebare poate fi socotită chiar jignitoare pentru Măria Alexandrovna. Să nu fie ea în stare a repurta o victorie asupra unei oarecare Anna Nikolaevna Antipova ? L-a arestat, nici mai mult, nici mai puţin pe prinţ, care tocmai se apropia de casa rivalei sale şi, fără să ţină seamă de nimic, ba chiar în pofida argumentelor lui Mpzgliakov însuşi speriat de perspectiva unui
300
Scandal, Măria Aiexandrovna l-a trecut pe bătrîn în trăsura ei. Tocmai prin asta se deosebea ea de rivalele sale : că nu şovăia în cazuri hotărâtoare nici în faţa unui scandal iminent, luînd drept axiomă ideea că succesul scuză totul. Se înţelege că prinţul nu opuse o rezistenţă vădită şi, după obiceiul său, uită totul foarte repede şi rămase foarte mulţumit. La masă, trăncăni fără încetare, în culmea veseliei, făcu spirite, calambururi; povestea anecdote pe care nu le isprăvea, ori sărea de la una la alta, fără să bage de seamă. Băuse la Natalia Dmitrievna trei cupe de şampanie. Mai bău la masă şi se ameţi de-a binelea. Aici însă îi turna intenţionat băutura însăşi Măria Alexandrovna. Mîncarea era foarte acceptabilă. Bestia de Nikita nu le făcuse figura. Gazda însufleţea societatea printr-o amabilitate mai mult decît fermecătoare. Dar ceilalţi meseni, parcă dinadins, erau cît se poate de trişti. Zina şedea tăcută în chip solemn. Mozgliakov nu se simţea, parcă, în apele lui, şi mînca puţin. Se gîndea la ceva şi cum asta i se întîmpla destul de rar, Măria Alexandrovna era foarte neliniştită. Nastasia Petrovna, posomorită, îi făcea chiar pe furiş lui Mozgliakov nişte semne ciudate, pe care acesta nici nu le băga în seamă. Dacă n-ar fi fost gazda, fermecător de amabilă, prînzul ar fi semănat cu o înmormîntare.
Intre timp, însă, Măria Alexandrovna căzuse pradă neliniştii, însăşi Zina o băga în toţi sperieţii cu înfăţişarea-i tristă şi cu ochii săi plînşi. Iar pe deasupra mai era o piedică : trebuia să se grăbească, să dea zor. „Blestematul de Mozgliakov", însă, şedea ca un nătîng fără griji şi nu făcea decît s-o încurce ! Că doar nu putea începe, într-adevăr, acţiunea în prezenţa lui! Măria Alexandrovna se sculă de la masă nespus de agitată. Nu mică îi fu mirarea, chiar spaima plăcută —• dacă ne putem exprima astfel — cînd Mozgliakov, de îndată ce musafirii se sculară de la masă, se apropie de gazdă şi, cu totul pe neaşteptate, anunţă că, spre marele lui regret, este nevoit să plece de îndată.
•— Unde ? întrebă, chipurile, cu profundă compătimire Măria Alexandrovna.
—Să vedeţi, Măria Alexandrovna, începu neliniştit Mozgliakov încurcîndu-se chiar niţeluş, mi s-a întîmplat o istorie tare ciudată. Nu ştiu nici eu cum să spun... pentru numele lui Dumnezeu, daţi-mi un sfat!
— Ce-i ? Ce anume ? .
301
■— Naşul meu, Boroduev, ştiţi dumneavoastră, negustorul acela... s-a întîlnit azi cu mine. E tare supărat bătrînul, îmi face reproşuri, zice că umblu cu nasul pe sus. E a treia oară că vin la Mordasov şi încă nu m-am arătat pe la dînsul. „Vino, zice, azi, la ceai." Acum e patru fix; iar el bea ceai, ca în vremurile vechi, cum se scoală, în jurul orei cinci. Ce să fac ? Sigur, Măria Alexan-drovna, că mi-i nu ştiu cum ; dar gîndiţi-vă şi dumneavoastră ! El l-a scăpat pe răposatul taică-meu de ştreang, cînd a pierdut la joc banii statului. Dacă va avea loc căsătoria mea cu Zinaida Afa-nasievna, gîndiţi-vă : eu nu am decît o sută cincizeci de suflete, pe cînd naşul are o avere de un milion, zice lumea că şi mai mult. Fără copii. Dacă-i intru în voie, îmi lasă o sută de mii prin testament. Şaptezeci de ani, gîndiţi-vă.
— Ah, Doamne ! Atunci, ce faci! De ce mai zăboveşti ? strigă Măria Alexandrovna, abia ascunzindu-şi bucuria. Du-te, du-te ! Cu asta nu se poate să glumeşti. Vedeam eu că erai abătut la masă ! Pleacă, *mon anii,* pleacă ! Ar fi trebuit să te duci încă de dimineaţă în vizită la dînsul, ca să arăţi că-l preţuieşti şi că ţii la mîngîierea lui! Ah, tineretul ăsta, tineretul ăsta !
— Chiar dumneavoastră, Măria Alexandrovna, izbucni uimit Mozgliakov, chiar dumneavoastră mă ţineaţi de rău pentru legătura asta ! Spuneaţi că-i un bădăran, că poartă barbă, că se trage în degete cu toţi beţivanii, cu derbedeii de prin subsoluri şi cu avocaţii ?
—- Ah, *mon ami!* Parcă puţine lucruri necugetate spunem cu toţii! Şi eu pot greşi, nu-s sfîntâ. De altfel, nici nu-mi amintesc, dar poate că eram în cine ştie ce dispoziţie... Şi apoi, pe atunci încă nu ceruseşi mîna Zinocikăi... Sigur că e egoism din partea mea, dar acum sînt silită să privesc lucrurile şi din alt punct de vedere şi ce mamă m-ar putea învinui în cazul acesta ? Du-te, nu zăbovi nici un minut! Stai la el şi diseară... ascultă ! Adă într-un fel vorba şi despre mine. Spune-i că-l respect, că ţin la dînsul, că-l admir. Vorbeşte-i aşa, cît mai iscusit, cît mai frumos I Ah, Doamne ! Şi-mi ieşise cu totul din cap lucrul ăsta ! Cum nu mi-a venit mie însămi gîndul să te sfătuiesc !
— îmi redaţi viaţa, Măria Alexandrovna! exclamă încîntat Mozgliakov. Acum, vă jur, am să vă ascult în toate cele ! Şi cînd stai şi te gîndeşti, drept să spun... mi-era şi frică să vă spun !... Ei, rămîneţi cu bine, iar eu am şi plecat! Scuzaţi-mă faţă de Zinaida Afanasievna. De altfel, neapărat...
302
■—■ Te binecuvîntez, *mon ami!* Vezi, nu uita să-i vorbeşti de mine. E într-adevăr un bătrînel foarte drăguţ. De mult mi-am schimbat părerea despre el... De altfel, totdeauna mi-a plăcut la dînsul aerul acesta vechi rusesc,

neaoş... *Au revoir, mon ami, au revoir !**
„Vai, bine că se duce dracului! Nu, aici mă ajută chiar bunul Dumnezeu!" se gîndi ea, înăbuşindu-se de bucurie. Pavel Alexandrovici ieşi în antreu şi tocmai îşi punea şuba, cînd se ivi pe neaşteptate Nastasia Petrovna. îl pîndise pînă atunci.
— Unde pleci ? îi spuse ea, apucîndu-l de mînă.
— La Boroduev, Nastasia Petrovna! La naşul meu : a binevoit să mă boteze... Un bătrîn bogat, are să-mi lase ceva, aşa că trebuie să-l linguşesc niţel!...
Pavel Alexandrovici se afla într-o excelentă dispoziţie sufletească.
— La Boroduev! Atunci ia-ţi rămas bun de la logodnică! rosti tăios Nastasia Petrovna.
— Cum aşa „ia-ţi rămas bun" ?
— Uite-aşa! Credeai că-i a dumitale ? Dar uite că vor s-o mărite cu prinţul. Am auzit cu urechile mele !
— Cu prinţul ? Fie-ţi milă de mine, Nastasia Petrovna !
— De ce milă ? Uite, n-ai dori să priveşti şi să asculţi dumneata însuţi ? Lasă şuba şi vino încoace !
Uluit, Pavel Alexandrovici aruncă şuba şi o luă în vîrful degetelor după Nastasia Petrovna. Ea îl duse în aceeaşi cămăruţă de unde ascultase şi privise dimineaţa.
— Iartă-mă, Nastasia Petrovna, zău că nu înţeleg nimic!... ■— Ai să înţelegi, de îndată ce ai să te apleci şi ai să asculţi.
Comedia, probabil, are să înceapă acuşi.
— Care comedie ?
-— Pst! nu vorbi tare ! Comedia care te reprezintă nici mai mult, nici mai puţin decît ca un păcălit. Adineauri, cînd ai plecat cu prinţul, Măria Alexandrovna a căutat un ceas întreg s-o înduplece pe Zina să se mărite cu prinţul ăsta. Cică nu-i nimic mai uşor decît să-l tragă pe sfoară şi ticluit nişte şurubării, încît pînă şi mie mi s-a făcut greaţă. Am ascultat totul, de aici. Zina a consimţit. Cum te-au mai ocărît amîndouă! Te fac de-a dreptul

♦ La revedere, prietene, la revedere ! (Fr.)

prost; iar Zina a spus deschjs că pentru nimic în lume nu se mărită cu dumneata. Şi eu, proasta de mine ! Voiam să mă gătesc cu o fundulîţă roşie ! Ia, ascultă, ascultă !
— Păi asta-i cea mai mîrşavă perfidie, dacă aşa stau lucrurile ! şopti Pavel Alexandrovici, uitîndu-se prosteşte în ochii Nastasiei Petrovna.
— Ascultă numai şi ai să auzi lucruri şi mai şi.
— Păi, unde să ascult ?
— Uite, apleacă-te pînă la crăpătura aceea...
— Dar, Nastasia Petrovna, eu... eu nu-s capabil s-ascult pe la uşi.
— Ei, acum ţi-ai adus aminte! Aici, frate, trebuie să laşi onoarea Ia o parte ; dacă ai venit, ascultă !
— Totuşi...
— Iar dacă nu eşti capabil, rămîi cu buzele umflate ! Mie-mi pare rău de dînsul, iar el face pe grozavul! Eu ce hram port! Doar n-o fac pentru mine. Eu una nu mai rămîn aici nici pînă diseară !
Călcîndu-şi pe inimă, Pavel Alexandrovici se aplecă spre crăpătură. Inima îi bătea cu putere şi-i zvîcneau tîmplele. Aproape nu înţelegea ce se petrecea cu el.'

CAPITOLUL VIII

—• Va să zică, te-ai distrat foarte bine, prinţe, la Natalia Dmitrievna ? îl întrebă Măria Alexandrovna, cercetînd cu o privire avidă cîmpul viitoarei bătălii şi dorind ca discuţia să înceapă în chipul cel mai nevinovat. Inima îi bătea de emoţie şi de aşteptare.
După-masă, gazda îl mutase de îndată pe prinţ în „salonul" în care acesta fusese primit de dimineaţă. Toate evenimentele solemne ca şi primirile aveau loc în acelaşi salon din casa Măriei Alexandrovna. Ea se mîndrea cu odaia asta. După şase cupe, bătrînelul se muiase parcă de tot şi nu se ţinea solid pe picioare. In schimb, trăncănea fără oprire. Limbuţia parcă îi sporise, Măria Alexandrovna îşi dădea seama că avea de-a face cu o izbucnire

de scurtă durată şi că, în curînd, oaspetele, îngreuiat de băutură, are să cadă de somn. Trebuia să prindă momentul favorabil. îm-brăţişînd cu privirea cîmpul de bătaie, Măria Alexandrovna băgă de seamă cu satisfacţie că libidinosul bătrînel se uita cu o deosebită plăcere la Zina şi inima ei de mamă tresaltă de bucurie.
— Extra-or-dinar de bine, răspunse prinţul, şi, ştiţi, e o femeie mi-nu-nată, Natalia Dmitrievna, o femeie mi-nu-nată !
Oricît de preocupată era de măreţele sale planuri, dar o laudă atît de făţişă adusă rivalei sale o înţepă pe Măria Alexandrovna drept în inimă.
— Dă-mi voie, prinţe ! se bosumflă ea, scăpărînd din ochi; dacă Natalia Dmitrievna a dumitale e o femeie minunată, atunci nici nu mai ştiu ce să spun ! Dar zic că dumneata nu cunoşti de loc societatea de aici, absolut de loc ! Păi asta-i numai o mască cu calităţi nemaipomenite, cu sentimente nobile, o spoială de aur, o adevărată comedie. Dă puţin la o parte spoiala asta şi vei vedea sub flori mustind veninul, un întreg viespar unde vei fi devorat de n-au să-ţi rămînă nici oscioarele !
— Oare ? exclamă prinţul. Mă mir !

— Iţi jur că-d aşa. Ah, *mon prince!* Ascultă, Zina, trebuie, sfat obligată să-i povestesc prinţului întîmplarea ridicolă şi josnică cu Natalia asta, din săptămîna trecută, îţi mai aminteşti ? Da, prinţe, despre aceeaşi Natalia Dmitrievna pe care o lauzi atît, de care eşti aşa de încîntat. O, preabunul meu prinţ ! Iţi jur că nu-s o bîrfi-toare ! Dar îţi voi istorisi neapărat, numai ca să te distrez, pentru a-ţi arăta printr-un exemplu viu, ca să zic aşa, sub lupă, ce fel de oameni sînt aici! Acum două săptămîni vine la mine Natalia Dmitrievna asta. S-a servit cafeaua, iar eu .am ieşit cu nişte treburi. Ţin foarte bine minte cît zahăr rămăsese în zaharniţa de argint : era plină cu vîrf. Mă întorc, mă uit : pe fund numai trei bucăţele. In afară de Natalia Dmitrievna, nu mai fusese nimeni în odaie. Ce zici de ea ! Are casă proprie, de zid, şi bani cu nemiluita ! E un caz ridicol, comic, dar judecă după toate acestea distincţia societăţii de la noi!
— Oa-re ! făcu prinţul, sincer mirat. Totuşi, ce lăcomie nefirească ! Oare a mîncat ea singură tot zahărul ?
— Iată deci ce femeie *minunată* este ea, prinţe ! Cum îţi place întîmplarea asta ruşinoasă ? Păi, eu cred că aş fi murit în clipa în care m-aş fi dedat la o faptă atît de dezgustătoare !
20
305
— Ei da, da... Numai că, ştiţi, totuşi ea e atît de *belle femme...**
— Cine, Natalia Dmitrievna ?! Iartă-mă, prinţe, dar e pur şi simplu o grăsană ! Ah, prinţe, prinţe ! Ce-ai spus ! Mă aşteptam să ai mai mult bun-gust...
— Ei da, o grăsană... numai că, ştiţi, e aşa de bine făcută... Ei, iar fetiţa aceea care a dan-sat> şi ea e... bine făcută...
— Sonecika ? Păi, e încă un copil, prinţe ! Are numai paisprezece ani.
— Ei da... numai că, ştiţi, e aşa de sprintenă şi i se formează şi ei... aşa... nişte forme. E atît de dră-gă-laşă ! Şi celeilalte fete, care a dan-sat cu dînsa, şi ei i se... formează...
— Ah, asta-i o orfană nenorocită, prinţe ! O iau deseori la ei.
— Or-fa-nă. De altfel, e aşa de murdară. Măcar de şi-ar fi spălat mîinile. Dar e şi ea a-tră-gă-toare...
Vorbind acestea, prinţul o cerceta prin lornion pe Zina, cu un soi de lăcomie crescîndă.
— *Mais quelle charmante personne !*** bolborosea el cu jumătate de gură, topindu-se de încîntare.
— Zina, cîntă-ne ceva la pian, sau nu, mai bine din gură ! Cum cîntă, prinţe ! S-ar putea spune despre dînsa că-i un virtuoz în muzică, un adevărat virtuoz ! Şi dacă ai şti, prinţe, urmă Măria Alexandrovna coborînd glasul, după ce Zina se duse la pian, căl-cînd cu pasul ei domol şi lin care-l făcu pe sărmanul bătrînel aproape să se zgribulească, dacă ai şti ce fiinţă bună este ! Cum ştie să iubească, cît de delicată e cu mine ! Ce simţăminte ! Ce inimă !
— Ei da... simţăminte... şi, ştiţi, în toată viaţa mea am cunoscut o singură femeie cu care s-ar putea compara ca fru-mu-seţe, o întrerupse prinţul, înghiţind în sec. Este răposata contesă Nain-skaia ; a murit acum vreo treizeci de ani. Era o femeie în-cîn-tă-toare, de o frumuseţe neHtnai-vă-zu-tă, care pe urmă s-a măritat cu bucătarul ei...
■— Cu bucătarul, prinţe !
— Ei da, cu bucătarul francez... în străinătate. Ea i-a acordat în stră-i-nă-tate titlul de conte. Era un om prezentabil şi foarte cultivat, cu o mus-tă-cioară mică.
* Femeie frumoasă (fr.). '.« Ce făptură fermecătoare 1 (Fr.J
SQ6
&
•"- Şi... şi... cuin au trăit, prînţe ?
-— Ei da, au trăit cît se poate de bine. De altfel, s-au despărţit fcurînd după aceea. El a jefuit-o şi a plecat. S-au certat din pricina nu ştiu cărui sos...
— Mămăică, ce bucată să cînt ? întrebă Zina.
— Mai bine ne-ai cînta ceva din gură, Zina. Dacă ai şti cum cîntă, prinţe ! îţi place muzica ?
— O, da! *Charmant, charmant!* îmi place neînchipuit de mult muzica. în străinătate l-am cunoscut pe Beethoven.
— Pe Beethoven 1 închipuie-ţi, Zina, prinţul l-a cunoscut pe Beethoven ! exlamă încîntată Măria Alexandrovna. Ah, prinţe! Oare într-adevăr l-ai cunoscut pe Beethoven ?
— Ei da... eram pri-e-teni. Şi veşnic avea nasul plin de tabac. Ce caraghios !
; — Beethoven ?
— Ei da, Beethoven. De altfel, poate că nici nu era Beethoven, ci alt neamţ. Acolo sînt foarte mulţi nemţi... Dar, mi se pare că le cam în-curc.
— Ce să cînt, mămăică ? o întrebă Zina.
i — Ah, Zina ! Cîntă romanţa aceea, ştii care, despre multele isprăvi cavalereşti, unde se mai află şi castelana aceea cu truba-durul ei... Ah, prinţe ! Cît de mult îmi plac isprăvile cavalerilor !
; Castelele acelea, castelele acelea!... Viaţa asta medievală! Tru- badurii, heralzii, turnirele... Am să te aoompaniez, Zina. Treci dincoace, prinţe, mai aproape ! Ah, castelele acelea, castelele . acelea !
— Ei da... castelele. Şi mie-mi plac cas-te-lele, bolborosi prin-ţul plin de încîntare, aţintind asupra Zinei unicul său ochi. Dar... Dumnezeule ! exclamă el, e o romanţă... Dar... eu o cunosc ! Am ascultat demult romanţa asta... Ea îmi a-min-teşte atît de viu... Ah, Doamne !

Nu mă voi apuca să descriu ce s-a întîmplat cu prinţul în clipa cînd a început să cînte Zina. Cînta o veche romanţă franţuzească, care pe vremuri făcuse mare vîlvă. Zina o zicea minunat. Glasul său curat şi sonor de contralto te pătrundea pînă-n fundul inimii. Obrazu-i frumos, ochii minunaţi, degetele superbe, ca sculptate, cu care întorcea filele notelor, părul ei des, negru, lucios, pieptul ce tresaltă, întreaga sa siluetă mîndră, încîntătoare, plină de distincţie — toate acestea îl fermecară definitiv pe bietul bă-
20»
307
trînet. Nu-şi mai lua ochii de la dînsa ; în timp ce o asculta, se sufoca de emoţie. Inima lui bătrînă, încălzită de şampanie, de muzică şi de amintiri reînviate (şi care din noi nu are amintirile sale preferate ?) bătea des, tot mai repede, cum nu mai bătuse de mult... Era gata să cadă în genunchi în faţa Zinei şi aproape plîn-gea cînd ea isprăvi de cîntat.
—• O, *ma charmante enfant!* izbucni el, sărutîndu-i degetele. *Vous me ravissezJ.* Acum, abia acum mi-am amintit... Dar... dar... o, *ma charmante enfant...*
Prinţul nu fu în stare să sfîrşească.
Măria Alexandrovna simţi că sosise clipa cuvenită.
-— De ce te nenoroceşti, prinţe ? declamă ea triumfător. Atîta sentiment, atîta forţă vitală, atîta bogăţie sufletească, şi să te îngropi pentru toată viaţa în singurătate ! Să fugi de oameni, de prieteni! Dar e un lucru de neiertat! Schimbă-ţi hotărîrea, prinţe ! Priveşte viaţa, ca să zic aşa, cu un ochi limpede ! Invocă în inima dumitale suvenirurile trecutului — amintirea tinereţii de aur, a zilelor frumoase, lipsite de griji... învie-le, în vie-te pe dumneata însuţi ! începe să trăieşti iar în societatea oamenilor, în mijlocul lor ! Pleacă în străinătate, în Italia, în Spania — în Spania, prinţe !... Ai nevoie de un om care să te ocrotească, de o inimă care să te iubească, să te stimeze, să te înţeleagă ! Dar ai prieteni! Cheamă-i, fă-le semn şi au să vină o mulţime ! Eu prima am să las totul şi am să alerg la chemarea dumitale. N-am uitat prietenia noastră, prinţe... am să-mi părăsesc soţul şi am să vin cu dumneata... ba chiar, dacă aş fi fost mai tînără, dacă aş fi fost la fel de frumoasă şi de încîntătoare ca fiică-mea, ţi-aş fi devenit tovarăşă de drum, prietenă, soţie, dacă ai fi vrut!
— Şi eu sînt convins că ai fost o *charmante personne* la timpul său, rosti prinţul, suflîndu-şi nasul în batistă. Avea ochii scăldaţi în lacrimi.
— Trăim prin copiii noştri, prinţe, răspunse cu profundă emoţie Măria Alexandrovna. Şi eu am îngerul meu păzitor ! E ea, fiică-mea, prietena gîndurilor mele, a inimii mele, prinţe ! A respins pînă acum şapte propuneri, nevrînd să se despartă de mine.
•— înseamnă că are să vină şi ea cu dumneata cînd ai să mă în-so-ţeşti în străi-nă-tate ? In cazul acesta, am să plec neapărat în străinătate, exclamă prinţul, însufleţindu-se. Ne-a-pă-rat am să
308
plec! Şi dacă aş putea să mă mîngîi cu spe-ran-ţa... Dar ea e un copil încântător, în-cîn-tă-tor ! O, *ma charmante enfant!... **
Şi prinţul se porni din nou să-i sărute mîinile. Sărmanul, ar fi vrut să se pună în genunchi înaintea ei.
— Dar... dar, prinţe, dumneata spui : dacă ai putea să te mîngîi cu speranţa ? prinse din zbor vorba Măria Alexandrovna, simţind un nou avînt de elocinţă. Dar eşti ciudat, prinţe ! Oare ai început să te socoti nedemn de atenţia femeilor ? Nu tinereţea înseamnă frumuseţe. Aminteşte-ţi că dumneata, ca să zic aşa, eşti un vlăstar al aristocraţiei! Eşti reprezentantul sentimentelor celor mai fine, mai cavalereşti şi... al manierelor ! Oare Măria nu s-a îndrăgostit de bătrînul Mazepa ?[12] îmi amintesc, am citit undeva, că Lauzun [13], acel fermecător marchiz de la curtea lui Ludovic... am uitat care anume — la o vîrstă înaintată, bătrîn fiind, a cucerit inima uneia dintre cele mai mari frumuseţi de la curte !... Şi cine ţi-a spus dumitale că eşti bătrîn ? Cine te-a învăţat să gîndeşti aşa ! Oare oameni ca dumneata pot îmbătrîni ? Dumneata, cu asemenea bogăţie de sentimente, idei, voioşie, spirit, vitalitate, maniere strălucite ! Dar dacă ai apărea acum undeva în străinătate, la o staţiune balneară, cu o nevastă tînără, cu o frumuseţe, de pildă, ca Zina mea — am adus vorba despre ea numai aşa, de dragul comparaţiei, ai vedea ce succes colosal ai avea! Dumneata — vlăstar al aristocraţiei; iar ea —-o crăiasă a frumuseţilor ! Prinţe, o duci solemn la braţ, ea cîntă într-o societate strălucită ; iar dumneata, pe de altă parte, reverşi în juru-ţi numai spirit — atunci toţi vizitatorii staţiunii ar alerga să vă privească ! întreaga Europă ar începe să vă aclame, fiindcă toate ziarele şi toate foiletoanele staţiunii s-ar exprima într-un singur glas... Prinţe, prinţe ! Şi te mai îndoieşti dacă ţi-ar putea surîde speranţa ?
— Foiletoane... ei da, ei da !... Asta-i în ziare !... bolborosi prinţul, neînţelegînd decît pe jumătate sporovăială Măriei Alexandrovna şi înduioşîndu-se din ce în ce mai mult. Dar... copi-lul meu, dacă n-ai o-bo-sit, repetă încă o dată romanţa pe care ai cîntat-o adineauri!
— Ah, prinţe ! Dar Zina mai are şi alte romanţe, mai frumoase !... îţi aminteşti, prinţe, *L'hirondette** ?* Ai auzit-o, probabil ?
♦ Copila mea fermecătoare ! (f r,) *♦ îttndunica ? (Fr.)
309
— Da, îmi amintesc... sau, mai bine zis, am ui-tat. Nu, nu, ro-man-ţa de adineauri, aceeaşi pe care ai mai cîn-tat-o ! Nu vreau *L'hirondelle!* Vreau romanţa aceea... o imploră prinţul ca un copil.
Zina mai cîntă o dată. Prinţul nu se putu stăpîni şi căzu în genunchi înaintea ei. Plîngea.

— *O, ma belle châtelaine!* * exclamă el cu un glas tremurat din pricina bătrâneţii şi a emoţiei. O, *ma charmante châtelaine !* ** O, copilul meu drăgălaş ! mi-ai a-min-tit atîtea... din cele petrecute demult... Pe atunci credeam că totul are să iasă mai bine decît a ieşit mai tîrziu. Pe atunci cîntam în duet... cu vicon-tesa... aceeaşi romanţă... iar acum... Nu ştiu ce mai e a-cum...
Prinţul rosti cu voce întretăiată, înecată în lacrimi, întreg discursul acesta. Limba i se înţepeni vădit. Unele cuvinte aproape nu se mai desluşeau. Dar era limpede că prinţul se emoţionase în cel mai înalt grad. Măria Alexandrovna se grăbi să-i dea paiele.
—• Prinţe ! Te pomeneşti că te-ai îndrăgostit de Zina mea ! exclamă ea, simţind că sosise clipa solemnă. Răspunsul prinţului întrecu cele mai bune aşteptări.
— Ba chiar sînt îndrăgostit de ea peste cap ! izbucni bătrî-nelul, însufleţit dintr-o dată, stînd în genunchi mai departe şi tre-murînd de emoţie din talpă pînă-n creştet. Sînt gata să-mi dau viaţa pentru ea ! Şi dacă aş putea spe-ra... Dar ridică-mă, sînt ni-ţe-luş slă-bit... Dacă... dacă aş putea să-mi fac speranţe oferin-du-i inima mea... atunci... eu... ea mi-ar cînta în fiecare zi ro-manţe, iar eu m-aş uita mereu la dînsa... m-aş uita mereu... Ah, Doamne !
— Prinţe, prinţe ! îi oferi mîna dumitale ! Vrei să mi-o răpeşti pe Zina mea, pe drăguţa mea, pe îngerul meu, Zina ! Dar n-am să te las, Zina ! Să mi-o smulgă din mîini, din mîinile mele de mamă ! Măria Alexandrovna se repezi la fiică-sa şi o strînse tare în braţe, deşi se simţea ghiontită destul de puternic... Mămăica sărea un pic peste cal. Zina îşi dădea prea bine seama de comedia asta, pe care o privea cu un dezgust indescriptibil. Tăcea însă, iar Măriei Alexandrovna nu-i trebuia mai mult.
— De nouă ori a respins cereri în căsătorie, ca să nu se despartă de maică-sa! izbucni ea. Dar de data asta inima mea presimte despărţirea. încă mai înainte am surprins-O cum se uita la
* Frumoasa mea castelani ! (Fr.) *k* Fermecătoarea mea castelană I (Fr.)

dumneata... Ai impresionat-o nespus Cu aristocratismul dumitaie, prinţe, cu fineţea dumitale !... O ! ai să ne desparţi, presimt asta !... -- — O a-dor ! bolborosi prinţul, care tremura înainte ca o frunză de plop.
— Va să zică, îţi părăseşti mama! exclamă Măria Alexan-tirovna, aninîndu-se a doua oară de gîtul fiicei sale.
Zina se grăbi să pună capăt acestei scene penibile. întinse în -tăcere prinţului mîna ei minunată, ba chiar se sili să zîmbească. 'Prinţul îi primi cu veneraţie mînuţa, acoperind-o de sărutări. ;'■ — Abia acum în-cep să trăiesc, murmură el, înecîndu-se de ■incîntare.
'! — Zina ! rosti solemn Măria Alexandrovna, priveşte-l pe bărbatul acesta ! Este omul cel mai cinstit, cel mai nobil din cîţi cunosc ! E un cavaler medieval ! Dar ea ştie toate acestea, prinţe, le cunoaşte, spre durerea inimii mele... O ! de ce-ai venit aici! îţi dau comoara mea, îngerul meu. Ai grijă de ea, prinţe ! Te imploră o mamă, şi ce mamă m-ar judeca pentru durerea mea !
— Mămăică, ajunge ! şopti Zina.
— Ai s-o aperi de jigniri, prinţe ? Sabia dumitale va sclipi în faţa clevetitorului sau a nesăbuitului care va cuteza s-o jignească pe Zina mea ?
— Destul, mămăică, sau...
— Ei da, va sclipi... bolborosi prinţul. Abia acum încep să trăiesc... Vreau ca îndată, chiar în clipa asta, să se facă nunta... eu... Vreau să trimit imediat pe cineva la Du-ha-no-vo. Am acolo bri-li-ante. Vreau să le depun la picioarele ei...
, — Cită ardoare ! Cită încîntare ! Ce sentimente nobile ! iz-•bucni Măria Alexandrovna. Şi ai putut, prinţe, ai fost în stare să - te nenoroceşti, depărtîndu-te de societate ? Am s-o spun de o mie <le ori ! îmi ies din fire de cîte ori îmi amintesc de infernala...
— Ce era să fac, nu mai puteam de tea-mă ! bîigui prinţul, scîncind, adînc mişcat. Vro-iau să mă interneze într-o ca-să de ne-buni... Şi m-am speriat.
— într-o casă de nebuni ? ! O, bestiile ! Oameni lipsiţi de inimă 1 O, josnică perfidie ! Prinţe, am auzit toate acestea. Dar e o nebunie din partea acestor oameni! Adică de ce, de ce ?
— Nici eu nu ştiu de ce ! răspunse bătrînelul, aşezîndu-se de slăbiciune în fotoliu. Eu, ştiţi, am fost la un bal şi am po-ves-tit
• o anecdotă, care nu le-a plă-cut. Ei, şi a ieşit o istorie întreagă! * — Oare numai pentru asta, prinţe ?

— Nu. Pe ur-ma am ju-cat cărţi cu prinţul Piotr De-mentici şi am rămas fără şesar. Aveam două rigi şi trei dame... sau, mai bine zis, trei dame şi două rigi... Nu ! Un ri-gă ! Şi abia pe urmă au fost da-me...
— Şi pentru asta! pentru asta! o, infernală inumanitate! Plîngi, prinţe ? Dar de-acum încolo nu se va mai întîmpla aşa ceva ! Acum am să fiu alături de dumneata, prinţe, n-am să mă despart de Zina şi vom vedea dacă au să mai îndrăznească a spune vreun cuvînt!... Şi, ştii, prinţe, chiar căsătoria dumitale o să-i uluiască. Are să-i facă să se ruşineze ! Au să vadă că eşti mai capabil... adică au să înţeleagă că o frumuseţe ca asta nu s-ar fi măritat cu un nebun ! De-acum înainte poţi să ţii capul sus cu mîndrie. Ai să-i priveşti drept în faţă...
— Ei da, am să-i privesc dre-ept în fa-ţă, bîigui prinţul, în-chizînd ochii.
„Dar s-a zaharisit rău de tot, se gîndi Măria Alexandrovna. De nu mi-aş bate gura de pomană !"

— Prinţe, eşti emoţionat, văd bine, trebuie neapărat să te liniştești, ai nevoie de odihnă ca să-ţi treacă tulburarea, spuse ea, aplecîndu-se matern spre dînsul.
— Ei da, aş vrea să stau puţin în-tins, răspunse el.
— Da, da ! Linişteşte-te, prinţe ! Emoţiile acestea... Aşteaptă puţin, am să te conduc chiar eu... Am să te culc cu mîna mea, dacă e nevoie. De ce te uiţi aşa la portretul acesta, prinţe ? E portretul mamei mele, un înger, nu femeie ! O, de ce nu-i acum printre noi! A fost o sfîntă ! o sfîntă, prinţe ! altfel nu-i pot spune !
— Sfîn-tă ? *cest joii...* Şi eu am avut o mamă... o *princesse...* şi, imaginează-ţi, era o fe-me-ie prea grasă... De altfel, nu asta am vrut să spun... Mă simt pu-ţin slăbit. *Adieu, ma charmante enfant!...* Ce des-fă-ta-re... astăzi... mîine... Ei, dar totuna! *au revoir, au revoir!* vru să-i facă un semn cu mîna, dar lunecă şi era cît pe ce să se prăbuşească în prag.
— Fii mai atent, prinţe ! Sprijină-te de braţul meu ! răcni Măria Alexandrovna.
— *Charmant! charmant!* bolborosi el, ieşind. Abia acum în-cep să trăiesc...
Zina rămase singură. O povară nespusă îi apăsa sufletul. Se simţea dezgustată pînă la greaţă. Era gata să se dispreţuiască pe

sine însăşi. Obrajii îi ardeau. Stătea cu pumnii strînşi, cu dinţii încleştaţi, cu capul plecat, fără să se mişte din loc. Lacrimi de ruşine i se rostogoliră din ochi... In clipa aceea uşa se deschise şi Mozgliakov se năpusti în odaie.

CAPITOLUL IX

El auzise totul, totul! Şi, bineînţeles, nu intră, ci dădu năvală în odaie, palid de tulburare şi de furie. Zina îl privea, uimită.
— Va să zică, asta îmi erai! strigă el înăbuşindu-se. In sfîrşit, am aflat cine eşti!
■— Cine sînt! repetă Zina, ţintindu-l cu privirea ca pe un nebun, şi, deodată, ochii îi luciră de rhînie. Cum de ai îndrăzneala să-mi vorbeşti aşa ? ! strigă ea înaintînd spre dînsul.
— Am auzit tot! repetă triumfător Mozgliakov, dar, parcă fără voia lui, făcu un pas înapoi.
*
— Ai auzit ? Ai ascultat la uşă ? ! rosti Zina, scrutîndu-l cu dispreţ.
— Da ! Am ascultat la uşă ! Da, am fost în stare să fac ticăloşia asta ! In schimb, am aflat că eşti cea mai... Nici nu ştiu cum să mă exprim ca să-ţi arăt... în ce lumină îmi apari acum ! răspunse el, din oe în ce mai intimidat sub privirea Zinei.
— Şi chiar dacă ai auzit, cu ce mă poţi învinui ? Ce drept ai să mă învinovăţeşti ? Cu ce drept îmi vorbeşti aşa de obraznic ?
— Eu ? Cu ce drept ? Mai întrebi ? Te măriţi cu prinţul, şi eu n-am nici un drept!... Dar mi-ai dat cuvîntul dumitale, asta-i!
— Cînd ?
— Cum, cînd ?
— Chiar azi-dimineaţă, cînd mă sîcîiai, ţi-am răspuns hotărît că nu-ţi pot spune nimic precis.
— Totuşi, nu m-ai alungat, nu m-ai refuzat definitiv, înseamnă că mă ţineai ca o rezervă ! înseamnă că vroiai să mă prinzi în mreje.
Faţa enervată a Zinei se crispa, parcă ar fi săgetat-o o durere lăuntrică tăioasă, sfîşietoare ; dar îşi învinse senzaţia asta.
— Dacă nu te-am alungat, răspunse Zina, limpede şi răspicat, deşi glasul îi tremura uşor, am făcut-o numai din milă. Dumneata

însuţi mă implorai să mai aştept, să nu-ţi spun „nu", ci să te cunosc mai îndeaproape „şi atunci, ai spus dumneata, cînd ai să te încredinţezi că sînt un om onorabil, poate că n-ai să mă refuzi". Acestea au fost propriile dumitale cuvinte, chiar la începutul insistenţelor dumitale. Nu te poţi dezice de ele ! Şi acum, îndrăzneşti să-mi spui că am încercat să te prind în mreje. Dar dumneata însuţi ai băgat de seamă dezgustul meu cînd te-am văzut azi, cu două săptămîni mai devreme decît făgăduiseşi, şi dezgustul acesta nu l-am ascuns, ci, dimpotrivă, ţi l-am arătat. Iar dumneata ai observat singur acest /lucru, fiindcă m-ai întrebat dacă nu mă supăr că ai sosit prea devreme. Să ştii că nu prinzi în mreje pe cineva, faţă de care nu poţi şi *nu vrei* să-ţi ascunzi dezgustul. Ai îndrăznit să spui că te ţineam ca o rezervă. La asta îţi răspund că gîndeam despre dumneata aşa : „£hiar dacă nu-i înzestrat cu prea multă inteligenţă, dar poate fi un om bun ; de aceea, ar fi posibil ca să mă mărit cu dînsul". Aeum, însă, încredinţîndu-mă, spre fericirea mea, că eşti un nătărău şi, pe deasupra, un om rău, nu-mi rămîne decît să-ţi urez fericire deplină şi drum bun 1 Adio!
După ce rosti aceste cuvinte, Zina îi întoarse spatele şi porni cu paşi rari spre uşă. Dîndu-şi seama că totul e pierdut, Mozglia-kov turbă de furie.
— A ! va să zică sînt un nătărău 1 răcni el. Acuma sînt un prost! Bine ! Adio ! Dar înainte de a pleca din Mordasov, am să povestesc în tot oraşul cum dumneata şi cu mămica dumitale l-aţi tras pe sfoară pe prinţ, după ce l-aţi îmbătat criţă ! Am să istorisesc tuturor ! O să aflaţi cine-i Mozgliakov !
Zina tresări şi vru să răspundă ; dar, după o clipă de gîndire, se mulţumi să strîngă dispreţuitoare din umeri şi

trînti uşa în urma ei.
In clipa aceea se ivi în prag Măria Alexandrovna. Auzise exclamaţia lui Mozgliakov, îşi dădu seama îndată ce se întîmplase şi se cutremură de spaimă. Mozgliakov încă nu plecase ; Mozgliakov se află în preajma prinţului; Mozgliakov are să trîmbiţeze totul prin oraş. Secretul însă, măcar pentru scurt timp, era absolut necesar. Măria Alexandrovna îşi avea socotelile sale. Intr-o clipă, ghici toate împrejurările întîmplării şi alcătui pe loc planul de îmblînzire a lui Mozgliakov.
— Ce-i cu dumneata, *mon ami* ? întrebă ea, apropiindu-se de dînsul şi întinzîndu-i prietenos mîna.
— Cum, *mon ami!* urlă el, turbat, după toate cîte ai făcut mai zici : *mon ami. Morgen friih* *, preastimată doamnă ! Crezi că ai să mă păcăleşti a doua oară ?
— îmi pare rău, îmi pare foarte rău că te văd într-o stare de spirit atît de *ciudată,* Pavel Alexandrovici. Ce expresii! Nici nu cauţi să te stăpîneşti în faţa unei doamne.
— în faţa unei doamne ! Dumneata... dumneata eşti tot ce vrei, numai o doamnă nu ! zbieră Mozgliakov. Nu ştiu ce anume voia să arate prin exclamaţia asta, dar pesemne ceva foarte tare.
Măria Alexandrovna îl privi blînd drept în faţă.
— Şezi jos, rosti ea cu tristeţe, arătîndu-i fotoliul în care, cu un sfert de oră mai înainte, se odihnise prinţul.
■— Dar ascultă, în definitiv, Măria Alexandrovna! izbucni nedumerit Mozgliakov. După cum priveşti, parcă nu dumneata, ci tot eu aş fi vinovatul. Asta nu mai poate dura!... asemenea ton... aşa ceva, în definitiv, întrece orice măsură a răbdării omeneşti... ştii asta ?
— Prietene ! răspunse Măria Alexandrovna, îngaduie-mi să te mai numesc astfel, fiindcă n-ai un amic mai bun decît pe mine, dragă prietene ! Suferi, te chinui, eşti rănit drept în inimă ; de aceea nu-i de mirare că vorbeşti cu mine pe asemenea ton. Dar am curajul să-ţi dezvălui totul, întreg sufletul meu, cu atît mai repede, cu cît eu însămi mă simt oarecum vinovată faţă de dumneata. Ia loc, deci, să stăm de vorbă.
Glasul Măriei Alexandrovna avea o notă de blîndeţe suferindă. Faţa ei exprima durere. Uimit, Mozgliakov se aşează lîngă dînsa în fotoliu.
— Ai ascultat la uşă ? urmă ea, privindu-l cu reproş, drept în ochi.
— Da, am ascultat! Cum să nu asculţi, altminteri mare imbecil aş fi fost! Aşa, măcar am aflat tot ce pui la cale împotriva mea, răspunse grosolan Mozgliakov, încurajat şi aţîţat de pro-pria-i mînie.
— Şi dumneata, dumneata, cu educaţia dumitale, cu principiile dumitale ai putut săvîrşi asemenea faptă ? O, Doamne!
Mozgliakov sări în sus.
* Mîţne dimineaţă (germ.).
— Dar, Măria Alexandrovna ! exclamă el, asta, la urma urmei, nu sînt în stare s-o mai suport. Aminteşte-ţi ce-ai făcut dumneata, cu propriile-ţi principii, şi după aceea judecă pe alţii!
— încă ceva, urmă ea, fără să răspundă la întrebările lui, cine ţi-a dat ideea să asculţi, cine ţi-a povestit, cine a spionat aici ? iată ce doresc să aflu.
■— Ei, te rog să mă ierţi, dar nu-ţi spun.
— Bine ! O să aflu singură. Am spus, Paul, că sînt vinovată faţă de dumneata. Dar dacă ai să cercetezi cu de-amănuntul împrejurările, dar absolut toate, o să vezi că, chiar dacă am vreo vină, apoi numai prin faptul că ţi-am dorit, cît mai mult, binele.
— Mie ? Bine ? Asta-i din cale-afară ! Te asigur că n-ai să mă mai tragi pe sfoară ! Nu ţi-ai găsit prostul!
Şi se răsuci în fotoliu atît de brusc, că-l făcu să trosnească.
— Te rog, prietene, să-ţi păstrezi sîngele rece, dacă poţi. As-cultă-mă cu luare-aminte şi ai să cazi singur la înţelegere în toate cele. In primul rînd, aveam de gînd să-ţi explic neîntîrziat totul, totul... Şi ai fi auzit de la mine întreaga istorie, pînă la cel mai mic amănunt, fără să te mai umileşti ascultînd pe la uşi. Dacă nu am avut dinainte o explicaţie cu dumneata, asta-i numai fiindcă toată chestiunea era în stare de proiect. S-ar fi putut să nu iasă aşa lucrurile. Vezi, sînt absolut sinceră cu dumneata. în al doilea rînd, n-o învinovăţi pe fiică-mea. Te iubeşte la nebunie şi a trebuit să depun sforţări extraordinare ca s-o rup de dumneata şi s-o fac să consimtă a primi propunerea prinţului.
— Chiar acum am avut plăcerea să ascult cea mai deplină dovadă a acestei iubiri *la nebunie* — rosti ironic Mozgliakov.
— Bine ! Dar dumneata cum ai vorbit cu ea ? Oare aşa trebuie să vorbească un îndrăgostit ?- Oare aşa vorbeşte, în sfîrşit, un om de bună condiţie ? Ai jignit-o şi ai iritat-o.
— Dar nu-mi arde mie acum de bună condiţie, Măria Alexandrovna ! Iar mai înainte, după ce amîndouă vă uitaserăţi atît de galeş la mine, de îndată ce am plecat cu prinţul, v-aţi şi apucat să mă scărmănaţi. M-aţi ponegrit, iată ce am să vă spun. Ştiu tot, tot!
— Pesemne din aceeaşi sursă murdară ? observă Măria Alexandrovna, zîmbind cu dispreţ. Da, Pavel Alexandrovici, te-am ponegrit, te-am vorbit de rău, mărturisesc, m-am zbătut mult. Dar însuşi faptul acesta dovedeşte cît de greu mi-a fost să-i smulg consimţămîntul de a te părăsi! Ce om lipsit de pătrundere! Dacă

nu te-ar fi iubit, ar mai fi fost nevoie sa te ponegresc, să te prezint într-o lumină ridicolă, să apelez la mijloace atît de extreme ? Dar dumneata încă nu cunoşti totul ! Am fost nevoită să fac uz de autoritatea mea maternă, ca

să te smulg din inima ei şi, după eforturi neînchipuite, am căpătat doar un consimţămînt formal. Dacă ai ascultat adineauri la uşă, trebuia să fi observat că Zina nu m-a susţinut, nici cu o vorbă, nici cu un gest faţă de prinţ. In toată scena aceasta, ea aproape n-a rostit nici un cuvînt. A cîntat ca un automat. Inima ei plîngea de tristeţe şi, din milă pentru dînsa, l-am scos pînă în cele din urmă de aici pe prinţ. Sînt sigură că a plîns după ce a rămas singură. Cînd ai intrat aici, i-ai văzut, fără doar şi poate, lacrimile...
Mozgliakov îşi aminti că, într-adevăr, atunci cînd se năpustise în odaie, băgase de seamă că Zina era înlăcrămată.
-— Dar dumneata, dumneata de ce ai fost împotriva mea, Măria Alexandrovna ? strigă el.. De ce m-ai ponegrit, m-ai bîrfit, fapte pe care le mărturiseşti singură ?
— A, asta-i altă chestiune ! Uite, dacă m-ai fi întrebat cuminte de la început, ai fi primit de mult răspunsul. Da, ai dreptate ! Toate acestea le-am făcut eu, singură eu. Pe Zina să n-o amesteci. De ce am făcut-o ? Iţi răspund : în primul rînd, pentru Zina. Prinţul e bogat, e om cu vază, are relaţii şi, măritîndu-se cu dînsul, Zina va face o partidă strălucită. In sfîrşit, chiar dacă el o să moară, poate chiar în curînd — fiindcă toţi sîntem mai mult sau mai puţin muritori — Zina va rămîne văduvă tînără, prinţesă, în înalta societate şi, poate,, foarte înstărită. Atunci ea se va putea mărita cu cine va dori, va putea face o partidă din cele mai bogate. Dar, se înţelege, Zina se va recăsători cu acela pe care-l iubeşte, cu cel iubit mai înainte, căruia îi sfîşiase inima, căsătorin-du-se cu prinţul. E de ajuns numai căinţa, ca s-o silească să repare greşeala faţă de cel iubit.
— Hm ! mormăi Mozgliakov, îngîndurat, privindu-şi cizmele. ■— In al doilea rînd, şi despre asta amintesc numai în treacăt,
urmă Măria Alexandrovna, fiindcă asta poate nici n-ai s-o înţelegi. II citeşti pe Shakespeare al dumitale, îţi extragi din el toate sentimentele înalte, dar, de fapt, deşi fiind un om *foarte bun,* eşti încă prea tînăr, iar eu sînt mamă, Pavel Alexandrovici! Ascultă, aşadar : o mărit pe Zina cu prinţul, în parte şi pentru el însuşi, fiindcă vreau să-l salvez prin această căsătorie. Ţineam şi mai înainte la bătrînul acesta nobil, bun ca pîinea caldă, de o cinste cavalerească. Am fost prieteni. El e nefericit în ghearele
317
femeii aceleia infernale. Ea o să-I bage în mofrhînt. linul Dumnezeu ştie că numai eu am făcut-o pe Zina să primească a se căsători cu dînsul numai şi numai ca un act pios, ca o jertfire de sine. **Zina** s-a lăsat atrasă de nobleţea acestor sentimente, de farmecul unei fapte eroice. Ea însăşi are ceva oavaleresc într-însa. I-am înfăţişat ca o faptă înaltă, creştinească, gestul său de a fi sprijinul, mîngîierea, prietenul, copilul, crăiasa, idolul aceluia, căruia îi mai rămîne, poate, doar un an de trăit. Să fie înconjurat în ultimele zile ale vieţii sale nu de o femeie dezgustătoare, de spaimă şi de tristeţe, ci de lumină, prietenie, dragoste. Să-i apară ca un rai aceste ultime zile din amurgul vieţii sale ! Unde vezi aici egoism, spune-mi, te rog ? E mai degrabă eroismul unei surori de caritate, nu egoism.
— Va să zică... va să zică dumneata ai făcut asta numai pentru prinţ şi de dragul eroismului unei surori de caritate ? mîrîi Mozgliakov batjocoritor.
— înţeleg şi această întrebare, Pavel Alexandrovici, e destul de limpede. Te gîndeşti, poate, că în asta s-au împletit iezuitic avantajele prinţului cu propriile mele interese ? Ce să-i faci ? Poate că în capul meu şi-au făcut loc şi asemenea socoteli, dar nu iezuitice, ci involuntare. Ştiu că te miră o mărturisire atît de deschisă, dar te rog un singur lucru, Pavel Alexandrovici : n-o amesteca în istoria asta pe Zina ! Ea e curată ca o porumbiţă : nu-şi face socoteli, nu ştie decît să iubească, copilul meu drag 1 Dacă cineva şi-a făcut socoteli, apoi numai eu, eu singură ! Dar, mai întîi, întreabă-ţi sever conştiinţa şi spune-mi : cine, în locul meu, nu şi-ar fi făcut unele chibzuieli într-un caz asemănător ? Avem în vedere interesul personal pînă şi în treburile noastre cele mai mărinimoase, cele mai dezinteresate. Facem asta fără să bă-gărn de seamă, chiar fără voia noastră ! Aproape toţi oamenii, firește, se mint pe sine, căutînd să se încredinţeze că toate faptele lor izvorăsc numai din nobleţe sufletească. Eu nu vreau să mă mint : recunosc că, în ciuda ţelurilor mele nobile, mi-arn făcut şi unele socoteli. Dar întreabă-mă : le-am făcut pentru mine ? Eu nu mai am nevoie de nimic, Pavel Alexandrovici ! Eu mi-am trăit traiul. M-am gîndit la ea, la îngerul meu, la copilul meu, şi care mamă mă poate învinui pentru aşa ceva ? Lacrimi luciră în ochii Măriei Alexandrovna. Pavel Alexandrovici asculta uimit spovedania aceasta sinceră şi clipea din ochi, nedumerit.
318
— Ei da, care mamă... rosti el, în sfîrşit. Ştii s-o întorci bine, Măria Alexandrovna, dar... dar mi-ai dat cuvîntul dumitale 1 M-ai încurajat şi pe mine... Cum îmi vine mie acum ? Gîndeşte-te ! Iţi dai seama că eu am rămas de căruţă ?
— Cum îţi poţi închipui că nu m-am gîndit la dumneata, *mon cher Paul!* Dimpotrivă : în toate calculele mele aveam în vedere un profit atît de uriaş pentru dumneata, încît tocmai acesta m-a îndemnat îndeosebi să înfăptuiesc toată întreprinderea.
— Profitul meu ! izbucni Mozgliakov, de astă dată uluit cu desăvîrşire. Cum aşa ?
— Doamne ! Oare se poate să fii pînă într-atîta de naiv şi fără ascuţime de judecată ! exclamă Măria Alexandrovna, înălţînd ochii spre cer. O, tinereţe ! tinereţe ! Iată ce înseamnă să te confunzi în Shakespeare ăsta, să visezi, să-ţi închipui că trăieşti prin mintea altuia şi cu gîndurile altuia ! Mă întrebi, *bunul* meu Pavel Alexandrovici, care-i aici profitul dumitale ? Dă-mi voie, pentru mai multă limpezime, să fac o digresiune. Zina

te iubeşte, asta-i incontestabil! Dar am băgat de seamă că, în pofida dragostei evidente, într-însa se ascunde un soi de neîncredere în dumneata, în bunele dumitale sentimente, în înclinaţiile dumitale. Am văzut că uneori ea parcă s-ar reţine şi se poartă dinadins rece cu dumneata ■— este efectul îndoielii şi al neîncrederii. N-ai observat şi dumneata, Pavel Alexandrovici ?
— Am ob-ser-vat ; şi chiar azi... Dar ce vrei să spui cu asta, Măria Alexandrovna ?
— Vezi, chiar dumneata însuţi ai observat. înseamnă că nu ' m-am înşelat. Ea nutreşte o ciudată neîncredere în trăinicia bunelor dumitale intenţii. Sînt mamă, şi cum aş putea să nu ghicesc tocmai eu ce se petrece în inima copilului meu ? Inchipuie-ţi acum că, în loc să te fi repezit în odaia ei cu reproşuri, ba chiar cu ocări, în loc de-a o fi iritat, lovit, de-a o fi jignit pe dînsa care-i curată, frumoasă, mîndră şi, prin aceasta, să întăreşti, fără să vrei, bănuielile sale în privinţa proastelor dumitale înclinaţii — închi-puie-ţi ce-ar fi fost dacă ai fi primit vestea asta cu blîndeţe, cu lacrimi de regret, sau, poate, chiar cu desperare în ochi, dar cu superioară nobleţe sufletească...
— Hm !...
— Nu, nu mă întrerupe, Pavel Alexandrovici. Vreau să-ţi înfăţişez întreg tabloul, care o să-ţi subjuge închipuirea. Imaginea-ză-ţi că ai fi venit la ea şi i-ai fi spus : „Zinaida 1 Ţe iubesc mai
319
mult decît propria-mi viaţă, dar văd că motive de familie ne despart, înţeleg aceste motive. E vorba de fericirea ta şi nu mai cutez să mă răzvrătesc împotriva lor, Zinaida ! Te iert. Fii fericită, dacă poţi!" Şi ţi-ai fi aţintit privirea asupră-i, privirea unui miel sacrificat, ca să zic aşa — închipuie-ţi toate acestea şi gîndeşte-te ce efect ţi-ar fi produs cuvintele asupra inimii sale.
-— Da, Măria Alexandrovna, să presupunem că toate-s aşa ; înţeleg totul... dar chiar dacă aş fi vorbit aşa, tot plecam cu mîinile goale...
— Nu, nu, nu, prietene ! Nu mă întrerupe ! Vreau neapărat să-ţi înfăţişez întreg tabloul, cu toate consecinţele, ca să te subjuge nobleţea lui. Imaginează-ţi că te-ai fi întîlnit cu ea mai tîr-ziu, după cîtăva vreme, în înalta societate. V-aţi fi întîlnit undeva, la un bal, într-o revărsare de lumini strălucitoare, în sunetele unei muzici încîntătoare, printre femei splendide şi, în mijlocul acestei petreceri, dumneata, singur, trist, îngîndurat, palid, te-ai fi rezemat undeva de o coloană (dar în aşa fel, încît ai fi fost văzut) şi ai fi urmărit-o în vîrtejul balului. Ea dansează. In jurul dumitale se revarsă muzica fermecătoare a lui Strauss, pluteşte spiritul înaltei societăţi, iar dumneata stai singur, cu faţa de o paloare cadaverică, zdrobit de pasiunea dumitale ! Ce se va petrece atunci cu Zinaida, gîndeşte-te ? Cu ce ochi se va uita la dumneata ? „Iar eu, îşi va zice ea, m-am îndoit de omul acesta, care mi-a jertfit tot, tot şi care şi-a sfîşiat inima pentru mine 1" Se înţelege că vechea dragoste ar reînvia într-însa într-o răbufnire năvalnică.
Măria Alexandrovna se opri ca să-şi tragă răsuflarea. Mozglia-kov se răsuci în fotoliu cu atîta putere, încît acesta trosni din nou. Măria Alexandrovna urmă :
— Pentru a îngriji sănătatea prinţului, Zina va pleca în străinătate, în Italia, în Spania — Spania unde-s mirţi, lămîi, cer albastru, unde se află Guadalquivirul, unde-i ţara dragostei, unde nu se trăieşte fără a iubi, unde trandafirii şi sărutările, ca să zic aşa, plutesc în văzduh. Dumneata pleci tot acolo după dînsa, îţi jertfeşti slujba, relaţiile, totul! Acolo începe dragostea voastră cu un elan nezăgăzuit — dragoste, tinereţe, Spania — Doamne ! Se înţelege că dragostea voastră e castă, sfîntă ; dar, la urma urmei, voi *vă chinuiţi* privindu-vă unul pe altul. Mă pricepi, *mon ami*! Au să se găsească, bineînţeles, şi oameni josnici, perfizi, monştri, care vor susţine că nu sentimentul de rudenie faţă de un bătrîn suferind te-a mînat în străinătate. Am spus dinadins că dragostea voastră e castă,
320
fiindcă oamenii aceştia au să-i atribuie, probabil, cu totul altă semnificaţie. Dar sînt mamă, Pavel Alexandrovici, şi nu eu te voi învăţa să faci un lucru rău !... Prinţul nu va fi în stare, fireşte, să vă urmărească pe amîndoi. Dar ce importanţă are asta ! Oare se poate întemeia numai pe atît o clevetire atît de josnică ? în cele din urmă, el moare, binecuvîntîndu-şi soarta. Spune-mi : cu cine se va mărita atunci Zina, dacă nu cu dumneata ? Eşti rudă atît de îndepărtată cu prinţul, încît nu poate exista nici im obstacol în faţa căsătoriei voastre. O iei de soţie, tînără, bogată, nobilă — şi în ce perioadă ? — în perioada cînd cei mai puternici demnitari s-ar putea mîndri cu o asemenea partidă ! Prin ea ajungi cunoscut în cele mai înalte cercuri ale societăţii, prin ea capeţi deodată un post important, obţii ranguri înalte. Acum ai o sută cincizeci de suflete, dar atunci o să fii bogat, prinţul va rîndui totul în testamentul său. Am să mă ocup eu de asta. în sfîrşit, lucrul principal este că ea-i pe deplin sigură de dumneata, de inima dumitale, de sentimentele dumitaîe ; şi ajungi deodată pentru dînsa un erou al virtuţii şi al jertfirii de sine !... Şi tot dumneata mai întrebi, după toate acestea, care-i profitul dumitale ? Dar, la urma urmei, trebuie să fii ori», ca să nu vezi, să nu înţelegi şi să nu şi calculezi profitul cînd acesta se află Ia doi paşi de dumneata, te priveşte în ochi, îţi zîmbeşte şi-ţi spune : „Eu sînt, profitul tău !" Să avem iertare, Pavel Alexandrovici!
— Măria Alexandrovna ! exclamă Mozgliakov nespus de tulburat, acum am înţeles totul! Am procedat grosolan, josnic, ticălos !
Sări din fotoliu şi se apucă cu mîinile de păr.
— Şi nechibzuit, adăugă Măria Alexandrovna, mai ales nechibzuit !
— Sînt un măgar, Măria Alexandrovna ! mugi el aproape desperat. Acum totul s-a năruit, fiindcă o iubesc la

nebunie !
— Poate că nu s-a năruit chiar totul, rosti încet doamna Mos-kaleva, cumpănind parcă ceva.
— O, dacă ar fi cu putinţă! Ajută-mă! învaţă-mă! Sal-vează-mă !
Şi Mozgliakov izbucni în plîns.
— Prietene ! rosti cu compătimire Măria Alexandrovna, întin-zîndu-i mîna. Ai făcut-o din prea mare aprindere, în clocotul pasiunii, prin urmare, tot din dragoste faţă de dînsa. Erai deznădăjduit, nu-ţi dădeai seama ce faci ! Ea trebuie să înţeleagă toate acestea.

— O iubesc ca un nebun şi sînt gata să jertfesc totul pentru ea! strigă Mozgliakov.
— Ascultă, am să te justific faţă de ea...
— Măria Alexandrovna!
— Da, mă simt datoare s-o fac ! Voi pune la oale să vă vedeţi, Să-i spui totul, totul — aşa cum ţi-am vorbit adineauri!
— O, Doamne ! Cît sînteţi de bună, Măria Alexandrovna !... Dar... nu se poate face asta chiar acum ?
— Ferească sfîntul! O, ce lipsit de experienţă mai eşti, prietene ! Ea-i aşa de mândră ! Are să-ţi ia purtarea drept o nouă grosolănie, o obrăznicie curată ! Chiar mîine potrivesc eu totul; iar acuma pleacă de aici, du-te undeva, chiar la negustorul acela... Vino, poate, diseară, deşi nu te-aş sfătui!
-— Mă duc, mă duc ! Doamne ! M-aţi reînviat! încă o întrebare : dar dacă prinţul n-o să moară aşa de curând ?
— Ah, Doamne, ce naiv eşti, *mon cher Paul.* Dimpotrivă, trebuie să te rogi lui Dumnezeu pentru sănătatea lui. Se cuvine să dorim din toată inima mulţi ani acestui bătrânel drăguţ, bun, de o cinste cavalerească ! Eu cea dintîi am să mă rog, zi şi noapte, cu lacrimi în ochi, pentru fericirea fiicei mele. Dar vai! se pare că starea sănătăţii prinţului nu e de loc sigură ! Afară de asta, va fi nevoit acum să mai stea şi în capitală, s-o scoată pe Zina în lume. Mă tem, ah, tare mă tem că asta îl va doborî definitiv ! Dar să ne rugăm, *mon cher Paul,* iar restul e în mîinile lui Dumnezeu ! Ai plecat! Te binecuvîntez, *mon ami!* Nădăjduieşte, rabdă, fă-ţi curaj, mai ales fă-ţi curaj ! Nu m-am îndoit niciodată de nobleţea sentimentelor dumitale...
Ii strînse puternic mâna şi Mozgliakov părăsi odaia în vârful degetelor.
— Ei, am scăpat de un prost! rosti ea triumfător. Au mai rămas ceilalţi.
Uşa se deschise şi intră Zina. Era mai palidă decît de obicei. Ochii îi scăpărau.
— Mămăică ! spuse ea, isprăveşte odată, că nu mai pot îndura. Totul e atît de murdar şi de josnic, încât îmi vine să-mi iau lumea în cap. Nu mă mai chinui, nu mă scoate din răbdări! Mi-e greaţă, auzi: mî-e greaţă de toată murdăria asta !

•— Zina ! Ce-i cu tine, îngeraşul meu ? Tu... tu ai ascultat la uşă ! exclamă Măria Alexandrovna, aţintind-o pe Zina cu o privire neliniştită.
— Da, am ascultat. Nu cumva vrei să-mi faci morală ca nătărăului aceluia ? Ascultă, îţi jur că dacă continui să mă chinuieşti astfel şi să-mi atribui tot soiul de roluri josnice în comedia asta mîrşavă, am să părăsesc totul şi am să pun capăt la toate dintr-o dată. Mi-ajunge că m-am hotărît pentru ticăloşia principală ! Dar... nu mă cunoşteam ! O să mă înăbuş în infecţia asta !... Şi ieşi trîn-tind uşa.
Măria Alexandrovna se uită stăruitor în urma ei şi căzu pe gînduri.
— Să mă grăbesc, să mă grăbesc ! izbucni ea tresărind. Nenorocirea de căpetenie, primejdia cea mare se află în ea şi, dacă ticăloşii ăştia n-au să ne lase singuri, dacă au să trâmbiţeze prin întreg oraşul — ceea ce, probabil, au şi făcut — atunci totul e pierdut. Ea n-o să poată îndura toată harababura asta şi are să renunţe. Trebuie cu orice preţ şi neîntîrziat să-l ducem pe prinţ la ţară ! Intîi dau o fugă singură să-l scot din bîrlog pe nătîngul meu şi să-l aduc aici. Doar trebuie, în sfîrşit, să fie şi el folositor la ceva ! Intre timp, celălalt are să-şi isprăvească somnul şi o să plecăm ! Sună.
Caii fuseseră comandaţi în clipa când Măria Alexandrovna îl conducea sus pe prinţ.
Ea se îmbrăcă, dar mai întîi trecu pe la Zina, ca să-i comunice, în linii mari, hotărîrea sa şi să-i dea unele instrucţiuni. Dar Zina nu era în stare s-o asculte. Zăcea pe pat, cu faţa îngropată în perne, plîngea cu hohote şi-şi smulgea părul lung, minunat, cu mîinile sale albe, dezgolite pînă la cot. Din cînd în cînd se cutremura, parcă un fior rece i-ar fi străbătut toate mădularele. Măria Alexandrovna începu să-i vorbească, dar Zina nici nu încercă să-şi ridice capul.
După ce stătu cîtăva vreme aplecată asupra-i, Măria Alexandrovna ieşi descumpănită şi, ca să intre iarăşi în apele sale în alt domeniu, se urcă în trăsură şi porunci vizitiului să mîne caii din răsputeri.
„Păcat că Zina a ascultat! se gîndea ea, în trăsură. L-am înduplecat pe Mozgliakov aproape cu aceleaşi argumente ca şi pe dînsa. E mîndră şi poate că s-a simţit jignită... Hm ! Dar lucrul

de căpetenie este să apuc a îndeplini 'totul, pînă nu miros ceilalţi cum stau lucrurile. Altfel e nenorocire ! Dar dacă, colac peste pupăză, prostul meu n-o fi acasă !..."
Şi numai la gîndul acesta Măria Alexandrovna fu cuprinsă de o turbare ce nu prevestea nimic bun lui Afanasi

Matveici. Se răsucea pe pernă, nerăbdătoare. Caii o duceau cu iuţeala fulgerului.

CAPITOLUL X

Trăsura zbura. Am mai spus că, încă în aceeaşi dimineaţă, pe cînd gonea prin oraş în căutarea prinţului, o idee genială străfulgerase prin capul Măriei Alexandrovna. Despre această idee am făgăduit să pomenim la timpul cuvenit. Dar cititorul o cunoaşte. Plănuise să-l sechestreze pe prinţ şi, cît mai repede cu putinţă, să-l ducă în satul din preajma oraşului, unde prospera fără griji fericitul Afanasi Matveici. Nu vom ascunde faptul că Măria Alexandrovna era cuprinsă tot mai mult de un soi de neliniște fără noimă. Asta se întîmplă îndeobşte chiar adevăraţilor eroi tocmai în momentul cînd îşi ating ţelul. Un anume instinct îi şoptea şi ei că-i primejdios să rămînă la Mordasov. „O dată ajunşi la ţară, chibzuia ea, n-avea decît să se întoarcă întreg oraşul pe dos 1" Se înţelege de la sine că nici în sat nu trebuia să piardă vremea. Se putea întîmplă orice, chiar orice, deşi noi, desigur, nu luăm în seamă zvonurile în legătură cu eroina mea, răspîndite în urmă de răuvoitori, cum că în clipa aceea Măria Alexandrovna se temea pînă şi de poliţie. într-un cuvînt, ea îşi dădea seama că trebuie s-o cunune pe Zina cu prinţul cît mai repede cu putinţă. Toate mijloacele îi erau la îndemînă. Putea să-i cunune acasă preotul din sat, chiar a doua zi. Doar au mai fost nunţi puse la cale în două ceasuri! Prinţului trebuia să-i lămurească graba asta, lipsa oricăror sărbătoriri, ca logodna şi petrecerea fetelor, drept un *comme ii faut* necesar. Urma să fie convins prinţul că sistemul acesta era mai decent şi mai grandios. în sfîr.şit, totul putea fi prezentat drept o aventură romantică, atingîndu-se astfel coarda cea mai sensibilă din inima prinţului. în cel mai rău caz, putea fi îmbătat, sau, şi mai bine, ţinut într-una beat. Iar după aceea, orice s-ar fi întîmplat, Zina rămînea prinţesă ! Chiar dacă nu vor scăpa mai tîrziu de scandal, de pildă, la Petersburg sau la Mos-

cova, unde prinţul avea rude — exista şi aici o consolare. în primul rînd, toate f cestea abia urmau să se întîmple * iar în al doilea rînd, Măria Alexandrovna era încredinţată că în înalta societate treburile nu ies niciodată fără scandal, mai ales cele legate de căsătorii... că aşa se şi cade, deşi scandalurile din înalta societate, după concepţia ei, trebuiau să fie totdeauna deosebite, grandioase [14], ceva în genul lui *Monte-Cristo* sau *Memoires du Diable* [15]. Că, în sfîrşit, era de ajuns ca Zina să apară numai în înalta societate, iar mămăica ei s-o susţină, pentru ca toţi să fie învinşi în aceeaşi clipă şi nici una dintre aceste contese şi prinţese să nu poată rezista la săpuneala, obişnuită în Mordasov, pe care era în stare să le-o tragă Măria Alexandrovna tuturor la un loc sau fiecăruia în parte. Ca urmare a acestor considerente, Măria Alexandrovna zbura acum ca vîntul la moşia ei, după Afanasi Matveici, de care, după socotelile sale, avea să aibă absolută nevoie. într-adevăr, a-l duce pe prinţ în sat însemna să-l prezinţi lud Afanasi Matveici, cu care prinţul poate nici n-ar fi dorit să facă cunoştinţă. Dacă însă Afanasi Matveici va rosti invitaţia, problema va căpăta cu totul altă înfăţişare. Pe lîngă asta, prezenţa unui tată de familie, în vîrstă, distins, cu cravată albă, în frac şi cu pălăria într-o mînă, sosit anume din ţări îndepărtate de îndată ce auzise de prinţ, ar fi produs un efect nemaipomenit de plăcut, măgulind chiar orgoliul prinţului. Asemenea invitaţie, insistentă şi fastuoasă, e greu s-o refuzi, îşi spuse Măria Alexandrovna. în sfîrşit, trăsura străbătu în goană trei verste şi vizitiul Sofron opri cădi la peronul unei construcţii de lemn, lungă, cu un singur cat, înnegrită de vreme, o adevărată paragină, cu un şir lung de ferestre, înconjurată din toate părţile de tei bătrîni. Era casa de la ţară şi în acelaşi timp reşedinţa de vară a Măriei Alexandrovna. în casă se aprinseseră luminile.

■— Unde-i nătîngul ? strigă Măria Alexandrovna, repezindu-se ca un uragan în odăi. De ce se tăvăleşte aici prosopul ăsta ? A 1 s-a şters el ! Iar a fost la baie ? Şi veşnic se umflă de ceai ! Ei, ee-ai holbat aşa ochii la. mine, nătărăule ? Grişka ! Grişka ! Grişka ! De ce are părul netuns ? De ce nu l-ai tuns pe conaşul, cum ţi-am poruncit săptămîna trecută ?

Cînd intră în casă, Măria Alexandrovna se pregătea să-l salute mult mai blînd pe Afanasi Matveici ; dar, văzîndu-l proaspăt sosit de la baie, bîndu-şi cu desfătare ceaiul, nu-şi putu stăpîni amara-i indignare. într-adevăr : atîta activitate şi atîtea griji din partea ei şi atîta nepăsare fericită la Afanasi Matveici, om nefolosior şi netrebnic ! Acest contrast o săgeta drept în inimă. între timp, nă-

tîngul, sau, ca să ne exprimăm mai curtenitor, cel ce fusese numit nătîngul — şedea în faţa samovarului uitîndu-se, plin de spaimă şi de mare uimire, cu gura căscată şi cu ochii zgîiţi la soţia sa, care, cînd se ivi, aproape îl încremeni pe loc. Din antreu se iţi mutra adormită şi şuie a lui Grişka ; rămăsese şi el cu ochii holbaţi la scena asta.

—- Păi, nu se lasă, d-aia nu l-am tuns, rosti el cu glas arţăgos şi răguşit. De zece ori m-am apropiat cu foarfecă de dumnealui ■— uite, zic, acuşi are să vină cucoana şi-o s-o păţim amîndoi. Atunci, pe unde o să scoatem cămaşa ? Nu vreau, zice, mai aşteaptă, o să-mi fac părul pentru duminică. Am nevoie de păr lung.

— Cum ? îşi face părul ? Ţi s-a năzărit să-ţi faci părul fără să-mi spui ? Ce-s fasoanele astea ? Şi crezi că se potriveşte pentru capul tău zălud ? Doamne, ce neorînduială văd aici! A ce miroase ? Te întreb, a ce miroase aici ? strigă Măria Alexandrovna năpustindu-se de zor asupra nevinovatului Afanasi Matveici, care se zăpăcise cu desăvîrşire.

— Mă-măicuţă ! bolborosi soţul speriat, fără a se scula din loc, uitîndu-se cu ochi rugători la stăpîna lui. Mă-măicuţă !...

— De cîte ori am încercat să-ţi vîr în capul tău de dobitoc că nu-s de loc măicuţă pentru tine ? Ce măicuţă îţi sînt

eu ţie, pigmeule ! Cum îndrăzneşti să numeşti astfel o stimabilă doamnă, al cărei loc e în înalta societate, şi nu alături de un dobitoc ca tine !
— Păi... păi tu, Măria Alexandrovna, totuşi eşti nevasta mea legiuită şi de aceea îţi vorbesc... ca între soţi... încercă să-i răspundă Afanasi Matveici şi în aceeaşi ch'pă îşi duse amîndouă mîi-nile la cap, ca să-şi păzească părul.'
— Ah, mutră mîrşavă ce eşti! Cap de dovleac ! Cine a mai auzit pînă acum un răspuns mai prostesc ? Nevastă legiuită ! Dar ce fel de neveste legiuite mai există azi ? Mai foloseşte cineva, în înalta societate, cuvîntul acesta stupid, de seminarist, vorba asta meschină şi dezgustătoare — *legiuită* ? Şi cum de îndrăzneşti să-mi aduci aminte că-ţi sînt soţie, cînd eu mă străduiesc din răsputeri, prin toate resursele mele sufleteşti, să uit împrejurarea asta ? De ce-ţi acoperi capul cu palmele ? Priviţi ce păr are ! e ud, ud de tot! In trei ore nu i se usucă ! Cum să-l mai iau cu mine ? Cum să-l arăt oamenilor ? Ce-i de făcut ?
Şi Măria Alexandrovna îşi frîngea mîinile de furie, alergînd încolo şi încoace prin odaie. Nenorocirea, se înţelege, nu era mare şi se putea înlătura lesne. Dar fapt e că Măria Alexandrovna nu-şi putea stăpîni spiritul atotbiruitor şi tiranic. Simţea trebuinţa să-şi
326
Verse necontenit mînia asupra iui Afanasi Matveici, fiindcă tirania e un obicei care se preface în necesitate. De altfel, cunoaştem cu toţii contrastele de care sînt capabile unele doamne delicate dintr-o societate anume între culise, acasă la ele ; tocmai asemenea contrast am vrut să-l înfăţişez aici. Afanasi Matveici urmărea cu emoţie evoluţiile soţiei sale, ba chiar îl treceau năduşelile privind-o.
— Grişka, răcni ea în cele din urmă, boierul să se îmbrace nu-maidecît! Frac, pantaloni, cravată albă, vestă — mai repede ! Dar unde i-i peria de cap, unde-i peria ?
— Măicuţă ! Abia am ieşit din baie : pot răci, dacă plec în oraş...
— Nu răceşti!
— Păi uite şi părul mi-e ud...
— îl uscam noi numaidecît. Grişka, ia peria de cap şi freacă-l pînă s-o usca. Mai tare ! Mai tare 1 Mai tare ! Uite-aşa ! Uite-aşa !
La porunca asta, conştiinciosul şi devotatul Grişka se puse să frece din răsputeri părul conaşului său şi, ca să-i vină mai la în-demînă, îl apucă de umăr şi-l aplecă puţin spre divan. Afanasi Matveici se strîmba gata să plîngă.
— Acum vino încoace! Ridică-l, Grişka. Unde-i pomăda ? Apleacă-te, apleacă-te, ticălosule ! Apleacă-te, trîntorule !
Şi Măria Alexandrovna se apucă, cu propriile sale mîini, să-şi . pomădeze soţul, trăgîndu-i fără milă pletele dese, înspicate de că-runteţe, pe care el, spre nenorocirea lui, nu le tunsese. Afanasi Matveici icnea, ofta, dar nu scotea nici un ţipăt şi suporta docil întreaga operaţie.
— Mi-ai stors vlaga din mine, scîrnavule ! rosti Măria Alexandrovna. Apleacă-te mai mult, apleacă-te !
—• Dar de .ce, măicuţă, ţi-am stors eu vlaga ? bîigui soţul, aplecîndu-şi capul cît mai mult cu putinţă.
— Nătărăul ! nu înţelege o alegorie. Acum piaptănă-te ; şi tu, îmbracă-l mai repede !
Eroina noastră se aşează în fotoliu, urmărind cu un aer inchizitorial întreg ceremonialul înveşmîntării lui Afanasi Matveici. între timp, acesta apucă să se mai odihnească şi să-şi vină în fire : iar cînd ajunseră slujitorii Ia înnodatul cravatei albe, bărbatul îndrăzni chiar să emită o părere personală în privinţa formei şi a frumuseţii nodului. în sfîrşit, îmbrăcîndu-şi fracul, respectabilul soţ îşi recapătă pe deplin curajul şi începu să se privească în oglindă cu oarecare stimă.
327
— Şi unde mă duci, Măria Alexandrovna ? rosti el în timp ce se ferchezuia. <
Măriei Alexandrovna nu-i veni să-şi creadă urechilor. —■ Auziţi, mă rog ! Momîie de speriat păsările ce eşti! Cum îndrăzneşti să mă întrebi : unde te duc ?
— Măicuţă, dar trebuie să ştiu...
— Zît! O dată numai să-mi spui măicuţă, mai ales acolo unde mergem acum ! O lună întreagă ai să rămîi fără ceai.
Speriat, soţul tăcu.
— Ian te uită la el! N-ai fost în stare să capeţi nici măcar o decoraţie, ciumă ce eşti! urmă ea, privind cu dispreţ fracul negru al lui Afanasi Matveici.
Acesta se supără în cele din urmă.
— Decoraţiile, măicuţă, le dau şefii, iar eu sînt consilier şi nicidecum ciumă, rosti el cu nobilă indignare.
— Cum, cum, cum ? Păi văd că ai învăţat să şi judeci aici 1 Ţăran prost ce eşti! Neisprăvitule ! Îmi pare rău că n-am timp acum să mă ocup de tine, că te-aş fi... Dar nu-i nimic, îmi amintesc eu mai tîrziu ! Dă-i pălăria, Grişka ! Dă-i şuba ! Aici, în lipsa mea, să se facă curăţenie în tustrele odăile. Să se deretice şi odaia verde, cea din colţ ! Puneţi mîna pe perii! Scoateţi husele de pe oglinzi, de pe ornice şi peste un ceas totul să fie gata. Iar tu pune-ţi fracul ; celorlalţi să le dai mănuşi, auzi, Grişka, auzi ?
Urcară în trăsură. Afanasi Matveici era cît se poate de nedumerit. Intre timp, Măria Alexandrovna se gîndea în sine cum să-i vîre în cap soţului său, aşa fel ca să înţeleagă mai bine, unele precepte necesare în situaţia lui actuală. Dar soţul i-o luă înainte.

— Ştii, Măria Alexandrovna, am avut azi un vis grozav de original ! anunţă el cu totul pe neaşteptate, în mijlocul tăcerii reciproce.
— Ptiu, sperietoare blestemată ! Credeam că-i cine ştie ce! Un vis! Cum îndrăzneşti să mi te vîri în suflet cu visurile tale de mujic ! Original! Parcă pricepi tu ce-i aceea original! Ascultă, îţi spun pentru cea din urmă oară : dacă mai cutezi să-mi pomeneşti măcar o dată despre un vis ori altceva, apoi nici nu ştiu ce-am să-ţi fac ! Destupă-ţi urechile ! A sosit la mine prinţul K. II ţii minte pe prinţ ?
— II ţiu, măicuţă, îl ţiu minte. Da de ce a binevoit să poftească pe la noi ?
— Taci, asta nu.-i treaba ta ! Tu trebuie să-l pofteşti, de îndată şi cu mare cinstire, ca o gazdă, la noi la ţară. De aceea te-am şi

luat. Chiar azi ne urcăm în trăsură şi plecăm. Dar dacă ai să Îndrăzneşti a scoate numai o vorbuliţă toată seara, mîine, poimîine sau oricînd, am să te pun un an întreg să paşti gîşte! Nici să nu crîcneşti, să nu scoţi nici un cuvînt! Asta-i toată datoria ta, ai înţeles ?
— Bine, dar dacă am să fiu întrebat ?
— Tu să taci mai departe chitic.
— Bine, dar nu poţi să taci într-una, Măria Alexandrovna.
— Atunci fă şi tu scurt, de pildă, cam aşa : hm ! sau altfel cumva, ca să arăţi că eşti om deştept şi judeci înainte de a deschide gura.
— Hm.
— Dar înţelege-mă odată ! Te duci acolo pentru că tu, auzind de prinţ, eşti încîntat de vizita lui şi îndată ai sosit în zbor ca să i te închini şi să-l pofteşti la tine la ţară, pricepi r
— Hm.
— Păi nu acuma să faci: hm ! nătărăule ! mie să-mi răspunzi acătării.
— Bine, măicuţă, toate am să le fac precum doreşti. Numai că : de ce să-l poftesc eu pe prinţ ?
— Cum ? Cum ? Iar te-ai apucat să judeci ? Dar ce te priveşte pe tine : de ce ? Cum îndrăzneşti să întrebi ?
— Păi eu tocmai de-aia întreb, Măria Alexandrovna : cum am să-l poftesc, dacă mi-ai poruncit să tac ?
— Las-că vorbesc eu pentru tine, iar tu numai să te înclini, să te închini şi să ţii pălăria în mînă. Pricepi ?
— Pricep ; măi... Măria Alexandrovna...
— Prinţul este foarte glumeţ. Dacă o să spună ceva, chiar dacă nu ţi se adresează ţie, tu să răspunzi la toate cu un zîmbet vesel şi blînd, auzi ?
— Hm.
— Iar : hm ! Cu mine să nu faci : hm i Răspunde de-a dreptul : ai auzit, ori ba ?
— Am auzit, Măria Alexandrovna, am auzit, cum să nu aud, dar fac şi eu hm, hm ! ca să mă obişnuiesc, după cum ai poruncit. Numai că, iar întreb, măicuţă. Adică, cum vine vorba : dacă prinţul o să spună ceva, porunceşti să mă uit la dînsul şi să zîmbesc. Dar dacă totuşi mă întreabă ceva pe mine ?
— Ce nătărău lipsit de glagorie mai eşti! Ţi-am mai spus : tu să taci. Răspund eu pentru tine. Tu numai să te uiţi şi să zîm-beşti.

n»

— Păi, are să creadă că-s mut, bombăni Afanasi Matveici.
— Mare scofală ! Las'să creadă ; în schimb, n-o să vadă că eşti prost.
— Hm... Bine, dar dacă ceilalţi au să mă întrebe ceva ?
— Nimeni n-are să te întrebe, n-o să fie nimeni. Iar dacă se în-tîmplă — ferească Dumnezeu ! — să vină careva şi te întreabă sau îţi spune ceva, tu să răspunzi pe loc cu un zîmbet sarcastic. Ştii ce-i aia zîmbet sarcastic ?
— Adică şugubăţ, nu-i aşa, măicuţă ?
— Iţi arăt eu ţie şugubăţ, nătărăule ! Dar cine să pretindă sarcasm de la un prostălău ca tine ? înseamnă zîmbet batjocoritor, pricepi tu ? Un zîmbet zeflemist şi plin de dispreţ.
— Hm!
„Of, tare mă tem pentru nătărăul ăsta, şopti în sine Măria Alexandrovna. A jurat, de bună seamă, să-mi stoarcă toată vlaga din mine ! Zău că ar fi fost mai bine dacă nu-l luam de loc !" în timp ce-i treceau prin cap asemenea gînduri, neliniştită, văicărindu-se, Măria Alexandrovna scotea mereu capul pe fereastra trăsurii şi-şi zorea vizitiul. Caii zburau, nu alta; dar stă-pînei tot i se părea că merg prea încet. Afanasi Matveici şedea tăcut în colţul său şi-şi repeta în minte lecţia. în cele din urmă, trăsura intră în oraş şi se opri în faţa casei Măriei Alexandrovna. Dar abia apucă eroina noastră să se repeadă în cerdac, că văzu deodată apropiindu-se de casă o sanie cu două locuri, cu poclit, trasă de o pereche de cai, aceeaşi în care se plimba de obicei Anna Nikolaevna Antipova. în sanie se aflau două cucoane. Una din ele era, se înţelege, însăşi Anna Nikolaevna, iar cealaltă — Na-talia Dmitrievna, proaspăta-i partizană şi prietenă sinceră. Măriei Alexandrovna îi îngheţă inima. Dar n-apucă să scoată o exclamaţie, că se apropie un alt echipaj, o trăsurică pesemne cu încă o musafiră. Se auzi o larmă de bucurie.
— Măria Alexandrovna ! împreună cu Afanasi Matveici! Aţi sosit! De unde veniţi ? Ce bine s-a potrivit, tocmai am venit să ne petrecem toată seara la dumneavoastră ! Ce surpriză !

Musafirele dădură buzna în cerdac, ciripind ca nişte rîndu-nele. Măria Alexandrovna nu-şi credea ochilor şi urechilor.
„Inghiţi-v-ar pămîntul! îşi zise. Asta miroase a complot. Trebuie să cercetez ! Dar... n-o să ajungeţi, gaiţelor, să mă păcăliţi pe mine ! Aşteptaţi numai 1"
330

CAPITOLUL XI

Mozgliakov ieşi de la Măria Alexandrovna, după toate aparenţele, deplin liniştit. Convorbirea îl înflăcărase cu desăvîrşire. Nu se mai duse la Boroduev, simţind nevoia să rămînă singur. Năvala extraordinară de visuri eroice şi romantice nu-i dădea linişte. Visa o explicaţie solemnă cu Zina, urmată de lacrimile nobile ale inimii lui atotiertătoare. Vedea parcă paloarea şi deznădejdea sa la strălucitul bal petersburghez, vedea Spania, Guadal-quivirul, dragostea şi pe muribundul prinţ care le unea mâinile în ultimele sale momente... apoi frumoasa soţie, devotată, admirîndu-i mereu eroismul şi sentimentele înalte... Iar printre altele, în surdină — atenţiile vreunei contese din „înalta societate", în oare va intra neapărat datorită căsătoriei sale cu Zina, văduva prinţului K... ; în sfîrşit, un post de viceguvernator, bani — într-un cu-vînt, toate bucuriile zugrăvite cu atîta elocinţă de Măria Alexandrovna se perindau din nou în spiritul său satisfăcut, mîngîin-du-l, atrăgîndu-l şi, mai cu seamă, măgulindu-i orgoliul. Dar nu ştiu nici eu ce explicaţie să dau unei împrejurări, şi anume : după ce aceste încântări începură să-l obosească, i se ivi deodată un gând cât se poate de sâcâitor: precum că, în orice caz, toate perspectivele aparţineau viitorului, deocamdată însă rămăsese, totuşi, cu buzele umflate. în clipa cînd îi veni gîndul acesta, băgă de seamă că rătăcea undeva foarte departe, într-o suburbie a Mordasovului, izolată şi necunoscută. Se întuneca. Pe străzile încadrate de căsuţe cu curţi părăginite, cu ziduri într-o rină, lătrau înverşunat cîinii, care în tîrguşoarele de provincie se înmulţeau în număr înspăimântător de mare şi tocmai în mahalalele unde nu este nimic de păzit şi nimic de furat. Se porni o ninsoare cu fulgi umezi. Din cînd în când, întîlnea cîte un tîrgoveţ întârziat sau o femeie în cojoc şi cu cizme. Toate acestea, nu ştiu cum, începură să-l indispună pe Pavel Alexandrovici — semn cît se poate de rău, deoarece totdeauna cînd evenimentele iau o întorsătură bună, totul ne apare, dimpotrivă, într-o înfăţişare plăcută şi luminoasă. Pavel Alexandrovici îşi aminti, fără să vrea, că până atunci el fusese acela care dădea mereu tonul la Mordasov. Era încîntat cînd pretutindeni se făcea aluzie că-i logodnic şi era felicitat în calitatea asta. Se mîndrea chiar că era logodnic şi, deodată, are să apară în faţa tuturor ca un logodnic în retragere! Se va stîrni rîsul! Doar nu se va apuca să-x convingă de contrariu, povestin-
331
du-le de balurile petersburgheze, în săli cu coloane, şi de Gua-dalquivir! Chibzuind astfel, întristîndu-se, ajunse în cele din urmă la ideea care mai do mult îi dădea o uşoară strîngere de inimă : „Oare-i adevărat totul ? Oare lucrurile se vor împlini aşa cum le-a zugrăvit Măria Alexandrovna ?" Cu acest prilej, îşi aminti că Măria Aîexandrovna era o cucoană nemaipomenit de şi-reată şi, oricît de demnă ar fi de respectul general, totuşi bîrfeşte şi minte de dimineaţă pînă seara. Că avusese, pesemne, acum, anumite motive ca să-l îndepărteze pe dînsul şi că, la o adică, oricine-i meşter să zugrăvească realitatea în fel şi chip. Se gîndi şi la Zina, îşi aminti privirea ei la despărţire, care nu exprima nici pe departe o tăinuită şi pătimaşă dragoste ; şi, cu acelaşi prilej, îşi aduse aminte că acum o oră căpătase în faţă, din partea ei, epitetul de nătărău. Amintindu-şi toate acestea, Pavel Alexandrovici se opri deodată ca înlemnit şi roşi pînă la lacrimi de ruşine. Ca dinadins, în clipa următoare, i se întîmplă un lucru neplăcut : calcă greşit şi căzu de pe trotuarul de lemn într-un troian de zăpadă. In timp ce se zbătea în troian, o haită de cîini, care-l urmăreau de mult cu lătrături, se repezi asupră-i din toate părţile. Unul din cîini, cel mai mic şi mai îndrăzneţ, se agăţă chiar de dînsul, apucîndu-se cu dinţii de poalele şubei. Apărin-du-se de cîini, înjuiînd în gura mare, ba chiar blestemindu-şi soarta, Pavel Alexandrovici, cu poalele şubei sfîşiate şi cu o tristeţe fără margini în inimă, ajunse, în sfîrşit, pînă la capătul străzii şi abia aici băgă de seamă că se rătăcise. Se ştie că un om rătăcit într-un cartier al oraşului, mai cu seamă noaptea, nu-i de loc în stare să meargă pe stradă drept înainte ; în orice clipă, împins parcă de o stihie necunoscută, coteşte pe străzile şi ulicioarele întîlnite în cale. Uraiînd sistemul acesta, Pavel Alexan-drovici se rătăci de-a binelea. „Dracu să ia ideile astea înalte ! spunea el în sinea lui, scuipînd cu furie. Să vă ia necuratul pe toţi cu sentimentele înalte şi cu Guadalquivirurile voastre!" N-aş spune că Mozgliakov era atrăgător în clipele acelea. In sfîrşit, frînt de oboseală, chinuit, după două ore de rătăcire, ajunse la intrarea casei Măriei Alexandrovna. Se miră, văzînd acolo multe trăsuri. „Oare .au musafiri, poate dau o serată ? se gîndi el. Dar cu ce scop ?" întrebă un servitor pe care-l întîlni şi, aflînd că Măria Alexandrovna fusese la ţară şi-l adusese pe Afanasi Matveici cu cravată albă şi că prinţul se trezise, dar încă nu coborîse la oaspeţi,
332
Pavel Alexandrovici, fără să spună un cuvînt, urcă sus la unchiul său. în clipa aceea, se afla într-o stare de spirit, în care un om slab este capabil să săvîrşească mîrşăvia cea mai groaznică, numai şi numai din răzbunare, fără a se gîndi că, poate, va fi nevoit pe urmă să se căiască toată viaţa.
Intră în odaia de sus şi-l văzu pe prinţ în fotoliu, în faţa serviciului său de toaletă pentru călătorie ! Capul îi era chel chilug. Apucase însă să-şi pună bărbuţa şi favoriţii. Peruca lui se afla în mîinile unui camerist cărunt, încărcat de ani, preferatul prinţului, cu numele de Ivan Pahomîci, care o pieptăna cu un aer deosebit de atent şi respectuos. Iar prinţul, ca atare, avea un aspect cît se poate de jalnic, fiindcă nu se trezise încă din beţia de mai înainte. Şedea parcă dărîmat, clipind din ochi, boţit tot, fleaşcă şi se uita la Mozgliakov ca şi cum nu l-ar fi recunoscut.
— Cum te simţi, unchiule ? îl întrebă Mozgliakov.
— Cum... tu eşti ? rosti, în sfîrşit, unchiul. Eu, frate, am aţipit niţeluş. Ah, Doamne ! rosti el, însufleţindu-se, dar sînt... fără pe-ru-că !

— Nu te nelinişti, unchiule ! am... am să te ajut, dacă doreşti.
— Vezi, acum ai aflat secretul meu! Am spus eu că u.şa trebuie în-cu-ia-tă ! Ei, prietene, trebuie ne-întîr-ziat să-mi dai cu-vîn-tul de onoare că n-ai să te foloseşti de secretul meu şi n-o să spui nimănui că am păr fals.
— O, dă-mi voie, unchiule! Se poate să mă socoti în stare de asemenea josnicie ! izbucni Mozgliakov, vrînd să-i intre în voie bătrînului pentru... scopurile sale următoare.
— Ei da, ei da ! Şi fiindcă văd că eşti un suflet nobil, fie, am să te ui-mesc... şi am să-ţi dezvălui secretele mele. Cum îţi place, dragul meu, mustaţa asta ? .
— Splendidă, unchiule ! uimitoare ! cum de ai izbutit să ţi-o păstrezi atîta timp ?
— Schimbă-ţi părerea, prietene, e fal-să ! rosti prinţul, privind [1] ' triumfător la Pavel Alexandrovici.
— Oare ? Greu de crezut. Ei, dar favoriţii ? Recunoaşte, unchiule, pesemne îi cănești.
— îi cănesc ? Nu numai că nu-i cănesc, dar şi ei sînt absolut faîsi.
. — Falşi ? Vai, unchiule, ce spui! Eu unul, pentru nimic în lume, nu cred. îţi rîzi de mine !
333
— *Parole d'honneur, mon ami!* * făcu prinţul cu un aer solemn. Şi, în-chi-pu-ie-ţi, toţi, absolut toţi se în-şa-lă ca şi tine ! Nici Stepanida Matveevna nu crede, deşi uneori mi-i pu-ne chiar ea. Dar sînt convins, prietene, că ai să-mi păstrezi secretul. Dă-ţi cuvântul de onoare...
— Pe cuvânt de onoare, unchiule, că-l păstrez. Iţi repet : se poate să mă crezi capabil de asemenea josnicie ?
— Ah, prietene, cum am căzut eu azi fără tine ! Feofil m-a răs-tur-nat iar cu trăsura.
— Te-a răsturnat iar ! Dar cînd ?
■— Păi, tocmai cînd ne apropiam de mî-năs-ti-re... —• Ştiu, unchiule, mai înainte.
— Nu, nu, acum două ceasuri, nu mai mult, am plecat spre mînăstire, iar el s-a apucat să mă răstoarne. Aşa de tare m-,am spe-riat, că şi acum parcă mi-e sărită inima din loc.
— Dar, unchiule, ai dormit doar! spuse uimit Mozgliakov.
— Ei da, am dormit... şi pe urmă am ple-cat, de altfel... de altfel, poate că... ah, cît e de ciudat!
— Te asigur, unchiule, că ai visat! Ai dormit cît se poate de liniştit după prânz şi pînă acum.
— Oare ? Şi prinţul căzu pe gânduri.
— Ei da, într-adevăr, poate că s-a întîmplat în vis. De altfel, îmi amintesc tot ce am visat. Mai întîi, am văzut un taur fioros, cu coarne ; pe urmă, am visat un pro-cu-ror, şi parcă şi el avea coarne...
— Acesta-i, pesemne, Nikolai Vasilieviei Antipov, unchiule.
— Ei da, poate că era el. După aceea, l-am văzut pe Napoleon Bo-na-parte. Ştii, prietene, toată lumea spune că semăn cu Napoleon Bo-na-parte... iar din profil cică semăn izbitor cu un papă din vremurile străvechi. Cum găseşti, dragul meu, semăn cu un pa-pă ?
•— Cred că semeni întru totul cu Napoleon, unchiule.
— Ei da, *en face* **. De altfel, şi eu cred la fel, dragul meu. Şi l-am visat cînd se afla pe insulă şi, ştii, era aşa de vorbăreţ, plin de îndrăzneală şi vesel, că m-a amuzat nes-pus.
♦ Pe cuvînt de onoare, prietene ! (Fr.) + ♦ Din faţă (fr.).
334
— Vorbeşti de Napoleon, unchiule ? zise Pavel Alexandrovici, privindu-l gînditor. Şi o idee stranie i se înfiripă în minte — o idee de care nici el însuşi încă nu-şi putea da bine seama.
— Ei da, de Na-po-le-on. Amândoi am tot discutat filozofie. Şi ştii, prietene, îmi pare chiar rău că s-au purtat atît de aspru cu dânsul... en-gle-jii. Sigur că da, dacă nu-l ţineau în lanţ, se dădea iar la oameni. Era ca turbat! Dar tot îmi pare rău ! Eu nu m-aş fi purtat aşa. Eu l-aş fi pus să stea pe o insulă ne-lo-cuită.
— De oe pe una nelocuită ? îl întrebă Mozgliakov distrat.
— Ei, măcar şi pe una Icncu-i-tă,. dar numai de oameni înţelepţi. Ei, şi i-aş fi organizat tot soiul de dis-trac-ţii: teatru, muzică, balet — totul pe socoteala statului. I-aş fi dat drumul să se plimbe, bineînţeles sub supraveghere, altfel ar fi şters-o numaidecît. Straşnic îi plăceau nu ştiu ce piroşti. Ei, şi piroşti aş fi pus să i se coacă. L-aş fi ţinut, ca să zic aşa, pă-rin-teşte. Cu mine s-ar fi căit...
Mozgliakov asculta distrat sporovăială bătrînului pe jumătate încă adormit şi-şi rodea unghiile de nerăbdare. Ar fi vrut să aducă vorba de însurătoare, nu ştia nici el de oe anume. Dar inima îi clocotea cu o furie nemărginită. Deodată, bătrânelul scoase un strigăt de mirare.
— Ah, *mon ami!* Dar am uitat să-ţi spun. închipuieşte-ţi, am făcut azi o cerere în că-să-to-rie.
— O cerere în căsătorie, unchiule ? exclamă Mozgliakov, în-sufleţindu-se.
— Ei, da, o cerere în că-să-to-rie. Pahomîci, pleci ? Bine. *Cest une charmante persoane...* Dar... îţi mărturisesc, dragul, meu, am procedat ne-chib-zuit. Abia a-cum văd. Ah, Doamne !
■—• Dar dă-mi voie, unchiule, când ai făcut-o ?
— îţi mărturisesc, prietene, nici nu ştiu precis cînd anume. Nu cumva am visat şi asta ? Ah, totuşi ce ciudat e ! Mozgliakov tresări de încîntare. O nouă idee îi fulgeră prin minte.
— Dar cui şi cînd ai făcut cererea în căsătorie, unchiule ? repetă el nerăbdător.
— Fiicei gazdei, *mon ami... cette, belle personne* *... de altfel, am uitat cum o chea-mă. Numai că, vezi, *mon ami,* nu pot cu nici un chip să mă în-sor. Ce să mă ştiu eu face acum ?
* Această frumoasă făptură (fr.).

335
— Da, se înţelege că te distrugi dacă te însori! Dar dă-mi voie să-ţi mai fac o întrebare, unchiule! Dumneata eşti absolut sigur că ai făcut într-adevăr o cerere în căsătorie ?
— Ei da... sînt sigur.
— Dar dacă ai văzut totul în vis, la fel cum ai visat că te-ai răsturnat a doua oară cu trăsura ?
— Ah, Doamne ! într-adevăr, poate că am visat şi asta ! Aşa că, acum nici nu ştiu cum să mai apar acolo. Cum s-ar putea, prietene, să aflu pre-ois, pe-o cale o-co-li-tă : am făcut cererea, ori nu ? Fiindcă, îţi dai seama în ce situaţie mă aflu acum ?
—• Ştii ceva, unchiule ? Eu cred că nici n-avem nevoie să aflăm nimic.
— Păi cum ?
— Eu cred cu siguranţă că ai visat.
— Şi eu cred la fel, dragul meu, mai ales că am adeseori a-se-me-nea visuri.
— Ei, vezi, unchiule ? Imaginează-ţi, ai băut puţin la gustarea de dimineaţă, pe urmă la prînz şi, în sfîrşit...
— Ei da, prietene ; poate că tocmai din pricina asta-i.
— Cu atît mai mult, unchiule, cu oît, chiar dacă ai fi fost înflăcărat la culme, totuşi nu puteai cu nici un chip să faci aievea o asemenea cerere nechibzuită. Din oîte te cunosc, unchiule, eşti un om prin excelenţă raţional şi...
— Ei da, ei da.
— Inchipuie-ţi numai un lucru : dacă ar afla despre asta rudele dumitale, care şi aşa nu te simpatizează, ce s-^ar întîmpla atunci ?
— Ah, Doamne ! strigă prinţul speriat, ce s-ar întîmpla ?
— Dă-mi voie ! apoi ar striga cu toţii într-un glas că ai făcut-o nefiind în depline facultăţi mintale, că eşti nebun, că trebuie să fii pus sub tutelă, că ai fost înşelat şi te pomeneşti închis undeva sub supraveghere.
Mozgliakov ştia cu ce poate fi speriat bătrînuî.
— Ah, Doamne ! exclamă prinţul, tremurînd ca varga. Oare într^adevăr m-ar închide ?
— Şi de aceea judecă şi dumneata, unchiule : puteai să faci aievea o asemenea cerere nechibzuită ? Dumneata îţi cunoşti singur interesele. Te asigur solemn că ai văzut toate acestea în vis.
— Neapărat în vis, ne-a-pă-rat în vis ! repetă prinţul speriat. Ah, cît de înţelept le-ai judecat, dra-gul meu ! îţi mulţumesc din suflet că m-ai lă-mu-rit.
336
— Iar eu, unchiule, sînt cît se poate de fericit că m-ain întîl-nit azi cu dumneata. închipuieşte-ţi: fără mine, te-ai fi putut într-adevăr încurca, crezînd că eşti mire şi coborînd acolo în calitate de mire. îţi dai seama cît de periculos ar fi fost ?
— Ei da... da, periculos !
— Aminteşte-ţi numai că fata asta are douăzeci şi trei de ani. Nimeni n-o ia de nevastă, şi, deodată, dumneata, un om cu vază, bogat, te înfăţişezi ca mire ! Au să se agate numaidecît de ideea asta, au să te asigure că eşti ou adevărat mire şi te pomeneşti că te însoară cu forţa. O să-şi facă socoteala că poate ai să mori curînd.
— Oare ?
— Şi, la urma urmei, aminteşte-ţi, unchiule : un om cu calităţile dumitale...
— Ei da, cu calităţile mele...
— Cu inteligenţa dumitale, cu amabilitatea dumitale...
— Ei da, cu inteligenţa mea, da !...
■— Şi, la urma urmei, eşti prinţ. Oare numai o partidă ca asta ai putea găsi dacă ar trebui, într-adevăr, dintr-un motiv oarecare, să te însori ? Gîndeşte-te numai ce vor spune rudele dumitale ?
— Ah, prietene, m-ar mînca de viu ! Am şi îndurat din partea lor atîta perfidie şi răutate... Imaginează-ţi, bănuiesc că au vrut să mă închidă într-o casă de ne-buni. Ei, spune şi tu, prietene, este acesta un lucru potrivit ? Ce-aş fi făcut eu acolo... într-o casă de ne-buni ?
— Se înţelege, unchiule, şi, de aceea, n-am să mă depărtez nici un pas de dumneata, după ce ai să cobori. Acolo-s musafiri acum.
— Musafiri ? Ah, Doamne !
— Nu te nelinişti, unchiule, am să fiu lîngă dumneata.
— Vai, cît îţi sînt de re-cu-nos-că-tor, dragul meu, eşti pur şi simplu salvatorul meu. Dar, ştii ceva ? Mai bine plec.
— Mîine, unchiule, mîine dimineaţă la ora şapte. Iar astăzi îţi iei rămas bun de la toţi şi le spui că pleci.
•— Plec neapărat... la părintele Misail... Dar, prietene, dacă au să mă pe-ţeas-că aici, jos ?
— Nu te teme, unchiule, am să fiu lîngă dumneata. Şi, Ia urma urmei, orice ar spune, orice aluzie ar face, spune-le direct că ai văzut totul în vis... aşa cum s-a şi întîmplat de fapt.
— Ei da, ne-a-pă-rat în vis ! Numai că, ştii, prietene, a fost totuşi un vis nespus de în-oîn-tă-tor! Ea e uimitor de frumoasă şi, ştii, are nişte forme...
22
337
— Ei, rămîi cu bine, unchiule, eu mă duc jos, iar dumneata... —- Cum ? mă laşi, va să zică, singur ! izbucni

prinţul înspăi-
mîntat.
— Nu, unchiule, coborîm numai separat ; întîi eu, apoi dumneata. O să fie mai bine aşa.
—• Ei, bi-ne ! Apropo, trebuie să-mi notez un gînd.
— Tocmai, unchiule, notează-ţi gîndul şi după aceea vino, nu zăbovi. Iar mîine dimineaţă...
— Mîine dimineaţa — la ieromonah, neapărat la ie-ro-mo-nah ! *Charmant, charmant!* Dar ştii, prietene, ea e ui-mi-tor de frumoasă... nişte forme... şi dacă ar fi trebuit neapărat să mă însor, atunci...
—• Să te ferească Dumnezeu, unchiule !
—• Ei da, să mă ferească Dumnezeu... Ei, la revedere, dragul meu, vin îndată... numai să-mi notez. Apropo, de mult voiam să te întreb : ai citit memoriile lui Casanova ?
— Am citit, unchiule, dar de ce ?
— Ei da... Uite, acum am ui-tat ce vroiam să spun...
— Ai să-ţi aminteşti mai târziu, unchiule ! La revedere !
— La revedere, prietene, la revedere ! Totuşi, a fost un vis încântător, un vis în-cîn-tă-tor !...

CAPITOLUL XII , ; :

— Venim toate la dumneata, toate ! Are să vină şi Praskovia Ilinişna, vroia să vină şi Luiza Karlovna, gînguri Arma Nikolaevna, intrînd în salon şi privind cu aviditate în jur. Era o cuconiţă măruntă, destul de drăguţă, îmbrăcată pestriţ, dar bogat — şi pe deasupra ştiind foarte bine că-i drăguţă. I se părea mereu că prinţul, împreună cu Zina, sînt ascunşi undeva într-un colţ.
— Şi Katerina Petrovna are să vină,.şi Felisata Mihailovna vroia să vină, adăugă Natalia Dmitrievna, o cucoană de dimensiuni uriaşe, ale cărei forme îi plăcuseră aşa de mult prinţului şi care grozav aducea cu un grenadier. Purta o pălărie roz, mică de tot, care-i stătea pe ceafă. Se împliniseră trei săptămîni de cînd era cea mai sinceră prietenă a Annei Nikolaevna, căreia îi dădea de mult tîrcoale, îi făcea curte şi pe care, judecind după aspect, ar fi putut s-o înghită dintr-o îmbucătură, cu oase cu tot.
— Nu mai vorbesc de încîntarea, aş putea spune, pe câie o simt, văzîndu-vă pe amîndoi la mine, şi încă seara, îşi începu cîn-tecul Măria Alexandrovna, după ce-şi reveni din buimăceala surprizei ; dar, spuneţi-mi, vă rog, ce minune v-a adunat azi la mine, după ce îmi pierdusem cu totul nădejdea de a avea onoarea asta ?
— O, Doamne, Măria Alexandrovna, cum eşti şi dumneata, zău aşa! rosti dulceag Natalia Dmitrievna, fandosindu-se ruşinoasă şi cu glas piţigăiat, ceea ce făcea un contrast cît se poate de curios cu înfăţişarea ei.
— *Mais, ma charmante,* ciripi Anna Nikolaevna, dar trebuie, trebuie neapărat să isprăvim într-o bună zi pregătirile noastre pentru teatrul acesta. încă azi Piotr Mihailovici i-a arătat lui Kallist Stanislavici nespusa-i mîhnire că activitatea asta nu merge bine şi că nu facem decît să ne certăm. De aceea ne-am şi adunat în seara asta, şi ce ne-am zis : hai să mergem la Măria Alexandrovna şi să hotărîm totul, dintr-o dată ! Natalia Dmitrievna le-a dat de ştire şi celorlalte. Au să vină toate. Aşa o să ne înţelegem şi o să iasă lucrurile bine. Să nu se mai spună că nu facem decît să ne certăm, nu-i aşa, *mon ange ?* adăugă ea şăgalnic, sărutînd-o pe Măria Alexandrovna. Ah, Doamne ! Zinaida Afanasievna ! Pe zi ce trece te faci mai frumoasă ! Anna Nikolaevna se repezi s-o sărute pe Zina.
— Nici nu are altceva de făcut, decît să înflorească ! adăugă dulceag Natalia Dmitrievna, frecîndu-şi mîinile uriaşe.
„Uf, dracu să le ia ! nu m-am gîndit la teatrul ăsta ! Au şi găsit un pretext, gaiţele !" şopti Măria Alexandrovna, fierbînd de turbare.
— Ou atît mai bine, îngerul meu, adăugă Anna Nikolaevna, cu cât la dumneata se află acum drăguţul de prinţ. Dumneata ştii doar că foştii proprietari ai Duhanovului aveau un teatru. NeHam interesat şi ştim că acolo sînt depozitate toate decorurile vechi, cortina şi chiar costumele. Prinţul a fost azi la mine ; iar eu am fost atît de mirată de sosirea lui, încît am uitat să-i spun. Acum o să aducem dinadins vorba de teatru ; dumneata ai să ne ajuţi şi prinţul iare să poruncească a ni se trimite vechiturile acelea. Altminteri, pe cine poţi pune aici să facă ceva care să semene a decor ? Şi mai ales că noi vrem să-l atragem şi pe prinţ la teatrul nostru. Trebuie neapărat să facă şi el o subscripţie, doar e în folosul săracilor. Poate că o să ia chiar şi un rol — e aşa de drăguţ şi de înţelegător. Şi atunci, lucrurile au să meargă de minune.

— Sigur că are să primească un rol. Poate fi pus să joace orice rol, adăugă cu subînţeles Natalia Dmitrievna.
Anna Nikolaevna n-o minţise pe Măria Alexandrovna : cucoanele soseau una după alta. Măria Alexandrovna abia apuca să le întîmpine şi să scoată exclamaţiile cerute în asemenea cazuri de buna-cuviinţă şi de normele comportării *comme ii faut.*
Nu-mi iau sarcina să descriu pe toate vizitatoarele. Voi spune numai că fiecare din ele avea în priviri o deosebită perfidie. Pe feţele tuturor era întipărită aşteptarea şi un soi de nerăbdare sălbatică. Unele dintre cucoane sosiseră cu gîndul hotărît de a fi martorele unui scandal nemaipomenit şi s-ar fi supărat foarte rău dacă ar fi trebuit să

plece fără să asiste la el. Măria Alexandrovna se pregăti de atac cu toată tăria. începu să plouă cu întrebări în legătură cu prinţul, în aparenţă cele mai fireşti, dar fiecare dintre ele ascundea o aluzie, o insinuare ocolită. Sosi ceaiul; toţi luară loc. Un grup puse stăpînire pe pian. La invitaţia de a cînta la pian sau din gură, Zina răspunse sec că nu se simte prea bine. Paloarea obrazului ei dovedea acest lucru. Pe loc se revărsară întrebări compătimitoare şi pînă şi aici cucoanele găsiră prilej să se intereseze de cîte ceva şi să facă aluzii. întrebară şi de Mozgliakov, adresîndu-se Zinei. între timp, Măria Alexandrovna se împărţea în zece, vedea tot ce se petrece în fiecare colţ al odăii, auzea ce spune fiecare musafiră, deşi erau aproape zece şi răspundea neîntârziat la toate întrebările, bineînţeles cu multă agerime. Tremura pentru Zina şi se mira că nu se retrage, cum făcea întotdeauna la asemenea reuniuni. Cucoanele îl zăriră şi pe Atanasi Matveici. De obicei, toate îl luau peste picior, ca s-o înţepe pe Măria Alexandrovna, legîndu-se de nătîngia soţului său. De astă dată însă, de la mărginitul şi naivul Afanasi Matveici se putea afla cîte ceva. Măria Alexandrovna urmărea cu nelinişte starea de asediu în ca-re-l vedea pe soţul ei. Pe deasupra, el răspundea la toate întrebările cu : *hm,* avînd un aer atît de nenorocit şi de nefiresc, încît avea de ce s-o apuce pe gazdă turbarea.

— Măria Alexandrovna ! Afanasi Matveici nu vrea de loc să stea de vorbă cu noi! strigă o cuconiţă. îndrăzneaţă, cu ochi de viezure, care nu se temea absolut de nimeni şi niciodată nu se intimida. Porunoeşte-i să fie mai amabil cu doamnele.

— Zău că nu ştiu nici eu ce-a păţit astăzi, răspunse cu un zâmbet vesel Măria Alexandrovna, întrerupîndu-şi discuţia cu Anna Nikolaevna şi Natalia Dmitrievna, e-atît de tăcut! Nici cu mine

340

n-a schimbat aproape nici un cuvînt. De ce nu-i răspunzi Felisatei Mihailovna, *Athanase ?* Ce l-aţi întrebat ?

—• Dar... dar... măicuţă, păi chiar tu... încercă să bîiguie Afanasi Matveici, mirat şi pierdut tot. Stătea lîngă căminul încins, cu mâinile la spatele vestei, într-o atitudine pitorească, pe care şi-o alesese singur şi sorbea din ceai. întrebările cucoanelor îl făceau să se fîstîcească atît de tare, încît roşea ca o fetiţă. Cînd începu să se dezvinovăţească, întîlni căutătura atît de înspăimîntătoare a soţiei furioase, încît fu cît pe ce să leşine de spaimă. Neştiind ce să mai facă şi dorind să repare într-un fel lucrurile, ca să recapete respectul soţiei, sorbi din ceai, dar ceaiul era prea fierbinte. Fiindcă nu-şi potrivise înghiţitura, se opări groaznic, scăpă ceaşca, se înecă şi începu să tuşească atît de rău, încît fu nevoit să părăsească vremelnic odaia, stîrnind nedumerirea celor de faţă. într-un cuvînt, totul părea limpede. Măria Alexandrovna îşi dădu seama că musafirele ei ştiau totul şi că se adunaseră cu intenţiile cele mai rele. Situaţia era primejdioasă. Puteau să-l ia cu vorba, săJ încurce pe bătrânul slab de minte chiar în prezenţa ei. Puteau chiar să i-l ia pe prinţ, făcîndu-l să se certe cu dînsa în aceeaşi seară şi atră-gîndu-l după ele. Se putea aştepta la orice. Dar soarta îi mai pregătea o încercare : uşa se deschise şi apăru Mozgliakov, pe care ea âl credea la Boroduev şi nu se aştepta de loc să vină în seara aceea. Tresări, de parcă ar fi înţepat-o ceva.

Mozgliakov se opri în uşă, cuprinzîndu-i pe toţi cu privirea, un pic zăpăcit. Nu-şi putea înfrînge tulburarea ce-l stăpânea şi care i se răsfrîngea limpede pe figură.

— Ah, Doamne! Pavel Alexandrovici! exclamară cîteva glasuri.

—■ Ah, Doamne ! Dar e Pavel Alexandrovici! Măria Alexandrovna, de ce ai spus că s-a dus la Boroduev ?

Pavel Alexandrovici, nouă ni s-a spus că te-ai ascuns la Boroduev, rosti piţigăiat Natalia Dmitrievna.

— M-am ascuns ? repetă Mozgliakov cu un zîmbet strîmb. Curioasă exprimare! Să-mi fie cu iertare, Natalia Dmitrievna! Nu mă ascund de nimeni şi nu doresc să ascund pe nimeni, adăugă el, uitîndu-se cu subînţeles la Măria Alexandrovna.

Măria Alexandrovna se cutremură de teama. „Cum, oare şi nătărăul ăsta s-a răzvrătit ? se gîndi ea, scrutîn-du-l cu privirea pe Mozgliakov. Nu, asta ar fi mai rău decît toate..."

341

— E adevărat, Pavel Alexandrovici, că ţi-ai dat demisia... de la slujbă, bineînţeles ? sări îndrăzneţ Felisata Mihailovna, ţintin-du-l batjocoritor drept ân ochi.

— Demisia ? Ce demisie ? Pur şi simplu îmi schimb slujba. Mi se dă un post la Petersburg, răspunse sec Mozgliakov.

— Ei, în cazul acesta te felicit, urmă Felisata Mihailovna, fiindcă noi ne speriasem chiar, cînd am auzit că alergai după un post la noi, la Mordasov. Posturile de aici, Pavel Alexandrovici, nu-s sigure, zbori îndată.

— Poate doar cele de învăţător, la şcoala complimentară; acolo mai poţi găsi un post vacant, observă Natalia Dmitrievna. Aluzia era atît de limpede şi de grosolană, încît Anna Nikolaevna, penibil impresionată, îşi atinse încetişor veninoasa prietenă cu piciorul.

— Oare crezi că Pavel Alexandrovici ar primi un loc de învăţător oarecare ? interveni Felisata Mihailovna.

Dar Pavel Alexandrovici nu găsi ce să răspundă. Se întoarse şi se ciocni cu Afanasi Matveici, care-i întindea mîna. Mozgliakov, în chipul cel mai prostesc, nu i-o primi şi, batjocoritor, se înclină adînc în faţa lui. Iritat la culme, se duse drept la Zina şi, uitîndu-i-se furios în ochi, îi şopti:

— Toate acestea-s din mila dumitale. Aşteaptă, încă în seara asta am să-ţi arăt dacă-s nătărău sau nu.

— De ce să mai amîni ? Se vede de pe acum, răspunse cu glas tare Zina, măsurîndu-l din ochi cu dezgust pe fostul ei pretendent.

Mozgliakov se grăbi să-i întoarcă spatele, speriat de glasul ei tare.

— Vii de la Boroduev ? se hotărî, în sfîrşit, să-l întrebe Măria Alexandrovna.
— Nu, de la unchiul.
— De la unchiul ? Va să zică ai fost acum la prinţ ?
— Ah, Doamne ! înseamnă că prinţul s-a şi trezit; iar nouă ni s^a spus că doarme încă, adăugă Natalia Dmitrievna, uitîn-du-se veninos la Măria Alexandrovna.
— Nu te nelinişti în privinţa prinţului, Natalia Dmitrievna, răspunse Mozgliakov, s-a trezit şi, slavă Domnului, acum e în deplinătatea facultăţilor mintale. Mai adineauri a fost îmbătat, mai întîi la dumneata, iar apoi de-a binelea aici, aşa încît îşi pierduse de tot capul, care şi aşa di e cam slab. Dar acum, slavă Domnului, am stat împreună de vorbă şi a început să judece sănătos.
342
Va fi îndată aici, ca să-ţi prezinte plecăciuni, Măria Alexandrovna, şi să-ţi mulţumească pentru ospitalitatea dumitale. Mîine în zori vom pleca împreună în pustie, iar pe urmă am să-l conduc neapărat eu însumi pînă la Duhanovo, pentru a nu i se mai întîmpla o nouă căzătură, ca, de pildă, cea de azi, iar acolo va încăpea pe mîna sigură a Stepanidei Matveevna, oare pînă atunci se va întoarce neapărat din Moscova şi nu-I va mai lăsa altă dată să călătorească, pentru nimic în lume — de asta garantez.
Vorbind astfel, Mozgliakov se uita cu răutate la Măria Alexandrovna, care şedea ca şi cum ar fi amuţit de mirare. Trebuie să recunosc cu durere că eroina mea, poate întîia oară în viaţa ei, s-a speriat.
— Va să zică, pleacă mîine în zori ? rosti Natalia Dmitrievna, adresîndu-se Măriei Alexandrovna.
— Cum aşa ? se auziră exclamaţii naive printre musafiri, iar noi credeam că... foarte curios, zău aşa !
Dar gazda nu mai ştia ce să răspundă. Deodată, atenţia tuturor fu atrasă în modul cel mai neobişnuit *şi* mai bizar. In odaia vecină se auzi un zgomot ciudat şi nişte exclamaţii puternice, după care pe nepusă masă, Sofia Petrovna Karpunina năvăli în salonul Măriei Alexandrovna. Sofia Petrovna era, fără doar şi poate, cea mai ciudată cucoană din Mordasov, într-atît de ciudată, încît chiar şi în Mordasov se luase de ourînd hotărîrea să nu mai fie primită în societate. Trebuie să mai notăm că Sofia Petrovna lua cu regularitate, în fiecare seară la ora şapte fix, o gustare — pentru stomac, cum se exprima ea — şi că după aperitiv se afla de obicei în cea mai dezgheţată stare de spirit, ca să nu spunem mai mult. Acum, cînd se năpustise atît de neaşteptat la Măria Alexandrovna, se afla tocmai în această stare de spirit.
— A, va să zică din astea-mi eşti, Măria Alexandrovna ! răcni ea de răsună odaia. Va să zică aşa te porţi cu mine ! Nu te teme, am venit pentru o clipită ; nici nu stau la dumneata. Am venit dinadins, ca să aflu : e adevărat ce mi s-a spus ? A ! Va să zică la dumneata se dau baluri, banchete, se fac logodne, iar Sofia Petrovna să stea acasă, să împletească la ciorap ! Tot oraşul l-ai chemat, numai pe mine nu ! Mai adineauri eram pentru dumneata şi prietenă, şi *mon ange,* cînd am venit să te anunţ ce se petrece cu prinţul la Natalia Dmitrievna. Iar acum iat-o şi pe Natalia Dmitrievna -—• pe care adineauri ai ocărât-o de mama focului şi oare te-a ocărît pe dumneata — că se găseşte la dumneata în
343

L

ospeţie. Nu te speria, Natalia Dmitrievna ! N-am nevoie de ciocolata dumitale *â la sânte, zece* copeici batonul. Beau mai des de-cît dumneata la mine acasă ! Ptiu !
— Se şi vede, făcu Natalia Dmitrievna.
— Iartă-mă, Sofia Petrovna, izbucni Măria Alexandrovna, roşie de necaz, ce-i cu dumneata ? Vino-ţi cel puţin în fixe.
— Nu te nelinişti pentru mine, Măria Alexandrovna, ştiu tot, am aflat tot, tot! exclamă Sofia Petrovna cu glasul său strident, piţigăiat, înconjurată de toţi musafirii care păreau să se desfete cu scena aceasta neaşteptată. Am aflat totul! Chiar Nastasia dumitale a alergat pînă la mine şi mi-a povestit tot. L-ai agăţat pe prinţul ăsta, l-ai îmbătat criţă, l-ai silit să-i ceară mîna fiicei dumitale, pe care nimeni nu mai vrea s-o ia de nevastă, ba mai crezi că şi dumneata ai ajuns persoană simandicoasă — ducesă cu dantele —■ pthi! Nu te teme, şi eu sînt coloneleasă ! Nu m-ai poftit la logodnă, mă doare-n călcîi. Am văzut eu oameni mai ceva de-cît dumneata. Am luat masa la contesa Zalihvatskaia ; am fost pe-ţită de comisarul-şef Kurocikin ! Mare nevoie am de invitaţia dumitale, ptiu !
— Vezi dumneata, Sofia Petrovna, răspunse Măria Alexandrovna, ieşindu-şi din fire, te încredinţez că nu se poate da aşa năvală într-o casă onorabilă şi încă în *asemenea stare* şi, dacă n-ai să mă scuteşti numaidecît de prezenţa şi de elocinţa dumitale, am să-mi iau neîntîrziat toate măsurile.
— Ştiu, ai să porunceşti slugilor dumitale să mă scoată afară ! Nu-ţi fie teamă, găsesc eu şi singură drumul. Rămîi cu bine, mărită pe cine vrei, iar dumneata, Natalia Dmitrievna, binevoieşte să nu rîzi de mine ; n-am nevoie de ciocolata dumitale ! Ducă-se dracului. Ptiu ! Deşi n-am fost invitată aici, totuşi n-am jucat cazacioc în faţa nici unui prinţ. Iar dumneata, Arma Nikolaevna, de ce rîzi ? Suşilov şi-a rupt piciorul; acum l-au adus acasă, ptiu ! Iar dacă dumneata, Felisata Mihailovna, n-ai să-i porunceşti desculţei de Matrioşka să mîne la vreme vaca dumitale în grajd, ca să nu-mi mugească în fiecare zi pe sub ferestre, am să-i rup picioarele Matrioşkăi dumitale. Adio, Măria Alexandrovna, rămîi cu bine, ptiu! Sofia Petrovna se mistui. Oaspeţii rîdeau, Măria

Alexandrovna se simţea cît se poate de descumpănită. ,
— Cred că a băut, rosti lînced Natalia Dmitrievna. .„<,
— Da, dar cîtă obrăzniciei , , ,
344
— *Quelle abominable fetnme !**
— Ce ne-a mai făcut să rîdem !
— Ah, ce necuviinţe a spus !
•—■ Dar de ce a vorbit de logodnă ? Ce logodnă ? întrebă cu subînţeles Felisata Mihailovna.
— Dar ce îngrozitor e ! izbucni în sfîrşit Măria Alexandrovna. Uite, tocmai asemenea monştri răspîndesc cu duiumul fel de fel de zvonuri neroade ! Curios nu-i faptul că se găsesc astfel de cucoane în sînul societăţii noastre, nu, Felisata Mihailovna, mai curios decît orice este faptul că unii au nevoie de asemenea persoane, ascultă ce spun, le sprijină, le cred, le...
— Prinţul! prinţul! izbucniră deodată toţi oaspeţii.
— Ah, Doamne! *Ce cher prince!*
— Ei, slavă Domnului! Acum o să aflăm toate dedesubturile, şopti veoinei sale Felisata Mihailovna.

CAPITOLUL XIII

Prinţul apăru cu un zîmbet dulceag pe buze. Toată neliniştea pe care o trezise cu un sfert de ceas mai înainte Mozgliakov în inima lui de iepure se risipi la vederea cucoanelor. Se topi pe loc, ca o bomboană. Doamnele îl întîmpinară cu strigăte ascuţite de bucurie. îndeobşte vorbind, ele îl alintau totdeauna pe bătrînelul nostru şi erau cu dînsul cît se poate de familiare. Prinţul avea însuşirea de a le distra enorm prin persoana lui. Felisata Mihailovna susţinu chiar în cursul dimineţii (glumind, firește) că-i gata să i se aşeze pe genunchi, dacă asta i-ar face plăcere, „fiindcă e un bătrînel drăgut^drăguţ, nemaipomenit de drăguţ !" Măria Alexandrovna îşi aţinti ochii asupra prinţului, vrînd să surprindă măcar ceva pe chipul său, ca să prevadă cum va ieşi din situaţia critică în care se afla. Era limpede că Mozgliakov stricase îngrozitor lucrurile şi că întreaga ei întreprindere se clătina *de-a* binelea. Dar pe faţa prinţului nu se putea citi nimic. Era la fel ca adineauri, ca totdeauna.
ftet; Joi .
♦ Ce femeie îngrozitoare ! (Fr.)
345
— Ah, Doamne ! iată-l şi pe prinţ ! iar noi te aşteptam, te aşteptam ! izbucniră cîteva cucoane.
— Cu nerăbdare, prinţe, cu nerăbdare ! se ţivliră altele.
•— Mă mă-gu-liţi nespus, sîsîi prinţul, aşezîndu-se la masa pe care fierbea samovarul. Cucoanele îl înconjurară numaidecît. Lîngă Măria Alexandrovna nu rămaseră decît Anna Nikolaevna şi Natalia Dmitrievna. Afanasi Matveici zîmbea respectuos. Mozgliakov su-rîdea şi el, şi se uita provocator la Zina, care, fără a-i da nici cea mai mică atenţie, se apropie de taică-său şi se aşeză în fotoliu lîngă dînsul, în apropierea căminului.
— Ah, prinţe, e adevărat ce se spune, că pleci de la noi ? rosti piţigăiat Felisata Mihailovna.
—• Ei da, *mesdames,* plec. Vreau să plec ne-în-tîr-ziat în stră-i-nă-tate.
— în străinătate, prinţe, în străinătate ! strigară toate în cor, dar cum de ţi-a venit în minte aşa ceva ?
— In stră-i-nă-tate, adeveri prinţul cochetînd, şi, ştiţi, vreau să plec acolo mai cu seamă pentru ideile noi.
—- Cum aşa, pentru ideile noi ? Despre ce anume e vorba ? întrebară doamnele, schimbînd priviri între ele.
— Ei da, pentru ideile noi, repetă prinţul cu un aer de adîncă convingere. Toţi pleacă acum pentru ideile noi. Şi eu vreau să capăt i-dei noi.
—■ Sper că nu vrei să intri într-o lojă masonică, dragă unchiule ? interveni Mozgliakov, vrînd pesemne să se arate în faţa cucoanelor spiritual şi dezgheţat.
— Ei da, prietene, n-ai greşit, răspunse unchiul în chip neaşteptat. Eu am fă-cut parte, într-a-de-văr, pe vremuri, dintr-o lojă masonică în străinătate şi chiar am avut, la rîndul meu, multe idei generoase. Mă pregăteam chiar să contribui pe atunci cu mult la ins-truc-ţia con-tem-porană şi eram gata să-l instalez definitiv la Frankfurt pe Sidor al meu, pe care-l luam cu mine peste graniţă ca să-i dau li-ber-tate. Dar el, spre mirarea mea, a fugit de la mine. Era un om neînchipuit de ciu-dat. Pe urmă îl întîlnesc deodată la Pa-ris, fercheş, cu favoriţi; se plimba pe bulevard cu o mamzelă. S-a uitat la mine şi a dat din cap. Şi mamzela, agăţată de braţul lui, era aşa de vioaie, cu ochi de viezure şi aşa de a-tră-gă-toare...
346
— Ei, unchiule! Dacă pleci de astă dată în străinătate, ai să-i eliberezi după aceea pe toţi ţăranii 1 exclamă Mozgliakov, rî-zînd cu hohote.
— Mi-ai ghi-cit perfect intenţiile, dragul meu, răspunse prinţul fără şovăială. Tocmai vreau să-i pun pe toţi în li-ber-tate.
— Dar, dă-mi voie, prinţe, au să fugă îndată, toţi, pînă la unul, de la dumneata şi atunci cine are să-ţi mai plătească dările ? izbucni Felisata Mihailovna.
— Sigur că au să fugă, o susţinu neliniştită Anna Nikolaevna.
— Ah, Doamne ! Oa-re au să fugă cu adevărat ? făcu prinţul cu mirare.
— Au să fugă, au să fugă cu toţii, numaidecît, şi au să te lase singur, încuviinţă Natalia Dmitrievna.
■— Ah, Doamne ! Ei, atunci, nu-i mai e-li-be-rez. De altfel, am spus-o numai aşa.

— Aşa-i mai bine, unchiule, întări Mozgliakov.
Măria Alexandrovna ascultase pînă atunci tăcută şi urmărise discuţia. I se păru că prinţul o uitase cu desăvîrşire — ceea ce nu era de loc firesc.
— Dă-mi voie, prinţe, începu ea cu glas tare, plină de demnitate, să-ţi recomand pe soţul meu, Afanasi Matveici. A venit anume de la ţară, de îndată ce a auzit că ai poposit în casa mea.
Afanasi Matveici zîmbi, luîndu-şi un aer demn. I se părea că fusese lăudat.
— Ah, îmi pare foarte bine, spuse prinţu,!. A-fa-na-si Matveici ! Ei da, acela care e la ţară.' *Charmant, charmant,* îmi pare foarte bine. Prietene ! rosti prinţul, adresîndu-se lui Mozgliakov, dar e acelaşi, îţi aminteşti, de mai adineauri, cînd ieşea chiar un vers cu o rimă. Oare cum o fi ? „Sofuf în trăsura asta, iar nevasta"... ei da, nevasta parcă ple-ca într-un oraş oarecare...
-— Ah, prinţe, da, aşa-i: „Soţul în trăsura asta, iar la Tuia i-i nevasta" e un vodevil pe care l-au juoat la noi nişte actori, acum un an,, interveni Felisata Mihailovna.
— Ei da, chiar la Tuia ; me-reu uit. *Charmant, charmant!* Va să zică, e chiar persoana aceea ? Sînt tare bucuros de cu-noş-tin-ţă, zise prinţul fără a se scula din fotoliu şi întinse mîna lui Afanasi Matveici, care zîmbea. Ei, cum te lauzi cu sănătatea ?
— Hm...
— E sănătos, prinţe, sănătos, se grăbi să răspundă Măria Alexandrovna.
.347
— Ei da, se şi vede că-i să-nă-tos. Şi stai mereu la ţa-ră ? Ei, îmi pare foarte bine. Ce obraji ru-meni axe şi rîde mereu... Afanasi Matveici surîdea într-una, se înclina, ba chiar făcea şi reverenţe. Dar la ultima observaţie a prinţului nu se putu stăpini şi pufni deodată în rîs, fără nici o pricină şi în chipul cel mai prostesc. Toţi izbucniră în hohote de rîs. Cucoanele chiţcăiau de plăcere. Zina se aprinse la faţă şi se uita cu ochi scăpărători la Măria Alexandrovna, care, la rmdul său, plesnea de furie. Era momentul să schimbe vorba.
— Cum ai dormit, prinţe ? îl întrebă ea cu glas mieros, dîn-du-i în acelaşi timp de ştire lui Afanasi Matveici, printr-o căutătură ameninţătoare, să treacă numaidecît la locul său.
— Ah, am dormit foarte bine, răspunse prinţul, şi, ştiţi, am avut un vis în-cîn-tă-tor, în-cîn-tă-tor !
— Un vis ! Grozav îmi place cînd se vorbeşte de vise, strigă Felisata Mihailovna.
— Şi mie îmi place foarte mult! adăugă Natalia Dmitrievna.
— Un vis în-cîn-tă-tor, repetă prinţul cu un zîmbet dulceag, dar, în schimb, visul acesta e o ma-re taină !
— Cum, prinţe, chiar nu se poate povesti ? Înseamnă că-i un vis neobişnuit, observă Anna Nikolaevna.
— O ma-re taină, repetă prinţul, aţîţînd cu satisfacţie curiozitatea cucoanelor.
-— Atunci trebuie să fie colosal de interesant! izbucniră doamnele.
— Pun rămăşag că prinţul a îngenuncheat în vis în faţa unei frumuseţi şi i-a făcut declaraţie de dragoste ! strigă Felisata Mihailovna. Hai, recunoaşte, prinţe, că-i adevărat! Drăguţule prinţ, recunoaşte !
— Recunoaşte, prinţe, recunoaşte ! se auzi din toate părţile.
Prinţul asculta triumfător şi încîntat aceste exclamaţii. Propunerea cucoanelor îi măgulea la culme orgoliul, încît mai-mai să-şi lingă buzele.
— Deşi am spus că visul meu e o taină foarte mare, răspunse el în sfîrşit, sînt silit să recunosc că dumneata, doamnă, spre mirarea mea, aproape că l-ai ghicit cu totul.
— Am ghicit! izbucni încântată Felisata Mihailovna. Ei, prinţe 1 Acum, vrei, nu vrei, trebuie să ne destăinuieşti cine e frumoasa dumitale.
— Neapărat să ne destăinuieşti!
348
— E de aici, ori nu ?
—■ Drăguţule prinţ, destăinuieşte-ne !
— Prinţe, sufleţelule, destăinuieşte-ne ! Măcar de-ai muri şi tot să ne spui! se striga din toate părţile.
— *Mesdames, mesdames!...* dacă vreţi să ştiţi, cu atîta stă-ru-in^ă, nu vă pot destăinui decît că e cea mai în-cîn-tătoare, şi, s-ar putea spune, cea mai vir-tu-oasă fată dintre toate cîte am cunoscut, bolborosi prinţul care se zaharisise de tot.
— Cea mai încîntătoare ! şi... de aici! cine poate fi ? întrebau doamnele, schimbînd priviri pline de subînţeles şi făcîndu-şi semn cu ochiul.
— Se înţelege că-i dintre acelea care trec la noi printre cele mai frumoase, rosti Natalia Dmitrievna, frecîndu-şi mîinile mari, roşii, şi uitîndu-se, cu ochii săi de pisică, la Zina. O dată cu ea, toate privirile se întoarseră spre Zina.
— Păi cum, prinţe, dacă ai asemenea visuri, de ce nu te-ai însura aievea ? întrebă Felisata Mihailovna, uitîndu-se la ceilalţi cu subînţeles.
— Şi ce bine te-am însura ! reluă o altă cucoană.
— Drăguţule prinţ, însoară-te ! chiţcăi a treia.
— însoară-te, însoară-te ! răcneau din toate părţile. De ce să nu te însori ?
— Ei da... de ce să nu mă însor ? le ţinea isonul prinţul, zăpăcit de strigătele acestea.
— Unchiule ! îl apostrofă Mozgliakov.
— Ei da, prietene, te în-ţe-leg ! Tocmai vroiam să vă spun, *mesdames,* că nu mai sînt în stare să mă însor, şi după ce am petrecut o seară în-cîn-tătoare la minunata noastră gazdă, chiar mîine pornesc în pustie, la ieromonahul Misail ; iar pe urmă, drept peste graniţă, ca să-mi fie mai la îndemînă a urmări ins-truc-ţiunea europeană.
Zina păli şi se uită cu nespusă tristeţe la maică-sa. Dar Măria Alexandrovna se hotărîse. Pînă atunci nu făcuse decît să aştepte, ca să vadă ce va fi, deşi îşi dădea seama că întreprinderea ei se prăbuşise şi că duşmanii săi o lăsaseră prea mult în urmă. În sfîrşit, înţelegea totul şi se hotărî ca numaidecît, dintr-o singură lovitură, să răpună hidra cea cu o sută de capete. Se sculă cu

măreţie din fotoliu şi, cu paşi fermi, se apropie de masă, măsurîndu-şi cu o privire semeaţă vrăjmaşii pigmei. In privirea asta pîlpîia flacăra extazului. Se hotărî să le uluiască, să le zăpăcească pe aceste bîr-

u

fitoare veninoase, să-î strivească câ pe un gîndac pe nemernicul de Mozgliakov şi, cu o singură lovitură, curajoasă şi hotărîtă, să recîştige întreaga-i influenţă, pierdută deocamdată, asupra idiotului de prinţ. Se înţelege că avea nevoie de o îndrăzneală nemaipomenită ; dar nu îndrăzneala îi lipsea Măriei Alexandrovna !

— *Mesdames,* începu ea solemn, cu demnitate (Măriei Alexandrovna îi plăcea, îndeobşte, nespus de mult, solemnitatea), *mesdames,* am ascultat îndelung discuţia dumneavoastră, glumele voastre vesele şi spirituale şi găsesc că a sosit vremea să-mi spun şi eu cuvîntul. După cum ştiţi, ne-am adunat cu toţii aici absolut întîmplător (şi-mi pare atît de bine, atît de bine)... Niciodată nu m-aş fi hotărît să dezvălui eu cea dintîi un important secret de familie şi să-l fac cunoscut mai devreme decît o cere cel mai elementar simţ al bunei-cuviinţe. Cer în special scuze dragului meu oaspete, dar mi s-a părut că el însuşi, prin aluzii vagi asupra faptului respectiv, îmi dă de înţeles că nu numai nu i-ar fi neplăcută anunţarea formală şi solemnă a secretului nostru de familie, dar doreşte el însuşi divulgarea lui... Nu-i aşa, prinţe, că nu greşesc ?

— Ei da, nu greşeşti... şi sînt foarte, foarte bucuros... rosti prinţul, fără a înţelege nici o iotă despre ce anume era vorba.

Pentru a spori efectul, Măria Alexandrovna făcu o pauză ca să-şi tragă răsuflarea şi cuprinse cu privirea întreaga societate. Musafirii îi sorbeau fiecare cuvînt cu o curiozitate avidă şi plină de neliniște. Mozgliakov tresări. Zina, roşie la faţă, dădu să se ridice din fotoliu ; Afanasi Matveici, aşteptîndu-se la ceva neobişnuit, îşi suflă nasul pentru orice eventualitate.

— Da, *mesdames,* sînt gata cu bucurie să vă încredinţez taina mea familială. Astăzi după-amiază, prinţul, atras de frumuseţea şi... de calităţile fiicei mele, i-a făcut cinstea să-i ceară mîna. Prinţe ! încheie ea cu glasul tremurînd de tulburare şi de suspine, dragă prinţe, nu trebuie, nu poţi să te superi pe mine pentru lipsa mea de modestie 1 Numai o bucurie familială extraordinară a putut să smulgă prematur din inima mea această scumpă taină şi... ce mamă mă poate învinui în acest caz ?

Nu găsesc destule cuvinte pentru a zugrăvi efectul produs de ieşirea neaşteptată a Măriei Alexandrovna. Toţi încremeniră parcă de uimire. Oaspeţii perfizi, care se gîndiseră s-o sperie pe Măria Alexandrovna prin faptul că i-au şi aflat taina, care se gîndiseră s-o ucitiă prin dezvăluirea prematură a acestei taine, care se gîndiseră s-o sfîşie deocamdată numai prin aluzii, rămaseră uluiţi de curajul

unei asemenea sincerităţi. O sinceritate atît de neînfricată însemna forţă. „înseamnă că, într-adevăr, prinţul se însoară cu Zina din propria lui vrere ? Înseamnă că nu l-au ademenit, nu l-au îmbătat, nu l-au înşelat ? înseamnă că nu-l silesc pe ascuns, hoţeşte, să se însoare ? înseamnă că Măria Alexandrovna nu se teme de nimeni ? înseamnă că nu se mai poate strica nunta asta, dacă prinţul nu se însoară în mod silit ?" Se auzi o rumoare de o clipă, care se prefăcu brusc în strigăte pătrunzătoare de bucurie. Cea dintîi care se repezi s-o îmbrăţişeze pe Măria Alexandrovna fu Natalia Dmi-trievna ; apoi — Anna Nikolaevna, iar după ea — Felisata Mihai-lovna. Toţi săriră de la locurile lor, se produse o învălmăşeală. Multe dintre cucoane erau palide de furie. Se apucară s-o felicite pe Zina, intimidată ; se agăţară chiar şi de Afanasi Matveici. Măria Alexandrovna îşi desfăcu teatral braţele şi, aproape cu forţa, o strînse la piept pe fiică-sa. Singur prinţul privea această scenă cu un soi de mirare ciudată, deşi zîmbea mai departe. De altfel, scena îi şi plăcu întrucîtva. La îmbrăţişarea mamei cu fiica, îşi scoase batista şi-şi şterse ochiul, în care apăru o lacrimă. Se înţelege că oaspeţii se repeziră şi spre dînsul cu felicitările.

— Felicitări, prinţe ! felicitări! strigau din toate părţile.

— Va să zică te însori ?

— Te însori într-adevăr ?

— Drăguţule prinţ, te însori ?

— Ei da, ei da, răspundea prinţul, extrem de mulţumit de felicitări şi de entuziasmul general, şi, mărturisesc. îmi place cel mai mult plăcuta voastră sim-patie faţă de mine, pe care n-am s-o uit nici-o-dată ; nici-o-dată n-am s-o uit. *Charmant! charmant!* m-aţi făcut chiar să lă-cră-mez...

— Sărută-mă, prinţe ! striga mai tare decît toţi Felisata Mi-haiîovna.

— Şi, vă mărturisesc, urmă prinţul, întrerupt din toate părţile, mă mir cel mai mult de faptul că Măria Iva-nov-na, sti-ma-ta noastră gazdă mi-a ghicit cu o pătrundere atît de extra-or-di-nară visul. Exact parcă l-a vă-zut ea însăşi în locul meu. Extra-or-di-na-ră pătrundere ! Ex-tra-or-di-nară pătrundere !

— Ah, prinţe, iar vorbeşti de vis ?
— Mărturiseşte odată, prinţe, mărturiseşte ! exclamară cu toţii, înconjurîndu-l.
— Da, prinţe, n-ai de ce să te ascunzi, e timpul să dezvălui secretul nostru, spuse Măria Alexandrovna, pe un ton hotărît şi
351
sever. Am înţeles subtila dumitale alegorie, delioateţea fermecătoare cu care ai căutat să-mi arăţi printr-o aluzie dorinţa de a anunţa cererea dumitale în căsătorie. Da, *mesdames,* e adevărat: astăzi prinţul a stat în genunchi înaintea fiicei mele şi aievea, nu în vis, i-a cerut solemn mîna.
— Absolut ca în realitate, ba chiar şi în aceleaşi îm-pre-ju-rări, confirmă prinţul. *Mademoiselle,* urmă el, adresîndu-se cu nespusă politeţe Zinei, care nu-şi revenise încă din uluire, *mademoiselle!* Iţi jur că niciodată n-aş fi îndrăznit să-ţi rostesc numele, dacă nu l-ar fi ros-tit alţii înaintea mea. A fost un vis încîn-tă-tor, în-cîn-tă-tor şi sînt de două ori fericit că mi-e permis să ţi-o spun acum du-mi-tale. *Charmant! charmanî !...*
— Dar, daţi-mi voie, cum aşa ? Vorbeşte într-una de vis, şopti Anna Nikolaevna către Măria Alexandrovna, care pălise uşor, neliniştită. Dar vai! Şi fără acest avertisment, Măriei Alexandrovna i se strîngea şi-i tremura de mult inima.
— Adică cum vine asta ? şuşoteau cucoanele, schimbînd priviri între ele.
■— Dă-mi voie, prinţe, începu Măria Alexandrovna cu o crispare dureroasă a zîmbetului, te asigur că mă uimeşti. Ce idee ciudată ţi-a venit cu visul ăsta ? Iţi mărturisesc că am crezut pînă acum că glumeşti, dar... Dacă e o glumă, e destul de nepotrivită... Vreau, doresc să atribui aceasta faptului că eşti distrat, dar...
— într-adevăr, s-ar putea să fie din pricină că-i distrat, rosti în şoaptă Natalia Dmitrievna.
— Ei da... poate fiindcă sînt dis-trat, adeveri prinţul, fără a înţelege însă cum trebuie ce anume vor de la dînsul. Şi, închi-puiţi-vă, am să vă spun îndată o a-nec-dotă. Sînt chemat, în Pe-tersburg, la o în-mormîntare, aşa, la nişte oameni, *maison bour-geoise, mais honnete* * ; iar eu am confundat-o cu o aniversare. Dar aniversarea se săr-bătorise cu o săptămînă mai înainte. Am pregătit un buchet de camelii pentru săr-bă-to-rită. Intru şi ce văd ? Un domn stimabil, serios, zace pe masă — aşa că am rămas mi-rat. Zău că nu mai ştiam unde să mă ascund cu buchetul meu.
— Dar, prinţe, nu-i vorba de anecdote ! îl întrerupse cu năduf Măria Alexandrovna. Se înţelege că fiica mea n-are motive să alerge după logodnici; dar adineauri dumneata însuţi, lîngă pianul acesta, i-ai cerut mîna. Nu eu te-am provocat să faci asta...
« O familia burgheză, dar cinstită ţfr.).
352
Am fost, s-ar putea spune, uimită... A fost, firește, numai un gînd care mi-$_a$ trecut prin minte şi am amînat totul pentru clipa cînd ai să te trezeşti din somnul de după-amiază. Dar sînt mamă ; iar ea e fiica mea... Dumneata însuţi ai pomenit de un vis şi am crezut că vrei să povesteşti, într-o formă alegorică, de logodna dumitale. Ştiu foarte bine că cineva a încercat să te abată de la gîndul acesta; bănuiesc chiar cine anume... dar... explică-te, prinţe ! Explică-te mai repede şi mai mulţumitor. Nu-i îngăduit să glumeşti aşa cu o casă onorabilă...
— Ei da, nu-i îngăduit să glumeşti aşa cu o casă onorabilă, îi ţinu isonul prinţul, inconştient, începînd totuşi să se neliniştească cîte puţin.
— Dar, prinţe, acesta nu-i un răspuns la întrebarea mea. Te rog să răspunzi pozitiv ; confirmă îndată, aici, de faţă cu toţi, că ai cerut adineauri mîna fiicei mele.
•— Ei da, sînt gata să confirm. De altfel, am mai povestit toate astea şi Felisata Iakovlevna mi-a ghicit perfect visul.
— Nu în vis ! Nu în vis ! izbucni Măria Alexandrovna, turbată de furie. Nu în vis, toate acestea s-au petrecut aievea, prinţe, auzi, aievea !
— Aievea ! exclamă prinţul, sculîndu-se uimit din fotoliu. Ei, prietene ! Cum mi-ai proorocit adineauri, aşa s-a şi întîmplat ! adăugă el, adresîi\du-se lui Mozgliakov. Dar te asigur, stimată Măria Stepanovna, că greşeşti! Sînt absolut sigur că am văzut aceasta numai în vis !
— Doamne, păzeşte-mă ! răcni Măria Alexandrovna.
— Nu te omorî cu firea, Măria Alexandrovna, interveni Natalia Dmitrievna. Prinţul poate că a uitat numai. Are să-şi amintească.
— Mă mir de dumneata, Natalia Dmitrievna, replică indignată Măria Alexandrovna, parcă asemenea lucruri se uită ? Parcă se poate uita aşa ceva ? Dă-mi voie, prinţe ! Iţi rîzi de noi, ori nu ? Sau poate că-ţi imaginezi că eşti vreunul din şematonii de pe timpul regenţei[16], pe care-i descrie Dumas ? Vreun Fairelacour [17] sau Lauzun? Dar pe lîngă faptul că asta nu se potriveşte cu vîrsta dumitale, te asigur că nici n-ai să izbuteşti cu aşa ceva. Fiica mea nu-i o vicontesă franceză. Adineauri, aici, uite aici, ţi-a cîntat o romanţă ; iar dumneata, fermecat de glasul ei, ai îngenuncheat şi i-ai cerut mîna. Crezi că visez ? Crezi că dorm ? Spune, prinţe, dorm, ori nu dorm ?
23 — Dostoievski — *Opere,* vpl. ţi
353
— Ei da... de altfel, poate că nu... răspunse prinţul fîstîcit din cale-afară. Vreau să spun că, acum, pare-se că nu visez. Vedeţi dumneavoastră, mai înainte eram în vds şi de aceea am visat... că în vis...

— Ptiu, Doamne, ce mai e şi asta : nu visez-visez, visez-nu visez ! Dracu mai ştie ce-i asta ! Aiurezi, prinţe, ori nu ?
— Ei da... dracu ştie... de altfel, mi se pare că acum m-am încurcat de tot... rosti prinţul, rotind în jurul său nişte priviri neliniştite.
— Dar cum puteai să visezi ? făcu desperată Măria Alexan-drovna, cînd eu îţi povestesc cu atîtea amănunte propriul dumi-tale vis, de vreme ce nu l^ai istorisit încă nici unuia dintre noi ?
— Dar poate că prinţul l-a povestit totuşi cuiva, zise Natalia Dmitrievna.
— Ei da, poate că l-am povestit totuşi cuiva, întări prinţul, fîstîcit cu desăvîrşire.
— Ce comedie ! şopti Felisata Mihailovna vecinei sale.
— Doamne, Dumnezeule ! Dar în felul ăsta îţi pierzi orice răbdare, exclamă Măria Alexandrovna, frîngîndu-şi mîinile de furie. Ţi-a cîntat o romanţă, o romanţă ! Oare ai visat şi asta ?
— Ei da, într-adevăr parcă a cîntat o romanţă, bolborosi prinţul pe gînduri şi, deodată, o amintire îi însufleţi chipul.
— Prietene ! strigă el, adresîndu-se lui Mozgliakov, am uitat să-ţi spun mai adineauri că, într-adevăr, a fost o romanţă şi în romanţa aceea erau mereu nişte cas-tele, mereu castele, aşa că erau castele foarte multe şi pe urmă era un tru-ba-dur ! Ei, da, toate astea mi le amintesc... aşa încît am izbucnit în plîns... Iar acum, uite, nu mă descurc, parcă a fost într-adevăr aievea şi nu în vis...
— Iţi mărturisesc, unchiule, răspunse Mozgliakov cît se poate de liniştit, deşi un soi de nelinişte îl făcea să-i tremure vocea, îţi mărturisesc că, după impresia mea, toate acestea pot fi foarte uşor potrivite şi puse de acord. Cred că dumneata ai ascultat într-a-adevăr o romanţă. Zinaida Afanasievna cîntă minunat. După-amiază, ai fost condus aici şi Zinaida Afanasievna a cîntat. Eu n-am fost de faţă, dar dumneata, pesemne, te-ai emoţionat, ţi-ai amintit de vremurile trecute ; poate că ţi-ai adus aminte şi de vicontesa împreună cu care însuţi ai cîntat cîndva romanţe şi despre care ne-ai povestit chiar dumneata azi-dimineaţă. Ei şi pe urmă, cînd te-ai culcat, în urma impresiilor plăcute, ai visat ca eşti îndrăgostit şi faci o cerere în căsătorie,.,
354
Mariă Alexandrovna era puf şi simplu uluită de asemenea obrăznicie.
— Ah, prietene, chiar aşa a fost! strigă prinţul încîntat. întocmai, în urma impresiilor plăcute ! îmi amintesc într-adevăr că mi s-a cîntat o romanţă şi din pricina asta am vrut să mă însor în vis. Era şi vicontesa... Ah, cît de inteligent le-ai descurcat, dragul meu ! Ei! Acum sînt absolut sigur că le-am văzut pe toate în vis ! Măria Vasilievna ! Te asigur că greşeşti! A fost în vis. Altminteri, nu m-aş fi jucat cu sentimentele dumitale nobile...
—• A ! Acum văd limpede cine şi^a vîrît coada aici! răcni Măria Alexandrovna, scoasă din fire de turbare, adresîndu-se lui Mozgliakov. Dumneata, domnule, dumneata, om lipsit de onoare, dumneata ai făcut toate acestea ! L-ai stîrnit pe idiotul ăsta nefericit, din pricină că ai fost refuzat! Dar ai să-mi plăteşti jignirea asta, om josnic ce eşti! Ai să mi« plăteşti, ai să mi-o plăteşti, ai să mi-o plăteşti!
■—■ Măria Alexandrovna ! zbieră la rîndul său Mozgliakov, roşu ca racul, vorbele dumitale sînt atît de... Nu mai ştiu nici eu cum să calific vorbele dumitale... Nici o femeie de lume nu şi-ar îngădui... Eu, cel puţin, îmi apăr ruda. Recunoaşte şi dumneata că a ademeni în felul acesta...
— Ei da, a ademeni în felul acesta... îi ţinu isonul prinţul, căutînd să se ascundă la spatele lui Mozgliakov.
— Afanasi Matveici! ţipă Măria Alexandrovna cu un glas nefiresc. Oare nu auzi în ce hal sîntem terfeliţi şi făcuţi de ruşine ? Ori te-ai eliberat cu totul de orice îndatoriri ? Ori într-adevăr nu eşti tată de familie, ci un buştean dezgustător ? De ce stai şi te holbezi ? Un alt soţ ar fi spălat demult cu sînge jignirea adusă familiei sale !
— Nevastă ! începu Afanasi Matveici, plin de importanţă, mîn-drindu-se de faptul că sosise momentul a fi nevoie şi de dînsul, nevastă ! Oare n-ai văzut tu toate acestea numai în vis, şi, pe urmă, după ce te-ai trezit, le-ai încurcat, după obiceiul dumitale...
Dar nu-i fu dat lui Afanasi Matveici să-şi încheie spirituala presupunere. Pînă atunci, oaspeţii se mai stăpîniseră, luîndu-şi, în mod perfid, un aer de seriozitate ceremonioasă. De astă dată însă, o explozie puternică de rîs nestăpînit răsună în toată odaia. Uitînd regulile de bună-cuviinţă, Măria Alexandrovna dădu să se repeadă la soţul său, pesemne ca să-i scoată pe loc ochii. Dar fu stăpînită cu forţa. Natalia Dmitrievna profită de împrejurare şi mai turnă puţin gaz pe foc.
23*
355
=— Ah, Măria Alexandrovna, poate că într-adevăr aşa a fost; iar dumneata te omori cu firea, rosti ea cit se poate de mieros.
— Cum, aşa a fost ? Ce anume a fost ? urlă Măria Alexandrovna neînţelegînd bine.
— Ah, Măria Alexandrovna, doar se întîmplă uneori...
■— Dar ce anume se întîmplă ? Vrei să scoţi sufletul din mine ?
— Poate că, într-adevăr, le-ai văzut pe toate numai în vis.
— In vis ? Eu ? In vis ? Şi îndrăzneşti să mi-o spui în faţă ? ■— Ce să-i faci, poate că într-adevăr aşa a fost, adăugă Felisata Mihailovna.
— Ei da, poate că într-adevăr aşa a fost, bolborosi şi prinţul.

— Şi el, şi el îi bate în strună ! Doamne, Dumnezeule ! zbieră Măria Alexandrovna, plesnindu-şi palmele.
— Ce te mai amărăşti, Măria Alexandrovna ? Aminteşte-ţi că visele ne sînt trimise de Domnul. Dacă vrea Dumnezeu, nimeni nu poate face nimic, căci peste toate se pogoară voinţa lui sfîntă. N-ai de ce să te superi.
— Ei da, n-ai de ce să te superi, îi ţinu isonul prinţul.
— Dumneata mă iei drept nebună, sau ce ? rosti cu greutate Măria Alexandrovna, înăbuşindu-se de furie. Asta întrece orice putere omenească ! Apoi, grăbindu-se să caute un scaun, leşină pe loc. Se iscă zarvă.
•— A leşinat din decenţă, şopti Natalia Dmitrievna către Anna Nikolaevna.
Dar tocmai în momentul acela, în clipa de supremă nedumerire a publicului şi de maximă încordare din întreaga scenă, ieşi în arenă un personaj care tăcuse pînă atunci şi acţiunea îşi schimbă pe loc caracterul.

CAPITOLUL XIV

Drept vorbind, Zinaida Afanasievna avea o fire foarte romantică. Nu ştim, poate din pricină că, împreună cu „profesorașul ei", îl citise prea mult pe „infectul acela" de Shakespeare, după cum susţinea însăşi Măria Alexandrovna — fapt e că niciodată, de cînd locuia în Mordasov, Zina nu-şi îngăduise o ieşire atît de romantică sau, mai bine zis, eroică, ca aceea pe care o vom descrie mai jos.
356
Palidă, cu privirea hotărîtă, dar aproape tremurînd de emoţie, minunat de frumoasă în indignarea ei, Zina păşi în faţă. îi cuprinse pe toţi cu o privire lungă, provocatoare şi, în mijlocul tăcerii care se lăsă brusc, se adresă mamei sale, care la prima ei mişcare se trezi pe loc din leşin şi deschise ochii.
__ Mămăică ! rosti ea, de ce să mai minţim ? De ce să ne mai murdărim minţind ? Toate sînt atît de tăvălite în mocirlă, încît, zău, nu merită să ne umilim, ostenindu-ne să ascundem noroiul acesta!
— Zina ! Zina ! Ce-i cu tine ? vino-ţi în fire 1 izbucni speriată Măria Alexandrovna, ţîşnind din fotoliu...
— Ţi-am spus, ţi-am spus de la început, mămăică, că n-am să pot îndura ruşinea asta, urmă Zina. Oare trebuie neapărat să ne înjosim şi mai mult, să ne murdărim şi mai tare ? Dar să ştii, mămăică, iau totul asupra mea, fiindcă sînt cea mai vinovată dintre toţi. Eu, eu, prin consimţămîntul meu, am dat curs acestei... intrigi josnice ! Dumneata eşti mamă, mă iubeşti; te-ai gîndit, în felul dumitale, după concepţiile dumitale, să-mi asiguri fericirea. Dumneata mai poţi fi iertată ; dar eu, eu — niciodată !
— Zina, nu cumva vrei să povesteşti totul ? O, Doamne ! Am presimţit că pumnalul acesta nu-mi va cruţa inima!
■—• Da, mămăică, am să povestesc totul! Sînt terfelită, dumneata... noi toţi sîntem dezonoraţi!
— Exagerezi, Zina ! Ţi-ai ieşit din fire şi nu-ţi mai dai seama ce spui! De ce neapărat să povesteşti ? N-are nici un rost... Ruşinea nu cade asupra noastră... Am să dovedesc îndată că nu cade asupra noastră...
•—■ Nu, mămăică, exclamă Zina cu un tremur de ură în glas, nu mai vreau să tac în faţa acestor persoane, a căror părere o dispreţuiesc şi care au venit aici numai ca să-şi rîdă de noi! Nu vreau să îndur jigniri din partea lor ; nici una dintre ele n-are dreptul să mă împroaşte cu noroi. Toate sînt gata, chiar în clipa asta, să procedeze de treizeci de ori mai rău decît mine, decît dumneata! Cum ar îndrăzni ele să ne judece ?... Ar putea oare ?...
— Grozav ! Frumos mai vorbeşte ! Ce-i asta ? Pe noi ne jigneşte ! se auzi din toate părţile.
— Da, într-adevăr, nu-şi dă seama ce spune 1 rosti Natalia Dmitrievna.
Trebuie să observăm, în paranteze, că Natalia Dmitrievna avea dreptate. Dacă Zina nu le socotea pe cucoanele acestea vrednice
357
de a o judeca pe dînsa, ce nevoie avea să iasă în faţa lor, In mod public, cu asemenea mărturisiri ? In genere, Zinaida Afanasievna s-a pripit prea tare. Aceasta a fost pe urmă părerea celor mai luminate capete din Mordasov. Totul s-ar fi putut îndrepta! Totul s-ar fi putut pune la cale ! Chiar Măria Alexandrovna, într-adevăr, şi-a dăunat sie însăşi în seara aceea prin pripeala şi prin aroganţa ei. Ar fi fost de ajuns dacă şi-ar fi rîs de bătrînelul cel idiot şi l-ar fi azvîrlit pe uşă afară ! Dar Zina, parcă dinadins, împotriva bunu-lui-simţ, împotriva înţelepciunii celor din Mordasov, se adresă prinţului.
—- Prinţe, îi spuse ea bătrînului, care, din respect, se ridică chiar de pe scaun, atît de tare îl ului Zina în clipa aceea. Prinţe ! Iartă-mă, iartă-ne ! Te-am înşelat, te-am ademenit...
— Ai să taci odată, nefericita ! zbieră isteric Măria Alexandrovna.
— Doamne ! Doamne ! *Ma charmante enfant...* îngînă prinţul uimit.
Dar firea mîndră, repezită şi foarte visătoare a Zinei o tîra în clipa aceea afară din sfera oricărei bune-cuviinţe, cerută de împrejurări. Uită pînă şi de maică-sa, care se crispa spasmodic la auzul mărturisirilor sale.
— Da, te-am înşelat amîndouă, prinţe : mămăica, prin faptul că s-a gîndit a te sili să te însori cu mine, iar eu •— fiindcă am acceptat lucrul acesta. Ţi s-a dat să bei, iar eu am primit să cînt şi să mă fandosesc în faţa dumitale care — ca om slab şi lipsit de apărare, ai fost *tras pe sfoară,* cum s-a exprimat Pavel Alexandro-vici. Ai fost tras pe sfoară din pricina averii dumitale, din pricina titlului de prinţ. Toate acestea au fost îngrozitor de josnice şi mă căiesc de ele. Dar îţi jur, prinţe, că am acceptat această ticăloşie nu din porniri josnice. Vroiam... Dar ce spun ! Ar fi o dublă josnicie să mă justific într-o chestiune ca asta ! Dar îţi declar, prinţe, chiar dacă aş fi luat ceva de la

dumneata, aş fi fost în schimb jucăria, sluga, dansatoarea, sclava dumitale... Am jurat şi mi-aş fi respectat cu sfinţenie jurămîntul!...
Un spasm puternic îi sugrumă gîtlejul, silind-o să se oprească în clipa aceea. Toţi oaspeţii încremeniseră parcă şi ascultau cu ochii holbaţi. Ieşirea Zinei, neaşteptată şi cu totul de neînţeles, îi zăpăcise. Singur prinţul era tulburat pînă Ia lacrimi, deşi nu înţelegea nici jumătate din spusele Zinei.
358
— Dar am să mă însor cu dumneata, *ma belle enfant *,* dacă ţii a-tît de mult, bîigui el, asta va fi pentru mine o ma-re cinste. Numai că, te asigur, cred că a fost într-a-de-văr un vis... Dar cîte nu visez eu ? De ce să te ne-li-niş-teşti atît ? Am impresia că n-am priceput nimic, *mon ami,* urmă el, adresîndu-se lui Mozgliakov, te rog lămureşte-mă măcar tu...
— Iar dumneata, Pavel Alexandrovici, se adresă Zina lui Mozgliakov, pe care într-un timp hotărîsem să te privesc ca pe viitorul meu soţ, şi care te-ai răzbunat acum atît de crîncen pe mine, cum te-ai putut asocia oamenilor acestora, ca să mă sfîşii şi să mă acoperi de ruşine ? Şi mai spuneai că mă iubeşti! Dar nu am eu că-derea să-ţi ţiu predici! Sînt mai vinovată decît dumneata. Te-am jignit, fiindcă într-adevăr te-am ademenit cu făgăduieli şi argumentele mele de mai înainte erau minciună şi manevre viclene 1 Nu te-am iubit niciodată şi dacă m-am hotărît să mă mărit cu dumneata, am făcut-o numai ca să pot pleca undeva de aici, din oraşul ăsta blestemat, şi să scap de toată infecţia de aici... Dar îţi jur că, măritîndu-mă cu dumneata, ţi-aş fi fost soţie bună şi credincioasă... Te-ai răzbunat crunt şi dacă asta îţi măguleşte orgoliul...
— Zinaida Afanasievna ! exclamă Mozgliakov.
— Dacă-mi mai porţi ură...
— Zinaida Afanasievna ! 1
— Dacă vreodată, urmă Zina înăbuşindu-şi lacrimile, dacă vreodată m-ai iubit...
— Zinaida Afanasievna ! ! I
— Zina, Zina, fata mea ! urla Măria Alexandrovna.
— Sînt un ticălos, Zinaida Afanasievna, sînt un ticălos ! recunoscu Mozgliakov. în jur se stîrni o groaznică tulburare. Se is-cară strigăte de mirare, de indignare, dar Mozgliakov stătea ţintuit locului, cu capul golit de gînduri, fără glas.
Firile slabe şi uşuratice, obişnuite cu o supunere veşnică şi care se hotărăsc în cele din urmă să se răzvrătească şi să protesteze, într-un cuvînt — să ajungă ferme şi consecvente, au de obicei o trăsătură comună, şi anume : durata limitată a fermităţii şi a consecvenţei lor. De obicei, protestul lor are la început o intensitate maximă. Energia lor ajunge pînă la frenezie. Se aruncă asupra obstacolelor, cu ochii parcă închişi şi, mai totdeauna, îşi iau pe umeri o povară peste puterile lor. Dar ajungînd la un punct anumit,
*** Frumosua mea copilă (fr.).**
359
Li;
omul cuprins de turbare — ca şi cum s-ar fi speriat dintr-o dată de sine însuşi, se opreşte înmărmurit, cu o groaznică întrebare în minte : „Ce-am făcut ?" Pe urmă, se domoleşte numaidecît, scîn-ceşte, cere explicaţii, cade în genunchi, cerşeşte iertare, imploră ca situaţia să se întoarcă, lucrurile ajungînd iarăşi ca mai înainte, dar mai repede, cît se poate de repede !...
Aproape acelaşi lucru se întîmplă acum şi cu Mozgliakov. După ce-şi ieşise din fire, turbat, stîrnind nenorocirea atribuită după aceea în întregime sieşi, după ce-şi potolise indignarea şi orgoliul ■— fapt pentru care se ura apoi el însuşi, se opri dintr-o dată, chinuit de remuşcări, faţă de ieşirea neaşteptată a Zinei. Ultimele sale cuvinte îl răpuseră definitiv, A sări de la o extremitate la alta era chestie de un minut.
— Sînt un măgar, Zinaida Afanasievna ! izbucni el, într-o criză frenetică de căinţă. Nu ! Ce măgar ? Măgar încapi prea puţin. Sînt incomparabil mai rău decît un măgar ! Dar am să-ţi dovedesc, Zinaida Afanasievna, am să-ţi dovedesc că şi măgarul poate avea suflet nobil!... Unchiule ! Te-am minţit! Eu, eu, eu te-am minţit! N-ai visat; dumneata ai făcut într^adevăr, aievea, cererea în căsătorie, dar eu, eu, ticălosul, din răzbunare, fiindcă am fost refuzat, te-am asigurat că ai văzut totul în vis.
— Ies la iveală nişte lucruri uimitor de interesante, şuieră Natalia Dmitrievna la urechea Annei Nikolaevna.
— Prietene, răspunse prinţul, te rog, liniş-teş-te-te ; m-ai speriat, zău aşa, cu strigătele tale. Te asigur că te înşeli... Eu, mă rog, sînt gata să mă însor,' dacă aşa tre-buie ; dar tu însuţi m-ai asigurat că toate s-au petrecut numai în vis...
— O, cum să te conving ? Invăţaţi-mă cum să-l conving acum ! Unchiule, unchiule ! E o chestie importantă, o chestie familială de cea mai mare importanţă ! înţelege, gîndeşte-te !
■— Prietene, dă-mi voie, am să mă gîn-desc. Stai puţin. La-să-mă să-mi amintesc toate, pe rînd. Mai întîi, l-am visat pe vizitiul Fe-o-fil...
— Ei! Nu de Feofil ne arde acum, unchiule !
— Ei, da, să zicem că acum nu ne arde de el. Pe urmă, a fost Na-po-le-on, apoi parcă am băut ceai şi a venit o doamnă care ne-a mîncat tot zahărul...

— Dar, unchiule, o buclarisi Mozgliakov cu mintea absentă, chiar Măria Alexandrovna ţi-a povestit adineauri despre Natalia
360
Dmitrievna ! Am fost chiar eu aici şi am auzit cu urechile mele ! Eram ascuns şi mă uitam la voi printr-o crăpătură...
— Cum, Măria Alexandrovna, prinse din zbor vorba Natalia Dmitrievna, va să zică dumneata i-ai povestit şi prinţului că ţi-am furat zahăr din zaharniţă ! Va să zică eu vin la dumneata ca să-ţi fur zahăr 1
— Pleacă de aici! zbieră la dînsa Măria Alexandrovna, ajunsă în culmea deznădejdii.
— Nu, nu plec, Măria Alexandrovna, să nu mai îndrăzneşti a vorbi aşa ; eu, va să zică, îţi fur zahăr ? De mult am auzit că povesteşti asemenea mîrşăvii despre mine. Mi-a spus Sofia Petrovna în amănunt... Va să zică, îţi fur zahăr ?
■—•' Dar, *mesdames,* exclamă prinţul, doar asta s-a întîmplat numai în vis ! Ei, cîte nu visez şi eu !...
—• Putinică afurisită ! murmură cu jumătate ,jîe gură Măria Alexandrovna.
— Cum, mă faci şi putinică ! ţipă ascuţit Natalia Dmitrievna. Dar dumneata ce eşti ? De mult ştiu că-mi zici putinică ! Eu, cel puţin, eu am un soţ, iar dumneata ai un prostălău...
—• Ei da, îmi amintesc că a fost şi o putinică, bolbosori inconştient prinţul, amintindu-şi convorbirea recentă cu Măria Alexandrovna.
•— Cum, şi dumneata te apuci să jigneşti o doamnă nobilă ? Cum îndrăzneşti, prinţe, să ofensezi o nobilă ? Dacă eu sînt o putinică, dumneata eşti un olog...
— Cine ? Eu, olog ?
— Ei da, olog, şi pe deasupra ştirb, iată ce eşti!
— Ba mai e şi chior ! răcni Măria Alexandrovna.
■—• In loc de coaste ai corset! adăugă Natalia Dmitrievna.
— Obrazul i-i pe arcuri! ■— N-are de loc păr !
— Iar mustăţile prostănacului sînt false, întări Măria Alexandrovna.
— Măria Stepanovna, lasă-mi măcar nasul să fie veritabil I izbucni prinţul, uimit de asemenea sinceritäţi neaşteptate. Prietene 1 Tu m-ai trădat! Tu ai povestit că am păr fals...
— Unchiule !...
361
— Nu, prietene, nu mai pot rămîne aici. Du-nîă undeva... *Quelle societe I* * Unde m-ai adus, Dumnezeule !
— Idiotule ! Ticălosule ! strigă Măria Alexandrovna.
— Dumnezeule, rosti bietul prinţ, am cam ui-tat de ce am venit aici, dar o să-mi amin-tesc numaidecît. Du-mă, frăţioare, undeva ; altminteri, au să mă sfîşie I Şi apoi... trebuie neîntîrziat să-mi notez o idee nouă...
— Haidem, unchiule, cît nu-i prea tîrziu, am să te mut îndată la un hotel şi mă instalez şi eu cu dumneata...
— Ei, da, la ho-tel. *Adieu, ma charmante enfant...* singură dumneata... numai dumneata... eşti bună. Eşti o fată cu suflet nobil ! Hai, aşadar, dragul meu. O, Doamne !
Nu voi mai descrie sfîrşitul neplăcutei scene care urmă după ieşirea prinţului. Oaspeţii se împrăştiară cu ţipete şi ocări. Măria Alexandrovna rămase, în sfîrşit, singură, în mijlocul ruinelor şi al rămăşiţelor fostei sale glorii. Căci, vai! puterea, gloria, poziţia — toate dispărură, în acea singură seară ! Măria Alexandrovna îşi dădu seama că nu se va mai putea ridica la locul de mai înainte. Despotismul ei îndelungat, de ani de zile, asupra întregii societăţi, se dărîmase definitiv. Ce-i mai rămînea acum de făcut ? Să filozofeze. Dar nu s-a apucat să filozofeze. S-a frămîntat, turbată, toată noaptea. Zina dezonorată... bîrfelile vor curge pîrîu. Vai, ce grozăvie !
Ca un cronicar fidel ce mă aflu, trebuie să amintesc că, în toată mahmureala asta, cel mai rău o păţi Afanasi Matveici, care se vîrî, la urma urmelor, într-o căruţă, unde rămase de îngheţă pînă în zori. Veni, în sfîrşit, şi dimineaţa ; dar nici ea nu aduse nimic bun. O nenorocire nu vine niciodată singură...

CAPITOLUL XV

Cînd soarta abate asupra cuiva o nenorocire, loviturile ei nu se mai sfîrşesc. E un lucru ştiut de mult. Nu i-au fost de ajuns Măriei Alexandrovna dezonoarea şi ruşinea din seara trecută I Nu ! Soarta i-a pregătit alte necazuri, mai mari şi mai rele.
♦ Ce societate 1 (Fr.)
362
încă înainte de ora zece dimineaţa, se răspîndi brusc prin tot oraşul un zvon straniu şi aproape de necrezut, întîmpinat de toţi cu o satisfacţie plină de răutate şi de îndîrjire — aşa cum întîm-pinăm de obicei orice scandal neobişnuit, care se întîmplă cuiva dintre apropiaţi. „Să-ţi pierzi pînă într-atît ruşinea, cinstea! strigau oamenii pretutindeni; să te înjoseşti pînă într-atît, să nesocoteşti orice decenţă, să scapi frînele pînă într-atît!" etc. etc.
Iată ce s-a întîmplat. Dis-de-dimineaţă, să fi fost ora şapte, în casa Măriei Alexandrovna veni într-un suflet o bătrînă săracă şi jalnică, deznădăjduită, cu obrazul şiroind de lacrimi, care o imploră pe slujnică s-o trezească cît mai repede pe domnişoara, numai pe domnişoara, pe furiş, ca nu cumva să afle Măria Alexandrovna. Zina, palidă şi zdrobită, ieşi numaidecît. Bătrînă îi căzu la picioare, să-rutîndu-le şi udîndu-le cu lacrimi, şi o rugă fierbinte să vină neîntîrziat pînă la dînsa, la Vasea, bolnavul său, căruia toată noaptea îi fusese aşa de rău, că poate nu apucă să trăiască pînă a doua zi. Plîngînd cu hohote, bătrînă îi spuse că însuşi Vasea o cheamă la dînsul

ca să-şi ia rămas bun în clipele de pe urmă, că o imploră pe toţi sfinţii, în numele a tot ce a fost înainte şi că, dacă nu va veni, are să moară cu desperarea în suflet. Zina se hotărî pe loc să se ducă, deşi îndeplinirea acestei rugăminţi ar fi adeverit făţiş toate zvonurile pline de răutate din trecut în legătură cu biletul interceptat, cu purtarea ei scandaloasă şi altele. Fără să-i spună nimic mamei sale, îşi aruncă pe umeri şalul şi alergă numaidecît cu bătrînă, străbătînd tot oraşul, pînă într-una din cele mai sărace mahalale ale Mordasovului, pe cea mai pierdută uliţă, într-o curte -părăginită, unde se afla o căsuţă strîmbă, cu zidurile intrate în pămînt, cu un soi de crăpături în loc de ferestre, troienită din toate părţile.

In căsuţa asta, într-o odăiţă mititică, scundă şi înăbuşitoare, a cărei sobă uriaşă ocupa nu mai puţin de jumătate din întreg spaţiul, pe un pat de lemn nevopsit, cu o saltea subţire ca o clătită, zăcea un tînăr învelit cu o manta veche. Avea obrazul palid şi supt, cu ochii lucind febril, braţele subţiri şi uscate ca nişte beţe ; respira hîrîit, anevoie... Se vedea că fusese cîndva frumos ; dar boala schimonosise trăsăturile fine ale feţei sale, pe care ţi-era milă şi groază s-o priveşti, ca figura oricărui ofticos sau, mai bine zis, muribund. Bătrînă lui mamă care un an întreg, aproape pînă în ultima clipă, aşteptase reînvierea lui Vasenka al ei, văzu, în sfîrşit, că nu mai avea mult de trăit. Stătea acum în faţa lui, co-

pleşită de durere, cu mîinile împreunate, fără o lacrimă, şi nu se mai sătura să-l privească, neputînd înţelege, deşi ştia prea bine că peste cîteva zile scumpul său Vasea va fi acoperit cu pămînt îngheţat, acolo, sub troienele de zăpadă, în cimitirul sărăcăcios. Dar nu la dînsa se uita Vasea în clipa aceea. întreaga lui făptură, slăbită şi suferindă, respira fericire. O vedea, în sfîrşit, în faţa lui pe aceea pe care o zărise mereu, un an şi jumătate în şir, parca aievea şi în vis, în timpul nopţilor de boală, lungi şi grele. îşi dădu seama că l-a iertat, apărîndu-i, aidoma unui înger, în clipele din urmă ale vieţii. Ea îi strîngea mîinile, plîngea aplecată asupră-i, îi zîmbea, se mai uita încă o dată la dînsul cu ochii ei minunaţi, şi tot ce fusese înainte, tot ceea ce pierduse, reînvia din nou în sufletul muribundului. Viaţa licări iarăşi în inima lui — de parcă, părăsindu-l, ar fi vrut să-l facă pe suferind a simţi cît de greu este să te desparţi de dînsa.

— Zina, rosti el, Zinocika ! Nu mă plînge, nu tînji, nu te întrista, nu-mi aminti că o să mor curînd. Am să mă uit la tine, aşa cum te privesc acum, şi am să simt că inimile noastre sînt din nou împreună, că m-ai iertat; o să-ţi sărut din nou mîinile ca altădată şi o să mor, poate fără să bag de seamă 1 Ai slăbit, Zinocika ! îngerul meu, cu cîtă bunătate te uiţi acum la mine ! Dar îţi mai aduci aminte cum rîdeai pe vremuri ? Iţi aminteşti... Ah, Zina, nu-ţi cer iertare, nu vreau nici să mai pomenesc de cele întîmplate, fiindcă, Zinocika, fiindcă... deşi tu poate că m-ai iertat... eu n-am să-mi iert niciodată fapta. Au fost nopţi lungi, Zina, nopţi fără somn, îngrozitoare ; şi în nopţile acelea, uite, chiar pe patul ăsta, zăceam şi mă gîndeam îndelung. M-am gîndit mult şi am hotărît de mult că-i mai bine pentru mine să mor, zău că-i mai bine !... Nu eram bun pentru viaţă, Zinocika !

Zina plîngea, strîngîndu-i mîinile în tăcere : parcă ar fi vrut să-l oprească în chipul acesta.

■— De ce plîngi, îngerul meu ? urmă bolnavul. Pentru că mor, numai pentru asta ? Toate celelalte au murit demult, demult au fost îngropate ! Tu eşti mai deşteaptă decît mine, ai sufletul mai curat şi de aceea ştii de mult că sînt un om rău. Oare mă mai poţi iubi ? Cît de mult m-a costat putinţa de a îndura gîndul acesta, gîndul că tu mă cunoşti ca un om rău, netrebnic ! Cît orgoliu era în asta, poate un orgoliu nobil... mai ştii! Ah, draga mea, întreaga mea viaţă a trecut numai în visuri. Visam într-una, visam mereu, însă nu trăiam, eram trufaş, dispreţuiam mulţimea, dar cu ce mă

mîndreâni în faţa dămâniîor ? Nu ştiu nici eu. Cu puritatea sufletească, cu nobleţea sentimentelor ? Toate acestea erau în visuri, Zina, cînd îl citeam pe Shakespeare ; dar cînd am fost pus în faţa faptelor, mi-am arătat eu şi puritatea, şi nobleţea sentimentelor...

— Ajunge, spuse Zina, destul!... Toate acestea s^au petrecut altfel, degeaba... te omori!

— De ce mă opreşti, Zina ? Ştiu, m-ai iertat şi poate n>ai iertat de mult; dar tu m-ai judecat şi ţi-ai dat seama cine sînt eu ; tocmai asta mă chinuie. Nu-s vrednic de iubirea ta, Zina 1 Tu şi în fapte te-ai dovedit cinstită şi generoasă : te-ai dus la mama ta, i-ai spus că ai să te măriţi cu mine şi cu nimeni altul. Te-ai fi ţinut de cuvînt, fiindcă la tine cuvîntul merge mînă-n mînă cu fapta. Pe cînd eu, eu! Cînd am ajuns la fapte... Ştii tu, Zinocika, nici nu-mi dădeam seama pe atunci ce sacrificiu făceai, cununîn-du-te cu mine ! Mă gîndeam numai că te măriţi cu mine, marele poet (adică viitor) ; refuzam să înţeleg pricinile pe care mi le ară-tai, cînd îmi cereai să mai aşteptăm cu nunta ; te chinuiam, te tiranizam, te dispreţuiam şi am ajuns pînă la urmă să te ameninţ cu biletul acela. Nu eram nici măcar un ticălos în clipa aceea. Eram nici mai mult, nici mai puţin decît o lepădătură 1 O, cît trebuie să mă fi dispreţuit! Nu, e mai bine că mor ! E mai bine că nu te-ai măritat cu mine. N-aş fi înţeles nimic din jertfa ta; te-aş fi chinuit, te-aş fi făcut să suferi cumplit din pricina sărăciei noastre. Ar fi trecut ani şi poate că te-aş fi urît ca pe-o piedică în viaţă. Pe cînd acum e mai bine ! Acum, cel puţin, lacrimile mele amare mi-au purificat inima. Ah ! Zinocika ! Iubeşte-mă măcar un pic, aşa cum m-ai iubit pe vremuri! Măcar în aceste ultime clipe... Ştiu că nu-s vrednic de iubirea ta, dar... dar... o, îngerul meu !

In tot timpul cît vorbise, Zina, hohotind şi ea de plîns, încercase de cîteva ori să-l oprească. Dar el n-o asculta ; era chinuit de dorinţa să spună tot ce avea pe suflet şi vorbea mai departe, deşi cu mare greutate, sufocîndu-se, cu glas răguşit şi înăbuşit.

— Dacă nu m-ai fi întîlnit, dacă nu m-ai fi iubit, ai fi rămas în viaţă ! spuse Zina. Ah, de ce, de ce ne-am legat

unul de altul 1
■—• Nu, draga mea, nu, nu-ţi face imputări fiindcă mor, urmă bolnavul. Vinovat în toate sînt numai eu ! Cît orgoliu a fost la mijloc ! Cît romantism ! Ţi s-a povestit în amănunt, Zina, prostească mea istorie ? Vezi tu, acum doi ani a fost aici un ocnaş, un deţinut, un răufăcător şi un ucigaş ; şi cînd a trebuit să-şi ispăşească pedeapsa, s-a dovedit a fi omul cel mai laş. Ştiind că un
365
bolnav nu poate fi pedepsit, şi-a procurat nişte vin, a făcut în el o infuzie de tutun şi a băut-o. Asta i-a provocat nişte vărsături cu sînge, care au durat atît de mult, încît i-au vătămat plămînii. JA fost transportat la spital şi după cîteva luni a murit de oftică crîn-cenă. Uite, îngerul meu, mi-am amintit de ocnaşul ăsta în ziua aceea... ştii tu, după povestea cu biletul... m-am hotărît să mă omor şi eu. Dar ce crezi, de ce am ales oftica ? De ce nu m-am spînzurat sau nu m-am înecat ? M-am temut de o moarte năprasnică ? Poate că şi din pricina asta, Zinocika. Dar am impresia că şi aici a fost la mijloc romantismul searbăd şi prostesc ! Totuşi aveam pe atunci în minte : cît de frumos are să fie, cînd eu am să zac în pat, murind de oftică, iar tu o să te chinui şi o să suferi din pricină că m-ai adus la oftică ; vei veni singură la mine să-mi ceri iertare, vei cădea în genunchi în faţa mea... Iar eu urma să te iert, murind în braţele tale... E prostesc, Zinocika, prostesc, nu-i aşa ?
— Nu mai pomeni de asta ! grăi Zina, nu spune asta ! Tu nu eşti aşa... mai bine să ne amintim de altceva, de ce-a fost frumos, fericit între noi 1
— Mi-e amară inima, draga mea, de aceea spun. Un an şi jumătate nu te-am văzut! Mi-aş' deschide acum tot sufletul înaintea ta ! Fiindcă în tot timpul acesta, de atunci, am fost singur-singurel şi mi se pare că n-a fost un minut să nu mă gîndesc la tine, îngerul meu scump ! Şi ştii, Zinocika ? Cît de mult aş fi vrut să fac ceva, să mi se recunoască meritele, ca să te fac a-ţi schimba părerea despre mine. Pînă în ultima vreme nu credeam că o să mor ; fiindcă nu m-a doborît oftica dintr-o dată, am umblat mult cu pieptul bolnav. Şi cîte presupuneri caraghioase îmi făceam ! Visam, de pildă, să ajung deodată un mare poet, să tipăresc *Otecestvenîie zapiski* un poem cum n^a mai fost pe lume. Mă gîndeam să-mi revărs în el toate sentimentele, întreg sufletul, aşa fel ca, oriunde te-ai fi aflat, eu să fiu mereu alături de tine, să-ţi amintesc veşnic de mine prin versurile mele şi cel mai frumos vis al meu era ca tu să cazi pe gînduri pînă la urmă şi să spui: „Nu, nu-i un om atît de rău cum am crezut!" E prostesc, Zinocika, prostesc, nu-i aşa ?
— Nu, nu, Vasea, nu ! spuse Zina.
Se lipi de pieptul lui, sărutîndu-i mîinile.
— Şi cît de gelos am fost pe tine în tot acest răstimp ! Am impresia că aş fi murit, dacă aş fi auzit de nunta ta ! Trimiteam
366
iscoade la tine, te pîndeam, te spionam... uite, ea se ducea într-una (făcu semn cu capul spre maică-sa). Tu nu l-ai iubit pe Moz-gliakov, nu-i aşa, Zinocika ? O, îngerul meu ! Ai să-ţi aminteşti de mine, după ce o să mor ? Ştiu că o să-ţi aminteşti; dar au să treacă anii, inima are să ţi se răcească, o să ţi se lase în suflet frigul, iarna şi ai să mă uiţi, Zinocika !...
— Nu, nu, niciodată ! Nici n-am să mă mărit!... eşti cel din-tîi pentru mine... pe veci...
— Totul moare, Zinocika, totul, pînă şi amintirea !... Şi sentimentele noastre nobile mor şi ele. In locul lor vine înţelepciunea. De ce să mai cîrteşti! Bu[h]cură-te de viaţă, Zina, trăieşte ani îndelungaţi, fii fericită. Iubeşte şi pe altul, dacă o să-ţi fie drag, doar n-ai să iubeşti un mort! Numai adu-ţi aminte, măcar din cînd în cînd ; ce-a fost rău nu-ţi aminti, iartă răul: au fost doar şi în dragostea noastră lucruri frumoase, Zinocika ! O, zile de aur, care nu se vor mai întoarce... Ascultă, îngerul meu, totdeauna mi-au plăcut clipele înserării, ale asfinţitului. Adu-ţi aminte de mine cîndva în aceste clipe ! O, nu, nu ! De ce să mor ? O, cît aş fi vrut acum să renasc! Aminteşte-ţi, draga mea, adu-ţi aminte, aminteşte-ţi vremurile acelea ! Atunci era primăvară, soarele strălucea atît de viu, florile înfloreau, era parcă sărbătoare în jurul nostru... Şi acum ! Priveşte l Priveşte !
Şi nefericitul arătă cu mîna uscată spre geamul tulbure, îngheţat. Apoi apucă mîinile Zinei, le lipi de ochi şi izbucni într-un plîns amar. Hohotele aproape că-i sfîşiau pieptul istovit de boală.
Şi ziua întreagă el suferi cumplit, se întrista şi plînse. Zina îl mîngîia cum putea, dar sufletul îi era chinuit de moarte. îi spuse că n-o să-l uite şi că niciodată n-are să iubească pe nimeni aşa cum l-a iubit pe dînsul. El o credea, zîmbea, îi săruta mîinile ; dar amintirile trecutului nu făceau decît să-i ardă şi să-i. tortureze inima. Aşa trecu toată ziua. între timp, Măria Alexandrovna, îngrozită, trimise de vreo zece ori după Zina, implorînd-o să se întoarcă acasă, să nu se nenorocească de-a binelea în ochii opiniei publice. în sfîrşit, după ce se întunecă, pierzîndu-şi capul de groază, maică-sa se hotărî să meargă singură la Zina. O chemă în odaia vecină şi aproape în genunchi o imploră „să nu îndrepte acest ultim şi ucigător pumnal asupra inimii sale". Zina o întîm-pină bolnavă : îi ardea capul. Asculta şi n-o înţelegea pe mămăica ei. Măria Alexandrovna plecă în cele din urmă, plină de deznădejde, fiindcă Zina hotărîse să-şi petreacă noaptea în casa muri-
367
bundului. Toată noaptea nu se dezlipi de căpătîiul lui. Dar bolnavului îi era din ce în ce mai rău. Se făcu din nou zi, dar nu mai era nici o speranţă că bolnavul va apuca să trăiască. Bătrîna mamă, ca ieşită din minţi, umbla de colo-colo, neînţelegînd parcă nimic, îi .dădea fiului său doctorii pe care acesta nu mai vroia să le ia. Agonia dură

mult. Nu mai putea vorbi şi din pieptul lui izbucneau doar nişte sunete răguşite, incoherente. Pînă la ultima lui clipă se uită mereu la Zina, căutînd-o din ochi, şi cînd licărul de lumină începu să se stingă în privirea lui, tot îi mai căuta mîna, rătăcind cu mîna-i nesigură, ca să i-o strîngă. Intre timp, ziua scurtă de iarnă se apropia de sfîrşit. Şi cînd cea din urmă rază de soare polei, ca un rămas bun, singura ferestruică îngheţată a odăiţei, sufletul chinuit al bolnavului zbură în urma acestei raze, părăsind trupul vlăguit. Bătrîna mamă, văzînd în faţa ei cadavrul scumpului ei Vasea, îşi plesni palmele, scoase un răcnet şi se aruncă la pieptul mortului.

— Numai tu, viperă, l-ai scos din minţi! îi strigă ea, deznădăjduită, Zinei. Tu, blestemato, l-ai lăsat, tu, uoigaşo, l-ai nenorocit!

Dar Zina nu mai auzea nimic. Stătea la căpătîiul mortului ca scoasă din minţi. In cele din urmă, se aplecă asupra lui, îl închină, îl sărută, şi ieşi automat din odaie. Ochii îi ardeau, capul i se învîrtea. Impresiile chinuitoare, cele două nopţi petrecute aproape fără somn fură cît pe ce s-o facă a-şi pierde minţile. Simţea tulbure că tot trecutul ei parcă i se smulsese din inimă şi că începea pentru dînsa o viaţă nouă, mohorîtă şi ameninţătoare. Dar nu făcu nici zece paşi şi Mozgliakov răsări ca din pămînt în faţa ei; se părea că o aşteptase dinadins în locul acela.

— Zinaida Afanasievna, începu el cu o şoaptă timidă, ui-tîndu-se parcă febril în juru-i, fiindcă nu se întunecase încă de tot, Zinaida Afanasievna, bineînţeles, sînt un măgar ! Adică, dacă vrei, acum nu mai sînt măgar, fiindcă, vezi dumneata, am procedat, oricum, în mod onorabil. Totuşi, rnă căiesc că am fost măgar... Am impresia că mă încurc, Zinaida Afanasievna, dar... iartă-mă, asta s-a petrecut din felurite pricini...

Zina se uita la dînsul aproape inconştientă şi-şi urma, în tăcere, drumul. Fiindcă trotuarul înalt de lemn era prea îngust pentru ca doi inşi să meargă alături şi Zina nu-i făcea loc, Pavel Alexandro-vici sări de pe trotuar, alergînd lîngă ea pe caldarîm şi uitîndu-i-se necontenit în faţă.

— Zinaida Afanasievna, adăugă el, am chibzuit ţi, dacă vrei dumneata, sînt gata să-mi reînnoiesc propunerea. Sînt dispus chiar să uit totul, Zinaida Afanasievna, toată ruşinea, şi-s gata să iert, dar numai cu o condiţie : cît timp sîntem aici, totul să rămînă în secret. Dumneata să pleci de aici cît se poate de repede ; eu, pe furiş —• după dumneata. Ne cununăm undeva într-un colţ pierdut de ţară, aşa că nimeni n-o să ne ştie ; iar de acolo plecăm îndată le Petersburg, fie şi cu diligenta poştei, aşa că dumneata să nu-ţi iei decît o valiză mică... Ce zici ? Primeşti, Zinaida Afanasievna ? Răspunde mai repede! Nu pot aştepta prea mult; am putea fi văzuţi împreună.

Zina nu răspunse şi se uită doar la Mozgliakov, dar cu asemenea privire, încît el pricepu pe loc totul, îşi scoase pălăria, făcu o plecăciune şi se mistui la cea dintîi cotitură într-o ulicioară.

„Oare cum vine asta ? se gîndi el; alaltăieri, seara, era aşa de emoţionată şi luase toată vina asupra ei. Pesemne că se schimbă de la o zi la alta !"

Iar între timp în Mordasov evenimentele se perindau unul după altul. Se petrecu o întîmplare tragică. Prinţul, mutat de Mozgliakov la hotel, căzu la pat în aceeaşi noapte, îmbolnăvindu-se grav. Cei din Mordasov aflară asta a doua zi dimineaţa. Kallist Stanislavici aproape nu se dezlipi de lîngă bolnav. Spre seară se făcu un consult cu toţi medicii din Mordasov. Invitaţiile fură trimise în limba latină. Dar în ciuda limbii latine, prinţul îşi pierdu de tot memoria, aiura, îl ruga pe Kallist Stanislavici să-i cînte o romanţă, vorbea de nişte femei; uneori părea că se sperie de ceva şi ţipa. Doctorii hotărîră că, din pricina ospitalităţii celor din Mordasov, prinţul căpătase o inflamaţie la stomac, care trecuse, nu se ştie cum (pesemne pe drum), la cap. Nu era exclus şi un oarecare şoc moral. Concluzia fu că prinţul era de mult predispus să moară şi de aceea va deceda neapărat. Aici nu greşiră, fiindcă bietul bătrînel muri a treia zi, spre seară, la hotel. Aceasta îi ului pe cei din Mordasov. Nimeni nu se aşteptase la o atît de serioasă întorsătură a lucrurilor. Se repeziră cu gloata la hotel, unde zăcea trupul neînsufleţit, negătit încă. Judecară şi răsjudecară, dădură din cap şi încheiară, acuzînd cu asprime pe „ucigaşele nefericitului prinţ", subînţelegînd prin asta, fireşte, pe Măria Alexandrovna şi pe fiică-sa. Toţi simţiră că istoria asta, numai prin caracterul ei scandalos, putea căpăta o publicitate neplăcută, te pomeneşti că putea

ajunge chiar şi în ţările cele mai îndepărtate — şi cîte şi mai cîte nu fură spuse şi dezbătute. In tot timpul acesta, Mozgliakov sâ frămîntă, dînd din colţ în colţ, pînă cînd, în cele din urmă, ameţi. In această stare de spirit se văzuse cu Zina. într-adevăr, situaţia lui era dificilă. El îl adusese pe prinţ în oraş ; el îl mutase la hotel; iar acum, nu ştia ce să facă cu decedatul, cum şi unde să-l în-mormîneze, pe cine să anunţe ? Să ducă trupul la Duhanovo ? Afară de asta, trecea drept nepot. Tremura de teamă să nu fie învinuit de moartea venerabilului bătrîn. „Te pomeneşti că afacerea are ecou la Petersburg, în înalta societate !" se gîndea el, cu-tremurîndu-se. De la cei din Mordasov nu putea să capete nici un sfat. Toţi se speriară, nu se ştie de ce ; se retraseră deodată din faţa trupului neînsufleţit şi-l lăsară pe Mozgliakov într-un soi de izolare mohorîtă.

Pe neaşteptate, situaţia se schimbă ca prin farmec. A doua zi dis-de-dimineaţă, în oraş sosi un vizitator. Despre vizitatorul acesta începu să vorbească într-o clipită întreg Mordasovul, dar în taină parcă, în şoaptă, privindu-l prin toate crăpăturile şi ferestrele, cînd trecu cu trăsura pe Strada Mare, îndreptîndu-se spre guvernator. însuşi Piotr Mihailovici parcă se sperie niţeluş, neştiind cum să se descurce cu oaspetele, care era prinţul Şcepetilov, destul de cunoscut, rudă cu răposatul, un om încă aproape tînăr, de vreo treizeci şi cinci de ani, cu epoleţi de colonel şi eghileţi. Toţi funcţionarii fură pătrunşi de o spaimă nemaipomenită din pricina acestor eghileţi. Şeful poliţiei, de pildă, se pierdu de tot; se înţelege — numai moralmente ; fizic, se prezentă în persoană, deşi i se cam lungise obrazul. Se află numaidecît că prinţul Şcepetilov venise din Petersburg şi că pe drum trecuse prin

Duhanovo. Negăsind pe nimeni la Duhanovo, plecă pe urmele unchiului la Mordasov, unde primi, ca o lovitură de trăsnet, ştirea morţii bătrînului şi află cele mai amănunţite zvonuri în legătură cu împrejurările acestei morţi. Piotr Mihailovici se cam fîstîci chiar, în timp ce dădea lămuririle necesare ; ba toţi cei din Mordasov se purtau cu un aer oarecum vinovat. în plus, oaspetele avea o faţă nespus de severă şi nemulţumită, deşi s-ar părea că nu poţi fi nemulţumit de o moştenire. Trecu de îndată la acţiune, personal. Mozgliakov imediat şi în mod ruşinos se făcu nevăzut în faţa veritabilului nepot, nu un impostor, şi se mistui nu se ştie unde. Se hotărî ca trupul răposatului să fie transportat de îndată la mînăstire, unde trebuia să se facă şi slujba. Oaspetele dădea dispoziţiile scurt, sec,
370
cu severitate, dar cu tact şi decenţă. A doua zi, tot oraşul se adună la mînăstire, ca să ia parte la slujbă. Printre cucoane se răspîndi zvonul absurd că Măria Alexandrovna are să se înfăţişeze personal la biserică şi că, în genunchi înaintea sicriului, are să-şi ceară iertare şi că aşa ceva se cuvine, de altfel, după lege. Se înţelege că toate acestea se dovediră prostii şi că Măria Alexandrovna nu se ivi la biserică.
Am şi uitat să spunem că îndată după întoarcerea fiicei acasă, mămăica ei hotărî să se mute în aceeaşi seara la ţară, socotind că e cu neputinţă să mai rămînă în oraş. Acolo asculta atentă, din colţul său, toate zvonurile din oraş, trimitea iscoade să afle ştiri despre persoana nou sosită şi tot timpul era agitată. Drumul de la mînăstire spre Duhanovo trecea la o depărtare mai mică de o verstă de ferestrele casei sale de la ţară. De aceea, Măria Alexandrovna putu să cerceteze uşor lunga procesiune care porni de la mînăstire spre Duhanovo, după slujbă. Sicriul era dus pe un dric înalt. în urma lui se întindea şirul lung de trăsuri, care-l pe-trecură pe răposat pînă la cotitura spre oraş. Şi mult timp se mai zări ca o pată neagră pe cîmpul alb ca neaua dricul acesta posomorit, condus la pas, cu măreţia cuvenită. Dar Măria Alexandrovna nu putu să privească mult timp şi se depărta de la fereastră.
Peste o săptămînă ea se mută la Moscova, împreună cu fiică-sa şi cu Afanasi Matveici; iar peste o lună în Mordasov se află că satul din preajma oraşului, aparţinînd Măriei Alexandrovna, ca şi casa din tîrg erau de vînzare. Şi iată cum Mordasovul pierdea pentru vecie o doamnă aşa *comme ii faut!* Se înţelege că nici cu acest prilej nu lipsiră comentariile veninoase. Se susţinea, de pildă, că satul se vindea împreună cu Afanasi Matveici... Trecu un an-doi şi lumea uită aproape cu desăvîrşire de Măria Alexandrovna. Căci, vai! Aşa se întîmplă întotdeauna ! De altfel, se spunea că ea îşi cumpărase un alt sat şi se mutase în alt oraş gubernial, unde, bine-înţeles, îi ţinea pe toţi sub papuc, că Zina nu se măritase, că Afanasi Matveici... Dar n^are rost să repetăm aceste zvonuri; ele erau cît se poate de neadevărate.
Au trecut trei ani de cînd am isprăvit de scris cel din urmă rînd din prima parte a cronicii despre Mordasov, şi cine şi-ar fi putut închipui că am să fiu nevoit a redeschide manuscrisul şi a mai
24*
371
adăuga o ştire la povestirea mea. Dar să trecem la subiect! Voi începe cu Pavel Alexandrovici Mozgliakov. După ce dispăru din Mordasov, el plecă la Petersburg, unde căpătă fără complicaţii postul care-i fusese făgăduit mai demult. In curînd, el uită toate evenimentele din Mordasov, se aruncă în viitoarea vieţii mondene, pe Vasilievski ostrov şi în rada Galernaia[18], petrecu, făcu curte şi, fiind mereu în pas cu vremurile, se îndrăgosti, prezentă o cerere în căsătorie, mai înghiţi un refuz şi, neputîndu-l suporta, din pricina firii sale uşuratice şi neavînd nici o treabă, ceru să i se acorde o funcţie într-o expediţie în unul din cele mai îndepărtate ţinuturi ale nemărginitei noastre patrii, în vederea unei inspecţii sau cu alt scop, nu ştiu precis. Expediţia străbătu cu bine toate pădurile şi pustiurile şi, în sfîrşit, după o lungă călătorie, se înfăţişă în oraşul principal al unui „foarte îndepărtat ţinut", la guvernatorul general. Era un general înalt, uscăţiv şi sever, vechi ostaş, rănit în lupte, cu două stele şi cu o cruce albă la gît. Primi expediţia cu un aer important şi ceremonios, şi invită pe toţi funcţionarii care o alcătuiau la un bal care se dădea la dînsul în aceeaşi seară, cu prilejul onomasticii doamnei guvernator general. Pavel Alexandrovici fu foarte mulţumit de această-invitaţie. Se găti cu costumul lui confecţionat la Petersburg, cu care avea să facă efect, şi intră dezgheţat în salonul cel mare, deşi îşi pierdu puţin din siguranţă la vederea mulţimii de epoleţi compacţi din fir răsucit şi de tunici civile cu stea. Trebuia să prezinte omagii doamnei guvernator general, despre care auzise că-i tînără şi foarte frumoasă. Se apropie dîndu-şi aere şi încremeni dintr-o dată de uimire. In faţa lui stătea Zina, într-o superbă rochie de bal, cu briliante, mîndră şi inaccesibilă. Nu-l recunoscu de loc pe Pavel Alexandrovici. Privirea ei lunecă nepăsătoare peste figura lui şi se îndreptă numaidecît spre altcineva. Uluit, Mozgliakov se retrase mai la o parte şi se ciocni în mulţime de un funcţionar tînăr şi sfios, care părea speriat de sine însuşi, trezindu-se la balul guvernatorului general. Pavel Alexandrovici se apucă numaidecît să-l descoasă şi descoperi lucruri foarte interesante. Află că guvernatorul general se însurase acum doi ani, cînd plecase din „ţinutul îndepărtat" la Moscova şi luase o fată putred de bogată, dintr-o familie cu vază. Că generăleasa „e straşnic de *bine,* ba s-ar putea spune că-i cea mai frumoasă femeie din ţinut, dar se ţine neînchipuit de mîndră şi dansează numai cu ge-
372
nerali" ; că la balul de faţă sînt în total nouă generali, cu ai lor şi cu cei sosiţi, cuprinzînd în numărul lor şi pe consilierii de stat activi ; că, în sfîrşit, „generăleasa are o mămică, care locuieşte împreună cu dînsa şi mămica se trage din cea mai înaltă societate şi-i foarte deşteaptă", dar că şi mămica însăşi se supune orbeşte voinţei fiicei sale, iar guvernatorul general o pierde din ochi pe soţia Iui. Mozgliakov încercă să pomenească de Afanasi

Matveici, dar „în ţinutul îndepărtat" nimeni n-avea idee despre dînsul. îm-bărbătîndu-se niţeluş, Mozgliakov se plimbă prin odăi şi o găsi curînd pe Măria Alexandrovna gătită superb, făcîndu-şi vînt cu un evantai scump şi discutînd însufleţit cu o persoană din starea a patra, în juru-i se înghesuiau cîteva cucoane care alergau după protecţii şi Măria Alexandrovna era, după toate aparenţele, extrem de amabilă cu ele. Mozgliakov riscă şi i se prezentă. Măria Alexandrovna tresări parcă un pic, dar îşi reveni pe loc, aproape într-o clipită. Binevoi cu amabilitate să-l recunoască pe Pavel Alexandrovici ; îl întrebă despre cunoştinţele sale din Petersburg, şi cum de nu-i în străinătate ? De Mordasov nu pomeni nici un cuvînt: parcă nici n-ar fi existat pe lume. La urmă, pronunţă numele unui prinţ important din Petersburg şi se interesă de sănătatea lui, deşi Mozgliakov n-avea idee de prinţul acesta ; apoi se întoarse pe nesimţite spre un demnitar cu părul cărunt şi pomădat, care se apropiase de dînsa şi peste o clipă îl uită cu desăvîrşire pe Pavel Alexandrovici care stătea în faţa ei. Cu un zîmbet sarcastic pe buze şi cu pălăria în mînă, Mozgliakov se întoarse în salonul cel mare. Nu se ştie de ce, simţindu-se atins, ba chiar jignit, hotărî să nu danseze, înfăţişarea lui distrată şi posomorită totodată şi zîmbetul caustic, mefistofelic de pe buze nu-l părăsiră toată seara. Se sprijini, în chip pitoresc, de o coloană (salonul parcă dinadins avea coloane) şi tot timpul balului, cîteva ceasuri la rînd, rămase în acelaşi loc, urmărind-o din priviri pe Zina. Dar vai 1 toate ifosele sale, toate pozele extraordinare pe care şi le lua — înfăţişare dezamăgită etc, etc. — toate se pierdură în zadar. Zina nu-l observă de fel. în sfîrşit, turbat, durîndu-l picioarele de atîta stat, flămînd, fiindcă nu putea să rămînă la cină în calitate de îndrăgostit copleşit de suferinţă, se întoarse la locuinţa lui, cu desăvîrşire istovit şi parcă bătut. Nu se culcă multă vreme, amintindu-şi lucruri de-

mult uitate. Chiar a doua zi dimineaţă, se prezentă prilejul unei plecări în delegaţie şi Mozgliakov ceru bucuros să plece în această misiune. în clipa cînd părăsi oraşul, se simţi din nou împrospătat sufleteşte. întinderea pustie, nemărginită, era acoperită de zăpadă, ca de o mantie orbitoare. în zare, unde se îngemăna cerul cu pă-mîntul, se înşiruiau negre pădurile.

Caii nărăvaşi goneau, stîrnind cu copitele pulbere de zăpadă. Clopoţelul săniei zăngănea. Pavel Alexandrovici căzu pe gînduri, apoi se lăsă furat de visuri şi la urmă adormi cît se poate de liniştit. Se trezi tocmai la a treia staţie, odihnit şi sănătos, şi dispoziţia sa sufletească era acum cu totul alta.